GÜN

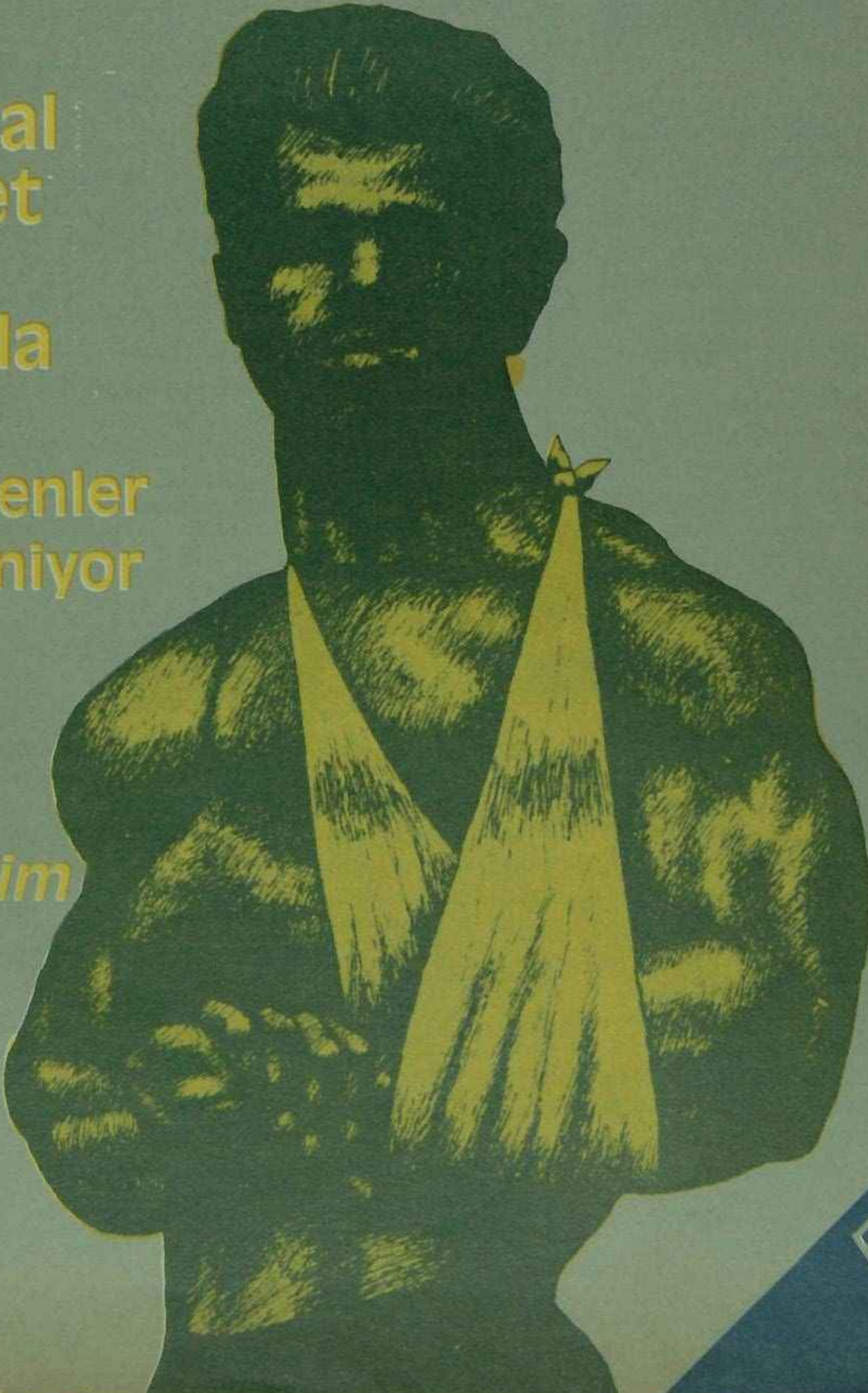
Siyasi Haber ve Yorum Dergisi
37
Mart '88
500 TL (KDV dahil)

SIKIYÖNETİMLE GELEN KORKUNÇ HAKSIZLIK!

Sendikal Hareket Eylem Yolunda

Öğretmenler Örgütleniyor

Ben Bir Filistinliyim

Behice Boran: Sanat ve Edebiyat

GÜN'E ABONE OLALIM

GÜN'ü, abone olarak, yüzde 42 indirimli, 290 liraya edinebilirsiniz! Değerli GÜN okurları, 290 liraya okuyabileceğiniz derginizin maliyetinin tam 470 lirayı bulduğunu da bilmenizi istiyoruz. Evet, 290 lira! Toplam tirajının maliyetinden, **satılan** bir tek dergi başına düşen pay bu...

BİZİM için son derece çarpıcı olan bu durum, önceki yıllarla da karşılaştırılamayacak ölçüde katlanılmaz boyutları ifade ediyor. ANAP+12 Eylül ekonomi politikası, sayılarla böylesine düşmanca oynuyor. Günlük yaşantımızı enaz düzeyde **idame etmekle** sınırlandırmışken, öbür yandan kitap ve dergi okumayı da ihmal etmeyeceğiz, onlara aylık gelirimizin artık hiç de küçümsenmeyecek bir bölümünü ayıracağız, öyle mi?

YAŞAMIMIZIN bam teli de burdadır işte! Kimbilir, belki de bazılarımız için belki de ekmek paramızdan kısıntı yapmayı gerektirecek okuma eylemini, hiçbir koşulda terketmemeyi öneriyoruz. Okumak, gerçekten de bir eylemdir! Okumak, düşmanla inatlaşmaktır. Yaşamımızı dayanılmaz hale getirenlere, varolmayı sürdüreceğimizi haykırmaktır. Çocuklarımızın geleceğini hiçe sayanlara karşı, hâlâ yaşamın elimizde olduğunu göstermektir. GÜN'ü bunun için okuyacağız. Başka dergileri kitapları da...

GÜN'ü okuyorsanız, onun hangi güçlükler içinde, direnmekte inat ettiğini hissedeceksiniz. Siyasal baskılar, 142'ler, 312'ler ve öbürleri, inanın ki GÜN önündeki birincil engeller değildir. Yazıişleri müdürümüz, geçtiğimiz aylarda, Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in idam edilmelerinin yıldönümü nedeniyle yayımladığımız bir yazıdan ötürü mahkum edildi. Doğrusu, GÜN'ü etkilemedi bu sonuç. Ama ekonomik güçlükler, birbirimize sahip çıkmazsak eğer, GÜN'ün geleceğini etkileyebilir.

GELİN, GÜN'e abone olalım! Kendimiz abone olmakla yetinmeyip, çevremizdeki bir yakınımızı daha abone yapalım. Yaşamak ve savaşmak için kendi gücümüzden başka güvencemiz yoktur.

SEVGİYLE, dostlukla...

İÇİNDEKİLER

AYIN KONUSU

Ergin Cinmen/Sıkıyönetimle Gelen Korkunç Haksızlık 4
Ali Mirzaoğlu, İnsan Hakları Derneği ve TAYAD'la Söyleşi 7
SHP Milletvekili Erdal Kalkan ile Söyleşi 6

İÇ POLİTİKA

Sadun Aren/İşçiler ve Enflasyon 9
Mehmet İzer/Davos'un Ardından 11
Taner Özbenli/Tabip Odaları Genel Kurullarına Doğru 12

İNSAN HAKLARI

Diyarbakır'da Açlık Grevi 15
Vedat Baranoğlu ile Söyleşi 16
İsveç'ten Beş Politik Göçmen Yurda Dönüyor 18

DÜNYADA NELER OLUYOR?

Haluk Gerger/Ben Bir Filistinliyim 26
Gürhan Uçkan/ABD'nin Vietnam'a Karşı Gizli Savaşı 28

KÜLTÜR-SANAT

Rasih Nuri İleri/Atilla İlhan Karanlıkta Oynuyor 30
Semih Acar/Behice Boran: Sanat ve Edebiyat Düşünürü 32
Ahmet Oktay/Behice Boran ve Yazın 35
Aziz Çalışlar/Boran'ın Mirası 36

TARİHTE BU AY

Füsun Öztürk/Türkiye Sosyalist Hareketinde Kadınlar 40
Ahmet Gündüz/12 Mart'ı Anlamak 42
Mustafa Gazalcı/Onurlu Bir Savaşçı: Doğan Öz 43

Kapak Karikatür: İranlı karikatürcü Mustafa Ramazani

GÜN AYLIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

Sahibi: **Sami Alptekin**
Yazıişleri Müdürü: **İsmail Doğaner**
Sendika ve İşçi Sorunları Danışmanı: **Özcan Kesgeç**
Yönetim Yeri: 856. Sokak, 3/502, Konak-İzmir, 13 72 66
İstanbul Bürosu: **Taner Renda**, Asmalı Çeşme Sokak 14/2 Sultanahmet-İstanbul
Ankara Bürosu: **Cemil Turan**, Menekşe Sokak, 27/5 Kızılay-Ankara, 118 38 26
Adana Muhabiri: **Ömer Uz**
Kıbrıs Muhabiri: **Zeki Erkut**
Abone Koşulları: Yurtiçi / Yıllık 3500 lira - Altı Aylık 2000 lira.
Yurtdışı / Yıllık 20 DM - Altı Aylık 10 DM.
Posta Çeki No: 275808, İstanbul.
Baskı: Engin Ofset.
Film: Delta Grafik.
Genel Dağıtım: Hür Dağıtım.

ORTAK AMAÇLAR İÇİN ORTAK SAVAŞIM

ÜLKEMİZİN demokrasi güçleri olarak, kendimize sormamız ve yanıtlamamız gereken bir soru var: Bugün bütün muhalefet partilerinin tükendiğini söylediği, en yakın destekçilerinin bile icraatlardan kuşkuya düştüğü, endişeye ve karamsarlığa sürüklendiği ANAP, nasıl oluyor da hâlâ hükmedebiliyor? Hem de yüzde 35'lik oy oranıyla!

ANAP, cumhuriyet tarihinin tanık olduğu en gözü dönmüş, en perva bilmez hükümettir. Tamamıyla 12 Eylül'ün ekonomi politikasından ve onun sonucu olan antidemokratik, otoriter rejimden güç almaktadır. ANAP, kamuoyunun gözlerine batırırcasına, aleni işlenen suçlar, yolsuzluklar, kapkaççılıklar karşısında inatla suskunluğunu koruyan en yüksek kademelerin, bilinen en "suskunu"yla işbirliği içinde bulunmaktadır. bütün bunlar ANAP için gerçekten kayda değer güvencelerdir. Kuşkusuz bu gidişin de duracağı bir yer vardır. Fakat asıl önemlisi, yüzde 65'lik çoğunluğa sahip olmalarına karşın, parlamento içindeki ve dışındaki muhalefet güçlerinin yeterince örgütlü olamamalarıdır. ANAP'ın asıl avantajı da budur.

Kendi arasında sürekli bir iletişim ve diyalog olanağı yaratamayan, işbirliği kuramayan bu ezici çoğunluk, 12 Eylülcü iktidar karşısında etkili bir toplumsal muhalefet de örgütleyemiyor. Elbette ne şaşılacak bir durumdur bu, ne de şikayet edilecek. Karşımızda yalnızca "devrilmediği için devrilmeyen" bir iktidar varsa, ilkin kendimizi sorguya çekmemiz gerekiyor.

ANAP'ın kendisine verilen beş yıllık hükümet etme yetkisini geçen dönemde olduğu gibi, bu dönemde de sonuna kadar kullanamayacağını söyleyebiliriz. Ne var ki, beklemeye tahammülümüz kalmamıştır. Bu iktidar altında geçen her gün, ülkemizin bugünü ve geleceği için ciddi bir kayıptır. Bu durumun farkında olan ANAP kurmayları, ellerindeki avantajları sonuna dek kullanmaya çalışıyorlar. Özal'ın bir Somoza, Duarte, Marcos gibi ülkeyi bir hanedan yönetimine mahkum etmeye hevesli olduğunun küçümsenmeyecek belirtileri yaşanıyor.

MİT raporu, kısacası içinde olduğumuz rejimin son marifeti, Özal hanedanlığının yeni bir girişimidir. Cüneyt Canver ve arkadaşlarının hazırladıkları raporda belirtildiği gibi, "MİT iflas etmiştir". İflas eden, rejimin politik ahlakıdır, özüdür! Çürüyen bir baskıcı rejimin kendi yurttaşları üstünde hangi fırıldakları çevirdiği, işin ilginç yanı, devletin en "itibarlı" şahısları üstünde açığa çıkmıştır.

* * *

PROJEKTÖRLERİ bir kere daha demokrasi güçlerine çevirmenin sırasıdır. ANAP iktidarının alternatifi yüzde 65'lik çoğunluktur. Bu oranı artırmak önemli olmakla birlikte, ondan daha da önemlisi, bu gücün ortak savaşım platformunu oluşturabilmek, toplumsal muhalefeti daha yüksek bir örgütlenme düzeyine kavuşturabilmektir. Bu bütünlüğün homojen olmayan yapısının unsurlarını birbirine bağlayan bağlar, bir kez daha yineleyelim, ayrılıklarından çok daha fazladır ve güçlüdür.

Parlamento içi ve dışı muhalefet güçleri arasında işbirliği ve demokratik işleyiş ilkelerinin egemen olması için özel bir çaba göstermek zorunda olduğumuz açıktır. Önümüzdeki dönemin temel sorunlarını: savaşımın ana halkasını, politik gündemin sıralamasını belirlemek, alternatifler üretmek ve depolitizasyonu kırmak olarak belirleyebiliriz. Israrla üstünde durduğumuz, parlamento içi ve dışı muhalefetin birliğini sağlamadan bunları yaşama geçirmenin çok zor, hattâ olanaksız olduğunu da söylemeliyiz.

Bir başka temel sorun da, muhalefet güçleri içinde, devrimci, sol, sosyalist güçlerin hedeflerimizin gerçekleştirilmesinde oynayacakları öncü rolün örgütlenebilmesidir.Bubağlaşıklık ya da en azından işbirliği olmaksızın, 12 Eylül rejiminden kurtulmak olanaksızdır.

Türkiye'nin kurtuluşunun bu iktidardan kurtulmaktan geçtiğine inanan, yüzde 65 içinde oyu olan herkes hak, görev ve sorumluluk sahibidir. Bu bilinç içinde olan, demokrasi ve bağımsızlığı her şeyin üstünde tutan, birbirinin yaşam hakkına karışmayan farklı politik görüşler ve akımlar, hem icraatı ile, hem de ileriye yönelik niyetleriyle ciddi bir tehlike oluşturan ANAP iktidarından ülkemizi kurtaracak güce sahiptirler. Yeter ki ortak amaçlar için savaşım örgütlenebilsin, sayısal çoğunluk politik güce dönüştürülebilsin.

Yargılananların yüzde 95'i fazladan cezalandırılıyor

Sıkıyönetim Yasası'nın 17.maddesindeki ceza ile getirilen korkunç haksızlık!

ERGİN CİNMEN

KLASİK hukuk ilkeleri içinde en önemlisi "eşitlik ilkesi"dir. Bu ilkenin gözardı edilmesi, adalet duygusunun ciddi yaralar almasına yol açar. 12 Eylül 1980'den sonra yasama görevini kendisine veren MGK ve onun atadığı DM'nin çıkardığı yasalar; o kadar önyargılı oldu ve o kadar aceleye getirildi ki, aynı teşekküllerin çıkarmış olduğu 1982 Anayasası'na bile aykırı hükümler taşıdı.

Bununla da kalınmadı; niteliğini aşağıda açıklayacağımız 1982 Anayasası'nın geçici 15. maddesiyle MGK ve DM'nin çıkarmış olduğu yasalara karşı, Anayasa Mahkemesi'ne iptal istemiyle gidilmesi engellendi. Ve şu sonuç çıktı: 12 Eylül 1980'den itibaren MGK ve DM'si tarafından çıkarılmış olan yasalar, aynı güç tarafından yapılmış olan 1982 Anayasası'na aykırı dahi olsa uygulanmaya mecbur bırakıldı. Bir başka deyişle 1982 Anayasası, bu anayasayı uygulamakla yükümlü olan yargıçlar tarafından ihlale zorlandı. Yargıçlar, uygulamakla görevli oldukları yasaları Anayasaya aykırı dahi görseler geçici 15. madde engeli nedeniylebu yasaların iptali için Anayasa Mahkemesi'ne gidememektedirler.

Geçici 15. madde kapsamında olduğundan Anayasa yargı yasağı içinde bulunan ve 1982 Anayasası'na aykırı hükümler pek çoktur. Biz yalnızca bir maddeye değineceğiz. O da 1402 sayılı Yasanın 17/1. maddesi.

1402 sayılı yasanın 17/1. maddesi, işkence suçluları hariç, sıkıyönetim sanıklarının tümüne uygulandır.

12 Eylül 1980'den sonra 250 binin üzerinde insanın gözaltına alındığı biliniyor. Yine bunlardan 53 bin civarındaki insanın koşulları oldukça kötü olan cezaevlerinde sıkıyönetim mahkemelerince hükmolunan cezalarını çektikleri söyleniyor. Ve bu insanların tamamına yakın bir bölümüne 1402-17/1. madde ile getirilen 1/3'ten iki katına kadar artırılmış cezalar uygulandı. Şu anda cezaevlerinde bulunan kişilerin büyük bir çoğunluğu mahkemelerce kendilerine verilmiş olan cezaların 1402-17/1. madde ile ilgili bölümlerini çekiyorlar.

Tutuksuz olup da haklarında ceza verilmiş, ancak ceza sürelerinin bir bölümünü tutuklu olarak geçirmiş olanların çok büyük bir kısmı da yalnızca 1402-17/1. madde gereğince hükmolunan cezaları çekmek için bu günlerde cezaevlerine girecekler. Ve büyük bir haksızlığı yaşamaya başlayacaklar.

Sıkıyönetim Mahkemelerince, uzman hukukçularca ve hatta Sağlık bakanı Bülent Akarcalı tarafından da kabul edilen bu korkunç haksızlık nedir? Yani 1402-17/1. maddesi nedir ve kimi nasıl cezalandırmaktadır?

1402 sayılı yasanın 17/1. maddesi Sıkıyönetim Mahkemelerinde yargılanan sanıklara ek bir ceza hükmü getirmektedir. Bu maddenin uygulanabilmesi için üç unsurun birarada bulunması gerekmektedir. Birincisi: Suçun 1402-17/1. maddenin yasalaşma tarihi olan 19.9.1980 gününden Sıkıyönetim uygulamasının son bulduğu tarihe kadar geçen süre içinde işlenmesi; ikincisi, bu suçun 1402/15 ve ek:4. maddelerinde belirtilen suçlardan olması (siyasi suçlar "TCK. 125-173, 311-315" ve dvletin siyasi, ekonomik veya askeri güvenliğini bozacak şekilde yapılan kaçakçılık suçları. Görüldüğü gibi Sıkıyönetim Mahkemelerinde yargılanmalarına rağmen işkence suçlularına 1402-17/1. maddedeki ek ceza uygulanmıyor); nihayet üçüncüsü, bu suçu işleyen kişinin sıkıyönetim mahkemesinde yargılanıp asıl suçtan mahkum olmasıdır.

İşte bu üç unsur tamamlandığında, 1402-17/1. maddenin uygulanmasıyla; TCK'na göre saptanan ceza, üçte birden iki katına kadar artırılarak hükmolunacaktır. Bu üç unsurdan biri eksik olduğunda; yalnızca TCK'daki karşılığı olan ceza verilecek, 1402-17/1. maddede yer alan ek ceza uygulanmayacaktır.

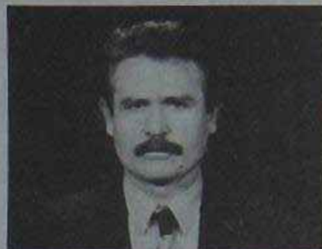
Anayasa'ya aykırı ama geçici 15. madde engeli var

Birinci Ordu Komutanlığı Sıkıyönetim 2 No'lu Askeri Mahkemesi'nin 4 ayrı heyetinde, söz konusu hükmün Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesine aykırı olduğu belirtilerek Anayasa'ya aykırılık itirazında bulunuldu. Mahkemeler ise: 1402-17/1. maddedeki ek cezanın Anayasa'nın geçici 15. maddesinde belirtilen süre içinde çıkarılması nedeniyle Anayasa Mahkemesi'ne gidilemeyeceğini belirterek istemleri reddetti.(1)

Gerçekten de aşağıda vereceğimiz örnek gözönüne alındığında bu maddenin Anayasa'nın eşitlik ilkesine ne kadar aykırı olduğu görülecektir. Diyelim (A) ve (B) 19.9.1980 tarihinden Sıkıyönetimin kaldırıldığı tarihe kadar geçen bir süre içinde Sıkıyönetim Mahkemeleri görevine giren bir suçu işlesinler. (A) hemen teslim olsun veya yakalansın. (A)'nın yargılanacağı Mahkeme Sıkıyönetim Mahkemesi olacağından, asıl suçun TCK'daki karşılığına ek olarak bir de bu cezanın üçte birinden iki katına kadarki miktar 1402-17/1. maddeye göre artırılacaktır. Bu arada (B), sıkıyönetim kaldırıldıktan sonra yakalansın. (B) suçun cinsine göre 1402/23. madde gereğince genel yargıda veya Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılanacak ve yalnızca TCK'da belirtilen cezaya mahkum olacaktır. 1402-17/1. madde yalnızca Sıkıyönetim Mahkemeleri'nde uygulanabileceğinden söz konusu artırım (B)'ye uygulanmayacaktır.

Görüldüğü gibi 1402-17/1. madde Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesine aykırı olduğu gibi Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan ve değiştirilmesi teklif dahi edilemeyen "Hukuk Devleti" ilkesine de aykırıdır. Hukuk Devleti, vatandaşa hukuk güvenliği sağlayan devlet demektir. Yargılamaların değişik zamanlarda ve değişik mahkemelerde yapılmasıyla, mevcut yasalar değişmeksizin sanığın değişik cezalara çarptırılması hukuk güvenliğine aykırıdır.

SHP Edirne Milletvekili Erdal Kalkan

"12 Eylül sonrası düzenlemelerinden hukuk dışı, birisinin daha ortadan kaldırılmasını amaçladım..."

SHP Milletvekili 1402-17/1. maddenin kaldırılmasını istedi. İstem gerçekleşirse, on binden çok tutuklu ve hükümlü anayasaya aykırı olarak fazladan cezaevinde kalmayacak.

16.2.1988'de, Erdal Kalkan, TBMM Başkanlığına aşağıdaki dilekçeyi veriyordu:

"1402 sayılı sıkıyönetim yasasının 17/1. maddesinin kaldırılmasına ilişkin yasa teklifim gerekçesiyle birlikte ekte sunulmuştur. Gereğini saygılarımla arz ederim."

Erdal Kalkan'ı konuyla ilgili arayıp görüştüğümüzde, kendisine cezaevlerinden gelen mektuplardan örnekler göstererek, girişimini anlatmaya başladı.

Konunun tümüyle anayasaya aykırı olduğunu ancak, bu yolda anayasa mahkemesine başvurulmasının geçici 15. madde yüzünden mümkün olmadığını belirtti.

Teklifinin sonuç bölümünüde okuyan Kalkan, "bu yasa nedeniyle onbinin üzerinde insan haksız, hukuksuz yere cezaevlerinde tutuluyor. Amacım 12 Eylül sonrası düzenlemelerinden hukuk dışı, adaletsiz, insan haklarına aykırı birisinin daha ortadan kaldırılmasını sağlamaktır", diyor. Teklifin sonuç bölümüyse şöyle:

"1402-17/1. maddenin Anayasa'ya aykırı olduğu net bir biçimde ortadadır. Aynı Anayasa'nın geçici 15. maddesi bu madde açısından Anayasa Mahkemesinin yargı alanı dışına çıkarılmıştır. Bu durumda 1402-17/1. maddenin bir yasayla ortadan kaldırılması, sıkıyönetim hükümlerinin cezalarının hiç de azımsanmayacak bir bölümünün Anayasa'ya aykırı olarak çekmelerini önleyecektir."□

1402-17/1. madde Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan "Eşitlik" ilkesine de aykırıdır. Anayasa'nın söz konusu maddesinde şöyle denmektedir: "Devlet organları, idare makamları, bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine göre hareket etmek zorundadırlar." Yukardaki örnekte de görüldüğü gibi, aynı anda ve hatta iştirak halinde aynı suçu işleyen kişilerin değişik zamanlarda, değişik mahkemelerde aynı yasalar yürürlükteyken değişik cezalara çarptırılmaları Anayasa'nın 10. maddesine aykırıdır.

1402-17/1. maddenin Anayasaya aykırılığı son derecede net olmasına rağmen, yukarıda belirttiğimiz Anayasa'nın geçici 15. maddesi nedeniyle iptali için Anayasa Mahke-

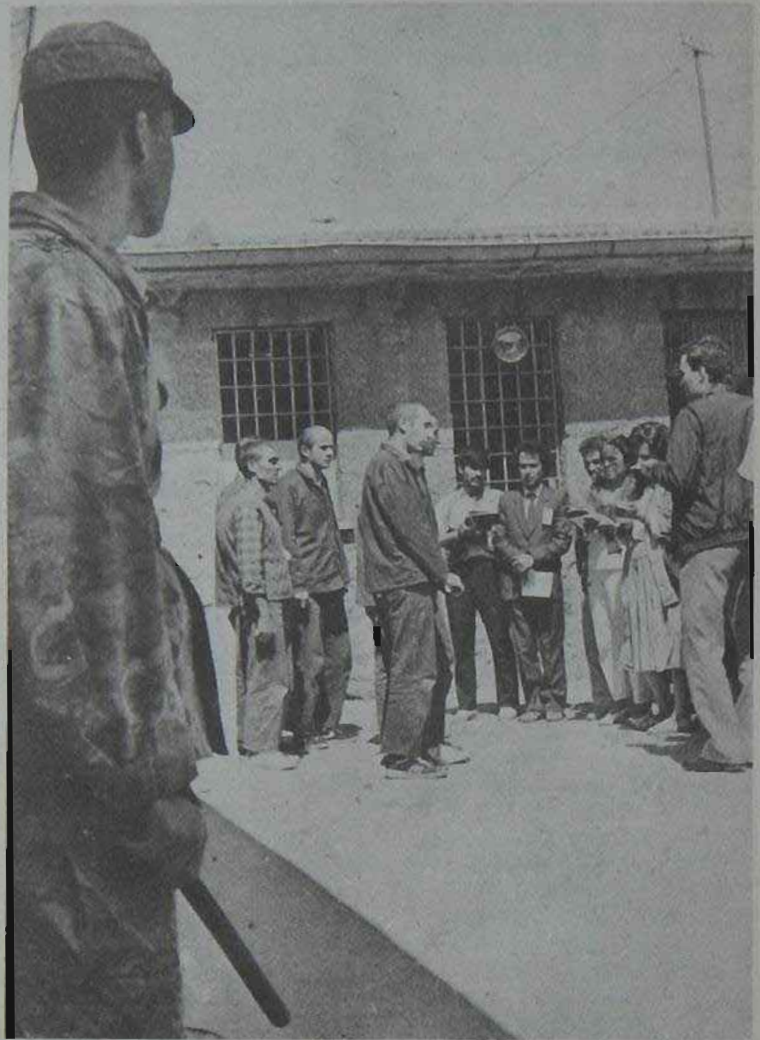
mesi'ne gidilemiyor. Bilindiği gibi halen yürürlükte olduğu tartışmalı olan geçici 15. madde MGK ve DM'nin çıkarmış olduğu yasaların ve kanun hükmündeki kararnamelerin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasını fiilen engellemektedir. 1402-17/1. maddede Anayasa'nın geçici 15. maddesi kapsamında bulunmaktadır.

O zaman ne yapılacaktır? Anayasa'ya aykırılığı mahkemelerce saptanan 1402-17/1. madde Anayasa'ya aykırı olarak yürürlükte kalacak mıdır? İnsanlar Anayasa'ya açıkça aykırı olan bu madde nedeniyle asıl cezalarının üçte birden iki katına kadarki süreyi cezaevlerinde geçirmeye devam edecekler midir? Veya Anayasa'ya aykırı olan bu hüküm nedeniyle cezaevlerine yeniden girecekler midir?

Konuyla ilgili görüşü sorulan şimdiki Sağlık Bakanı Bülent Akarcalı, 1402-17/1. maddenin eşitliğe aykırı olduğunu vurgulamış, yine aynı konuyla ilgili olarak görüşü alınan Prof. Sulhi Dönmezer de bu maddenin eşitliğe aykırı olduğunu belirterek çözüm olarak yasama organının bu maddeyi kaldırmasını önermiştir.(2)

Yine görüşü alınan Prof. Köksal Bayraktar 1402-17/1. maddenin insan haklarına da aykırı olduğunu belirtmiş ve konunun Anayasa Mahkemesine gönderilmemesinin mazeret teşkil etmeyeceğini belirterek, söz konusu maddenin bir yasama tasarrufu ile ortadan kaldırılması gereğini vurgulamıştır.

Prof. Çetin Özek de 1402-17/1. maddenin ne hukuk devleti kavramı ile ne eşitlik ilkesi ile ne de adalet duygusu ile bağdaştığını belirtmiştir. Av. Turgut Kazan ise "söz konusu kural Anayasa'ya aykırıdır. Ne var ki, geçici 15. madde yüzünden sorunu Anayasa Mahkemesi'ne götürme yolu işletilmiyor. Ve insanlarımız böylesine korkunç bir haksızlığı yaşamak zorunda bırakılıyor. Bu hepimiz için ayıptır. Bir an için de çözüm aranmalı, yasal düzenleme yapılmalıdır" diyor. (3).

Fotoğraf: ULAŞ ŞENOL

Mamak Cezaevi: Politik tutuklular gazetecilerle, görüşüyorlar!

Anlaşılan olur ki, 1402-17/1. madde artık yürürlükten kaldırılmayı bekliyor. Anayasa'ya aykırı olan bu madde kaldırıldığında: TCK 2. madde gereğince bugün hükümleri infaz edilmekte olan Sıkıyönetim Mahkemesi hükümlüleri bu mahkemelerce hükmolunan üçte birden iki katına kadarki cezalarını çekmeyecekler. Halen tutuklu olup haklarında ceza verilmiş, ancak ceza sürelerinin bir bölümünü tutuklu olarak geçirmiş olup yalnızca 1402-17/1. maddedeki ek ceza süresini çekmek için cezaevlerine girmeye hazırlanan kişiler cezaevlerine girmeyecekler, yine halen tutuklu olup, tutukluluk süresi asıl cezayı dolduranlar da tahliye edileceklerdir.

Şunu belirtelim ki, bu konuda hukuk devletini savunan tüm parlamenterlere ve demokrasi güçlerine düşen iki görev vardır. Birincisi: konunun süratle Meclis gündemine getirilmesi ve 1402-17/1. maddenin derhal kaldırılmasıdır. İkincisi ise: Anayasa'ya aykırı olan bu maddeyi ortadan kaldırdıktan sonra Özal'ın "işte siyasi hükümlülere kısmi af" demagojisini engellemektir. Çünkü söz konusu maddenin bir yasa ile kaldırılması "af" olmayacak, belki binlerce kişinin Anayasa'ya aykırı olarak cezaevlerinde kalmasına son verecektir.□

(1) Birinci Ordu Komutanlığı Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nin 1986/134, 1985/102, 1985/124, 1986/257 sayılı kararları.
(2) Nokta Dergisi'nin 22 Kasım 1987 günlü sayısı.
(3) Görüş Dergisi'nin Şubat 1988 günlü sayısı.

Bank-Sen yöneticisi Ali Mirzaoğlu

"Anayasaya aykırı olarak, 18 ay fazladan yatırılacağım..."

Ali Mirzaoğlu, DİSK Bank-Sen Örgütlenme Dairesi müdürü, DİSK davası sanığı. 1982'de, Anayasa için yapılan halkoylaması öncesinde, "anayasaya hayır" dediği için tutuklanıp yargılanmış, 8 yıl 10 ay ceza verilmiş. Bu cezanın 2 yıl 2 aylık bölümü 1402-17/1. maddeden.

GÜN □ Yargılandığınız davayı, gelişmeyi kısaca anlatır mısınız?

Mirzaoğlu □ Benim hakkımda, 12 Eylül sonrasında tüm DİSK sendikalarına olduğu gibi Bank-Sen'e de açılan dava nedeniyle soruşturma vardı. Ancak arandığım ve bulunamadığım için dosya ayrılmıştı. 22 Ekim 1982'de, "anayasaya hayır kampanyası" başlattığımız ve yönettiğimiz iddiasıyla gözaltına alındım. Tutuklandım. Mahkemede, "evet getirilmek istenen anayasaya karşıyım, çünkü antidemokratik" dedim, davanın diğer sanıkları da bunu böyle dile getirdiler. Ancak hakkımda ileri sürülen kampanyayı yürütme iddiasının delili olmadığı için, ben de diğerleri de yalnızca 1402'ye aykırı davranmaktan cezalandırıldık. Örgüt davası düştü.

Olayın tuhaf yönü, davaya bakan heyet TKP İstanbul davasıyla aynıydı. Bu davada yargılananlardan üç sendikacı; ben, Tümas-İş Genel Sekreteri Garip Aydındağ ve B[illegible]sen avukatı Ekin Balkancı, bunun üzerine TKP İstanbul davasına eklendi. Biz dedik ki, "bizimle ilgili sendika davaları var, 141'den zaten yargılanıyoruz, sendikacı olduğumuz için bu davaya eklenmemiz usulsüzdür, eğer hakkımızda yeni birşeyler söylenecekse, sendikamızla ilgili süren davada söylensin." Heyet reddetti.

Zaman geçti, parti davasından tahliyemiz geldi, 6 Kasım 1984'de çıktık. Üstelik savcının da talebi üzerine, mahkeme heyeti verdiği ara kararla dosyalarımızı, o sırada birleştirilmiş olan DİSK davasına gönderdi. Ayrıca ara kararda, eğer "DİSK davası bunları kabul etmezse bize geri gelmesin, bizi ilgilendirmez" de denildi.

DİSK davası heyeti kabul etmedi. "Bizi ilgilendirmez" diyen heyet bana bundan ceza verdi. Mantıken kendi ara kararlarına göre davayı düşürmeleri gerekiyordu.

"Bank-Sen'in en önemli adamı" diyerek 141/5'den 5 yıl ceza verdi. Sendikada çalışırken bu işi yaptığım için, kamu kuruluşlarındaki hüküm işletildi, 141/6'dan 1/3 artırdı, 6 yıl 8 ay oldu. Eh buna bir de sizin sorunuza neden olan madde eklendi 1402/17'den artırdı, 8 yıl 10 ay 20 gün ceza verildi.

□ Bütün usulsüzlükler bir yana, 1402/17 olmasaydı, aldığınız cezadan yattığınız kadarı çıkınca ne oluyordu?

□ Üç ay yatmam gerekecekti. Ancak, sendika eklentisi olmasa, ki usulsüzlük görülüyor, alacaklı da çıkacaktım.

□ Peki şimdi ne kadar yatmanız gerekiyor?

□ Birbuçuk yıl kadar sanıyorum.

□ Sanıyorum, sizin davada, Mustafa Hayrullahoğlu'nun işkenceyle ölümüne neden olmaktan hüküm giyen polislerin tanıklıkları da vardı değil mi?

Evet, işte bir ilginç yan daha. Hayrullahoğlu öldürülüyor, polisler cezalandırılıyor. Biz savcılıktan başlayarak, ifadeler işkenceyle alındı diyoruz. Heyet bu mahkum olan polislerin tanıklıklarına, getirdikleri dökümanlara dayanak ceza veriyor.

Yani kısaca, işkenceden mahkum olanların tanıklığıyla, çelişkilerle dolu bir yargılanmayla cezalandırıldım. Üstelik "hayır" dediğimi açıkça ifade ettiğim anayasaya göre bile aykırı biçimde 15 ay fazladan hapis yatacağım. Bu arada bir de yine sendikacılığımızdan dolayı DİSK davasından yargılanmamız sürecek.□

Mamak Cezaevi: Devrimci Yol davası tutukluları. Ön sırada, soldan ikinci Bülent Forta, yanında Oğuzhan Müftüoğlu ve Nasuh Mitap.

TAYAD

"Artırımlı cezayı yatıp çıkan binlerce hükümlü vardır."

☐ 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'nın 17/1 maddesine göre, sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanan sanıklar, TCK'da hükmolunan suçtan, üçte birden iki katına kadar daha çok ceza alıyorlar. Bu yasaya göre fazladan ceza verilen on binlerce hükümlü bulunuyor. Oysa aynı suçtan adliye mahkemelerinde ya da DGM'lerde yargılananlara bu ek ceza verilmiyor. Bu eşitsizliği nasıl değerlendiriyorsunuz?

☐ 1402 sayılı sıkıyönetim kanununun 17/1 maddesi Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesine aykırıdır. Aynı madde Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan (Hukuk Devleti) ilkesine de aykırıdır.

Çünkü evletlarımız mevcut kanunlar değişmeksizin, değişik zamanlarda ve değişik mahkemelerle yargılanmaları nedeniyle, farklı cezalara çarptırılmışlardır.

Ceza kanunlarının herkes icin eşit olarak uygulanması gerekir. Oysa 17/1 maddesiyle bazı kişiler için daha ağır bir uygulama öngörülmektedir. Ceza, kanuna göre değil, mahkemeye göre belirlenmektedir.

☐ Bu yasaya göre, tutuklu ve hükümlülerin durumu nedir?

☐ Sıkıyönetim Kanununun 17/1 maddesine göre sıkıyönetim mahkemelerince arttırımlı ceza almış on binlerce evladımız vardır. Bunlardan bir kısmı cezaevinde kalmaları gereken süreyi doldurarak, tahliye olmuştur. Büyük bir kısmı ise, halen cezaevinde artırımlı cezalarını çekmektedir. Halen sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanmaları süren bir kısım evladımız ise, artırımlı ceza tehdidi ile karşı karşıyadır.

Sıkıyönetimin kalkmasından bir gün önce yakalanmış kişi ile bir gün sonra yakalanmış kişi aynı olaydan mahkum olma durumunda farklı farklı cezalara çarptırılacaktır. Sıkıyönetim sonrası yakalanmanın cezası, arada bir günlük fark olsa dahi 1/3, 1/2 oranında daha az olacaktır.

Anayasa'ya, Ceza Hukuku'nun temel ilkelerine aykırı böylesi bir uygulamaya tabı olan veya olma durumunda bulunan yüz binden fazla hükümlü ve sanık vardır.

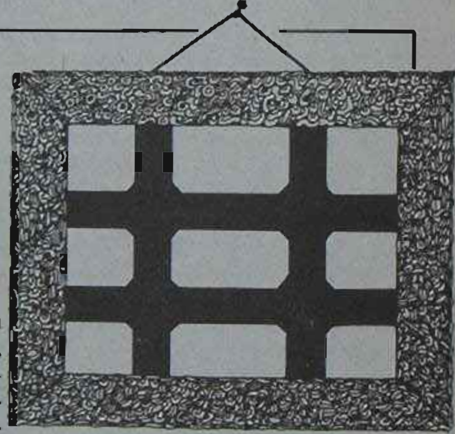
☐ Bu haksız ve hukuk dışı uygulamanın değiştirilmesi için neler önerirsiniz?

☐ Böylesi korkunç bir haksızlık 1402 sayılı kanunun 17/1 maddesinin derhal kaldırılmasıyla bir ölçüde giderilebilir. Bir ölçüde diyoruz, çünkü artırımlı cezayı yatıp çıkan binlerce hükümlü vardır.

Bunun kaldırılması için verilecek mücadele demokrasi güçlerinin önünde acil bir görev olarak duruyor. ☐

Av. Hasan Şahin-İHD

"12 Eylül adaletinin mantıksızlığını gösteriyor."

GÜN ☐ On binlerce insan Anayasa'ya aykırılığı İstanbul 2 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nin iki ayrı heyetinin de kabul edip, bu yasal düzenleme MGK'ca yapıldığı için Anayasa Mahkemesi'ne götüremedikleri bu konuda, İnsan Hakları Derneği yöneticisi olarak bir değerlendirme yapabilir misiniz? İHD'nin bu hukuka aykırı uygulamanın ortadan kaldırılması için düşünceleri ve varsa etkinliklerini anlatır mısınız?

Şahin ☐ Sözünü ettiğiniz 1402 sayılı Yasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrası 12 Eylül'ün hemen sonrasında değiştirilmiş, yakınılan hükümler de bu değişikliğin içinde yer almıştır. Dolayısıyla 12 Eylül adaletinin, hukuk sisteminin hukuk dışılığını, mantıksızlığını gösteren en iyi örneklerden birisidir. Aynı suçtan dolayı Ankara-Mamak sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılananlarla, Ulus'daki ağırceza mahkemesinde yada Çankaya'da DGM'de yargılananların cezalarında önemli ölçüde farklılıklar olması, ancak fahri hukukçuların mantığıyla anlaşılabilir.

Genel hukuk ilkeleri ile ceza hukuku ilkeleri ve Anayasa'ya açıkça aykırı olan bu durum zaman geçirilmeden değiştirilmeli, haksızlığa son verilmelidir. Bunun en kolay çözümü ise yasa değişikliğidir. Derneğimizin parlamentoda bulunan üyelerinden bu yolda girişimlerde bulunmalarını isteyeceğiz. Bunun dışında da kamuoyunun dikkatini ve desteğini çekmek üzere çalışmalarımızı sürdüreceğiz. ☐

İşçilerin istemi enflasyonu düşürmek olamaz

"Hükümet eğer bu yıl ekonomik faaliyet hacmini fazla daraltmadan (fazla işsizlik yaratmadan) enflasyonu aşağı çekmek istiyorsa, her yıldan daha fazla borçlanarak dış ticaret açığımızı (dışalım fazlamızı) geçen yılın 4 milyar olan düzeyinden daha yükseğe çıkartmak zorundadır."

SADUN AREN

ENFLASYON ülkemizin en önemli güncel sorunlarından birisidir. Onun için bu yazıda enflasyon ve onun önlenmesiyle ilgili konuları işçi sınıfı açısından açıklamaya ve değerlendirmeye çalışacağım.

I.

Önce enflasyonu tanımlayalım: Enflasyon genel fiyat düzeyinin sürekli olarak yükselmesi demektir. Bu tanımlamada önemli olan öğe fiyatların sürekli yükselmesidir. Yoksa fiyatların yüksek olması yani pahalılık (geçim sıkıntısı) enflasyon demek değildir. Enflasyonun ne olduğunu daha iyi anlayabilmemiz için onun hayat pahalılığından ya da ayni şey demek olan geçim sıkıntısından farkını ortaya koymamız gerekmektedir. Pahalılık, gelir düzeyine göre fiyatların yüksek olduğunu) ifade eden bir kavramdır. Örneğin kentler köylerden daha pahalıdır ve bu enflasyon olsa da olmasa da böyledir. Gerçi bir enflasyon döneminde ücretler fiyatlar kadar artmamışsa ücretliler için hayat daha pahalılaşmış olur ama, bu, enflasyonla pahalılığın ayni şeyler olduğu anlamına gelmez. Burada enflasyon yan bir etki olarak pahalılığı artırmıştır. Eğer ücretler enflasyon oranında artmış olsalardı bu tür bir pahalılık ta sözkonusu olmazdı. Demek oluyor ki, pahalılık enflasyondan bağımsız, ondan farklı bir olgudur. Enflasyon olsa da olmasa da pahalılık (geçim sıkıntısı yani fakirlik) olabilir. Pahalılığa enflasyon değil fakat gelir dağılımı ve onu belirleyen öğeler açısından bakmak gerekir.

Enflasyonla hayat pahalılığını birbirinden ayırmak için bu çabayı göstermemizin nedeni, enflesyon önlenince hayat pahalılığının (geçim sıkıntısının) da artık ortadan kalkacağı yanılgısına düşmeyi önlemek içindir. Enflasyon durdurulduğu zaman da işçi ve diğer emekçiler için hayat pahalılığı gene devam edecektir.

II.

Enflasyondan en çok gelirleri para cinsinden sabit olan ücret geliri sahipleri, yani işçiler ve memurlar zarar görürler. Enflasyon oranının düşük olduğu zamanlarda, uğranılan kayıp ta düşük olacağından, buna karşı işçi ve memurların fazla bir tepkileri olmaz. İşçi ve diğer ücretlilerin bu davraışı, yani gerçek ücretlerindeki küçük düşmelere karşı tepkisiz olmaları ekonomi el kitaplarına bile geçmiştir. (Buna karşılık işçiler ve memurlar nominal yani parasal ücretlerinin düşürülmesine karşı çok daha duyarlı ve tepkilidirler.) Ancak son yıllarda ülkemizde olduğu gibi enflasyon oranı ve bu yüzden uğranılan kayıb yüzde 40-50'lere çıkıncaartık işçi sınıfının buna tepkisiz kalması düşünülemez. Nitekim bu yüksek enflasyonlu yıllarda üzerindeki ağır baskılara rağmen- işçi sınıfı hareketinin canlandığını ve hızlandığını görüyoruz. İşçiler hem sendikalarında işverenlerine karşı savaşımlarını yükseltiyorlar hem de, son seçimlerin gösterdiği gibi, siyasal düzeyde de sermayenin partilerinden uzaklaşıyorlar. Demek oluyor ki, enflasyon bir taraftan da onların sınıf bilinci kazanmalarını hızlandırmakta ve onları daha savaşımcı olmaya zorlamaktadır.

İşçi ve memurlardan başka enflasyondan faiz geliri alanlarla (tahvil ve banka mevduatı sahipleri) kira geliri alanlar da zarar görürler. Çünkü faiz oranları ve kiralar da ücretler ve maaşlar gibi sürekli olarak enflasyonu izleyemezler. Bunlardan başka enflasyondan zarar görenlere küçük sermaye sahibi esnaf ve zanaatkarları da eklemek gerekir. Çünkü bunlar da işlerini yürütebilmek için enflasyonun neden olduğu parasal sermaye artışını karşılamakta güçlük çekerler ve çoğu kez piyasadan çekilmek zorunda kalırlar. Demek oluyor ki, enflasyon küçük burjuvazi de dediğimiz orta sınıf ve katmanları zayıflatarak ve küçülterek toplumun büyük sermaye sahipleri ve ücretli emekçiler olmak üzere iki temel sınıfa ayrışmasını hızlandırır.

III.

Enflasyonun nedeni cari cari fiyat düzeyinde toplam istemin (talebin) toplam sunumdan (arzdan) fazla olmasıdır. Böyle olunca açıktır ki fiyatlar yükselmeye başlar. O halde enflasyonu aşağı çekmenin ve giderek önlemenin yolu, tek yolu, istemi kısmak yani istemin sunumdan fazla olan kısmını azaltmak ve giderek ortadan kaldırmaktır. Ne var ki, istemi kısmak öyle basit ve kolay bir iş değildir. Çünkü istemi kısmak ancak yatırım ve tüketim harcamalarını kısmakla gerçekleştirilebilir. (İstem, harcama ve gelirin ayni bir olayın farklı açılardan görünümleri olduğu düşünülmelidir.) Özel sektörün yatırımları faiz oranları yükseltilerek dolaylı, kamu sek-

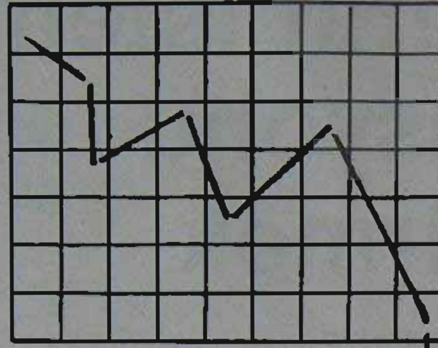
törünün yatırımları ise bütçelere ödenek konmayarak dolaysız bir biçimde kısılır. Yatırım harcamaları kısılınca işsizlik artar. Tüketim harcamaları da ücret ve maaşlara enflasyonun altında zam yapılarak kısılabilir. Zaten, işsizliğin arttığı, işçilerin işlerinden atıldıkları dönemlerde ücretleri düşük tutmak ta kolaylaşır.

IV.

Bazı kimseler enflasyonun istem kısılarak değil de sunum artırılarak önlenmesini önerirler. Bu gerçeklerle çelişen geçersiz bir öneridir. Bir kere ülkede öyle sunumu artırabilecek bir durum olsaydı, varolan enflasyon bunu zaten gerçekleştirmiş olurdu. Kaldı ki, normal olarak sunum ayni zamanda kendisi kadar istem yaratır. Bu nedenle sunum artırıldığında istem de ayni miktarda artacağından, istemdeki enflasyon yaratan fazlalık azalmamış, gene de varlığını sürdürmüş olur. Zaten biliyoruz ki, enflasyon dönemlerinde üretim ve milli gelir de sürekli artar. Nitekim bizde de böyle olmuş, son yıllarda milli gelirimizde hatırı sayılır artışlar gerçekleştirilmiştir ama bunun enflasyonun aşağı çekilmesine hiçbir faydası olmamıştır.

Bu açıklamadan anlaşılacağı üzere, ayni zamanda istem de yaratmayan sunum artışları enflasyonu aşağı çekmek bakımından işe yarar. Dışalım fazlası böyle bir sunum artışıdır. Gerçekten dışalım fazlası ülkedeki sunum (mal) miktarını artırır ama bunun karşılığında istemde hiçbir artış olmaz. Yani dış ticaret açığı (dışalım fazlası) antienflasyonist bir etki yapar. Eğer, öteden beri bizde olduğu gibi, ülkede zaten dış ticaret açığı varsa, bu taktirde açığın fazlalaşması antienflasyonist etki yapar. Bunun tersi de doğrudur. Yani dış ticaret fazlası (dışsatım fazlası) vermek enflasyonu artırır. Örneğin çalışıp çabalayıp dışsatımımızı artırır ama dışalımımızı artırmazsak (dış ticaret açığımızı azaltırsak) bu enflasyonu artırır.

Bu duruma göre açıktır ki, hükümet eğer bu yıl ekonomik faaliyet hacmini fazla daraltmadan (fazla işsizlik yaratmadan) enflasyonu aşağı çekmek istiyorsa, her yıldan daha fazla borçlanarak dış ticaret açığımızı (dışalım fazlamızı) geçen

yılın 4 milyar olan düzeyinden daha yükseğe çıkartmak zorundadır.

V.

Yukardan beri açıklamaya çalıştığımız nedenlerden ötürü işçi sınıfının enflasyonun aşağı çekilmesi gibi bir istemi yoktur, böyle bir istemi olamaz. Çünkü böyle bir istemde bulununca -tutarlı olmak içinonun gereklerine de razı olmak zorunluğu doğar. Bu gerekler, yukarda görmüş olduğumuz gibi, bir yandan işsizliğin artmasını diğer yandan da gerçek ücretlerin azaltılmasıdır. Bunlar yalnız işçiler değil fakat küçük esnaf ve zanaatkarlar için de söz konusudur. Bunlara razı olmak elbette ki işçi sınıfı için düşünülemez bile.

Bu nedenle enflasyon karşısında işçi sınıfının istemi onun altında ezilmeyecek biçimde ücretlerine zam yapılmasından ibarettir. Bunun için yapılacak iş, toplu sözleşmelere, iki sözleşme arasındaki dönemde enflasyon belli bir orana erişince ücretlere de ayni oranda zam yapılacağını gösteren bir madde koymaktır. Gerçi böyle yapılırsa enflasyonun önlenmesi güçleşir ama, işçi sınıfının enflasyonu yaratmakta bir sorumluluğu olmadığı için onu önlemek ve bunun için de özveride bulunmak gibi bir yükümlülüğü de yoktur.

VI.

İş barışı iyi birşeydir ama, onu hep işçi ve emekçi sınıfların zararına, yalnız onlara özveriler yükleyerek sağlamak geçerli bir yol değildir. Nimetler de külfetler de hakça dağıtılmalıdır. Örneğin şu sıralar (şubat ortaları) sendikaların "ek zam" istemleri çok yerinde ve haklıdır. Çünkü, varsayım olarak 29 Kasım seçimlerinden önce belirlenmiş olan ücretler haklı ve yeterli idi ise, seçimlerden sonra fiyatlara yapılmış olan büyük zamlardan sonra artık yeterli ve haklı olmaktan çıkmışlardır. Bu hiçbir tartışmaya yer bırakmayacak kadar açıktır, matematik bir bedahattir. Eğer toplu sözleşme denilen şey bir çeşit kumar ya da şans oyunu değilse, işçilerin "ek zam" istemi mutlaka karşılanmalı ve bundan sonrası için de toplu sözleşmelere yukarda sözünü ettiğimiz biçimde bir enflasyon maddesi konulmalıdır.□

Davos'un ardından

Egenin iki kıyısında barış halklara 'yasaklanmamalı'

"Ne olursa olsun, ortada bir barış atmosferi var. Ve bu durum, iki ülke barışçılarının, sol güçlerinin ısrarla istedikleri bir durum. Fazla geriye gitmeden, iki ülke halkının dostluğunu isteyen, bunu toplantıda, bildiride, afişte dile getirenlerin ülkemizde başına gelenleri anımsamak bile, bu noktaya sıkı sıkıya sarılmak gereğini ortaya koyuyor."

MEHMET İZER

BİR KEZ DAHA görüldü: halklar arası düşmanlık duyguları kalıcı olmuyor. Daha doğrusu halklar birbirlerine düşman olmuyorlar, ediliyorlar.

Davos'ta Ege'nin iki kıyısının başbakanları buluştular. Sonra, "düşünebileceğimiz en iyi noktaya gelindi" dediler. Tabii yıllar boyu iki tarafta da, manşetlere karşı halkın saldırganlığını, barbarlığını işleyen gazeteler de başlıklarını değiştirdiler. Herşey bir anda değişti: dostluk rüzgarları, savaş bulutlarını dağıttı.

Bu paragraf başlıbaşına kısa bir özet, ama iktidarlar azısından işin komikliğini de çok iyi ortaya koyuyor. Büyük bir düşmanlık bir anda kalkıyor ve bunun mimarları da hernasılsa iki ülkenin başbakanları oluyor. Gerçekte bir olguya halklar arası düşmanlıkların yartılıp kaldırıldığına işaret eden bu gelişme, 'ne olursa olsun sevindiricidir, gelecek için umut vericidir.

Peki, bu gelişme nasıl sağlandı, neler oldu da iki ülkenin yönetimleri savaş halini kaldırmaya karar verdi?

Bilinenleri yinelemek gerekmiyor, ama sorun yaratan ana noktaları kısaca sıralamak da yararlı: Kıbrıs, Ege Denizi, Kuzey Yunanistan'daki türk azınlık. Yine biliniyor, iki ülke de NATO üyesi ve 12 Eylül sonrası girişimlerle Yunanistan da askeri bölüme geri döndü. Türkiye'de 12 Eylül dönemü sürüyor. Yunanistan Albaylar Cuntası'ndan 1974'de kurtuldu, şimdi PASOK iktidarda. Türkiye ABD'nin sessiz bir müttefiki. Yunanistan ABD ilişkileri PASOK iktidarı döneminde oldukça büyük sorunları yaşıyor. NATO içinde de aynı sorunlar sürüyor.

PASOK yönetiminin antiamerikan bir tavrı var. Bu tavır asla köklü değişimlere neden olmuyor, ama sürtüşmeyi de körüklüyor. Bu tavrı besliyor. Son cunta döneminde iyice ülkeye giren ABD eli besliyor ve kuşkusuz Yunanistan'ın Türkiye ile arasındaki önemli gördüğü sorunlar besliyor. Yunanistan için Türkiye ABD'nin her istediğini sessizce yapan bir ülkeyken bu sorunların sürmesi anlaşılmaz oluyor.

Şimdi akla çeşitli olasılıklar gelebilir: PASOK ve başbakanı Papandreu bu durumda, yıllardır izledikleri milliyetçi, şoven politikayı neden, nasıl yumuşatmak gereği duyuyorlar. Acaba bu nokta PASOK'un antiamerikan tavrında bir değişmenin işaretleri mi? Acaba Gorbaçov-Reagan zirvesinin sonuçlarına karşı NATO'nun önlem olarak gündeme getirdiği kısa erimli füzelerin yerleştirilmesi girişimlerinde bir gelişme mi olacak?

Bunlar olumsuz, karamsal olasılıklar, sorular. Ancak kabul etmeliyiz ki, iki halkı onyıllardır birbirine düşman eden politikaların böylesine hızla ortadan kalkması da bu sorulara neden oluyor.

Ancak ne olursa olsun, ortada bir barış atmosferi var. Ve bu durum, iki ülke barışçılarının, sol güçlerinin ısrarla istedikleri bir durum. Fazla geriye gitmeden, iki ülke halkının dostluğunu isteyen, bunu toplantıda, bildiride, afişte dile getirenlerin ülkemizde başına gelenleri anımsamak bile, bu noktaya sıkı sıkıya sarılmak gereğini ortaya koyuyor.

Şimdi bir ileri adım daha atılmalıdır: Gelişmelerin getirdiği Dostluk Derneği'nin çalışmalarına destek olunmalıdır. Bu örgütün yaygın ve kitlesel çalışmalar yapması, iki halk arasında ortada duran olumsuzlukların kaldırılması için somut çalışmalar yapması istenmelidir. Ders kitaplarından iki ülke halkı arasındaki düşmanlığı körükleyen, ırkçı, şoven bölümler çıkarılmalıdır. İki ülke halkının diğerini ziyaret etmesi için çıkarılan engellerin ortadan kaldırılması sağlanmalıdır. Ege kıyıları, adaları vizesiz gezilen yerler olmalıdır. İki halkın 20. yüzyılla kesilen komşuluk ilişkileri 21. yüzyıl başında yeniden oluşturulmalıdır.

Bu gelişme gerçekten önemlidir. Ama kalıcılığı barış güçlerinin, halkların çabalarına bağlı. Yoksa halklara yasaklanmış bir "barış"la karşı karşıya kalınabilir ve belki de gerçekte amaçlanan budur.

Ancak amaçlananlarla gerçekleşenler çoğunlukla örtüşmez. Bunu sağlamak, buradan bir adım daha atarak tüm komşu ülkelerle dostluk bağlarının geliştirilmesini talep etmek, Sovyetlerle, Bulgaristanla, Suriye ile de ikili dostluk dernekleri kurmak, artık yapılması gereken işlerdir. Barış ve dostluk ancak barış güçlerinin halkların aktif çabasıyla kalıcılaşır, art niyetleri aşar. □

Tabip Odaları genel kurullarına doğru

"Tabip Odaları'nın, işkencede hekim sorumluluğu olgusuna yalnız demokratik görevler kaygısı ile değil, doğrudan mesleki görev pespektifi ile yaklaşmaları gerekiyor. Faşizm gibi, ırkçılık gibi bir insanlık suçu olan işkencenin takipçisi olmak, sürecin herhangi bir noktasında sorumluluğu olduğu belgelenen hekimlerin teşhiri ve Onur Kurulları'na sevki, bu kurumun ülkeden sökülmesinde önemli adımlardan biri olacaktır."

TANER ÖZBENLİ

12 EYLÜL 1980'le başlatılan süreçte, örgütlü toplumsal muhalefetin temel taşlarından olan sendika, dernek, meslek odası, kooperatif gibi örgütlerin işlevlerinin sınırlandırılması hedeflendi. Bu hedefe ulaşma yolunda gerekli hukuksal düzenlemelere gidilerek belli ölçülerde başarı kazanıldığı da söylenebilir. Ancak bütün bunlara karşın gözlenen bir başka olgu da, bu yapıların son yıllarda hissedilir bir canlılık kazandıkları ve parlamento dışı muhalefetin araçlarından biri olarak toplumsal yaşamımızdaki ağırlıklarının artmaya başlaması oldu.

Ülkemizdeki hekim hareketinin yasal düzeydeki temsilcisi Türk Tabipler Birliği'ne (TTB) bağlı Tabip Odaları'nın genel kurulları yaklaşırken, tüm hekimlerin birliği yolunda adımların atılabilmesi için bazı konuların tartışılması, belirli ortaklıkların netleştirilmesi gerekiyor.

Hekimlerin meslek örgütlerinin son iki yıldaki en önemli gelişmesi, hiç kuşkusuz, 'Çağdaş Hekim Hareketi'nin oluşması ve ortak program ilkelerinin yaratılması oldu. 'Çağdaş Hekim' nitelemesinin, yalnızca seçim dönemi ile sınırlı, kendisini diğer gruptan ayırmak için kullanılan bir 'yarışma adı' olmakla kalmayıp, sürekliliği ifade eden bir gelişim göstermesinin bazı nedenleri vardı. Ülkemizde, kökü 1980 öncesine dayanan, fakat gerçek ivmesini 1980 Eylül'ünden sonra kazanan özelleşmeci-tekelci sağlık politikası; eskiden bir arada düşünülmeyecek hekim gruplarını hızla birbirine yaklaştırmaya başladı. Büyük mali gücü gerektiren sağlık işletmesi yatırımlarını yapabilen çok küçük bir hekim kesimi dışında kalan binlerce hekim, gerçek ücretlerinin giderek düştüğünü yaşayarak gördü. Oluşturulması düşünülen yeni sağlık piyasasında, muayenehane hekimliğinin büyük sağlık tekelleri lehine tasfiye edilecek olması, bu kesimdeki hekimleri kamu kesiminde çalışma ya da başka çözüm arayışlarına yöneltti. Tekelci sağlık düzeninin bir yandan kamu sağlık hizmetini, belirli bir program çerçevesinde özelleştirmeyi planlamasıyla, muayenehane hekimleri çözümsüzlüğünün içinde sıkışmaya başladılar.

1986 yılında yapılan bazı oda seçimlerinde ortak bir programla seçimlere katılan 'Çağdaş Hekimler', tekelci sağlık politikasından zarar gören tüm hekim kesimlerine yöneldi. Bireysel kurtuluşun olanaksızlığını tanımlayan ve örgütlü birleşik mücadeleye inanmış hekimlerin verdikleri güçle önemli sayılabilecek seçim başarıları elde edildi. 'Çağdaş Hekimler Hareketi'nin programı, tüm ücretli hekimlerin, toplumuna nitelikli sağlık hizmeti sunmak ve mesleğinde bilimsel atılımlar yapmak isteyen hekimlerin taleplerine karşılık geldi. ÇHH'nin programı, hakları gaspedilen tüm hekimlerin haklarını geri almayı, yeni ve gelişkin haklar elde etmeyi temel alan bir bakış açısı geliştirdi.

ÇHH'nin anti-tekel yapısı, içinde çok farklı eğilimlerin bulunmasını, somut konularda farklı görüşlerin üretilebilmesini getiriyor. Bu durumu hareketin 'belirsizliği' biçiminde değil, 'kitleselliğin' önkoşulu olarak değerlendirmek gerekiyor. Ancak bu farklı görüş ve eğilimlerin ÇHH düzleminde, olgun bir tartışmada, buluşabildikleri en az ortak noktaları saptamaları da kaçınılmazdır.

Hareketin kimliği

Bu tartışmada ortaya konması gerekenlerden birisi, hareketin 'kimliği' sorunu. Bu sorun, yaşamsal konuların başında geliyor. Çünkü, ancak resmi görüşten bağımsız bir 'kimlik', hekim haklarının korunması ve geliştirilmesi hedefinin izleyicisi olabilir. Bunun son örneği, siyasal iktidarın TÜSİAD raporları doğrultusunda çıkardığı yeni sağlık yasasının oluşum sürecinde görüldü. Hekimlere ve halk sağlığına onulmaz darbeler vuracak bir baskı yasasına karşı çıkıp, uygun eylem hattını geliştirmenin, bu tür bir kimliği gerektirdiği açığa çıktı. 'Resmi görüşten bağımsız olma' ilkesine özen gösterilmediğinde he-

men 'güdümlü' ya da 'bağımlı' meslek örgütü tipine dönüşme tehlikesi beliriyor. 1970'li yıllardan süzülüp gelen, meslek örgütüne sahip çıkma ve bu platformda mücadele etme deneyim ve birikimine sahip olan hekim hareketi, 'kamu kuruluşu niteliğindeki' yasal statünün, yalnızca hekimlerin çıkarlarına göre tavır alan meslek örgütü çalışmasına engel olmadığını gösterecek güçtedir.

Hekimlerin meslek örgütlerinde önümüzdeki dönemde çözülmesi gereken sorunlardan birisi de, bireysel eğilimlerin varlıklarını sürdürmeleri. Kariyerist özlem ve istekler, son tahlilde ÇHH'nin gelişimine engel olan bir nitelik kazanıyor.

Önümüzdeki dönemde ana hedefler

Önümüzdeki dönemde ÇHH'nin programı, en geniş hekim kitlesinin ortak, somut ve güncel sorunlarından yola çıkarak oluşturulmalıdır. Siyasal iktidarın Anayasa Mahkemesi engelinden kurtararak uygulamak istediği yeni sağlık yasasına karşı demokratik toplumsal muhalefetin yükseltilmesi için çaba göstermeyi, bir program ilkesi olarak benimsemek ve genel kurulları bu eksene oturtmak zorunludur. 'Sözleşmeli statü'nün, ücretlerde gerçek bir artışı sağlamayacağı, bunun yanında iş güvencesini ciddi biçimde tehlikeye sokacağı gerçeğinin olabildiğince geniş hekim kesimlerinde tartışılmasını sağlamak gerekiyor. 'Sözleşmeli statü'nün reddedilmesi, hem hekimleri daha büyük hak kayıplarından koruyacak, hem de halk sağlığı üzerinde yıkıcı etkileri beklenen yeni yasanın uygulanmasının önü kapatılmış olacaktır.

Hekim haklarının korunup geliştirilmesi, hekimlerin mesleklerini gereği gibi uygulayabilmeleri ve emeklerinin karşılığı bir yaşam düzeyine ulaşabilmeleri, ancak grevli-toplu sözleşmeli sendika kurma hakkının elde edilmesine bağlı. Gerçek anlamda grevli-toplu sözleşmeli sendikal haklara sahip olmak ise, ancak örgütlülüğün güvence altına alındığı demokratik koşullarda kazanılabilir. Demokrasi istemini oluşturan geniş toplumsal kesimler arasında hekimlerin de bulunmasının temel nedeni budur. Tabip Odası yö-

41.SAYFADA SÜRÜYOR...

KİT'lerin yabancı sermayeye satışına karşı çıkılmalı

AHMET PRİŞTİNA

GEÇEN haftalarda TÜSİAD tarafından "Dış Borçlar; Tahmin Ve Analiz" başlıklı bir rapor yayınlandı. Bu raporda Dış Borçlar, Türkiye'nin **dış politikasına bağımlılık süreci** getireceği ve **ekonomik kararlarını da yakından etkileyeceği** biçiminde değerlendirildi.

Türkiye'nin 1968 yılında ödemesi gereken dış borç yaklaşık 6,5 milyar dolardır.

Rapor, dış borçların öneminden kaynaklanan bir yankı uyandırmış ve büyük tepki görmüştür. TÜSİAD başkanı vatan haini olmadıklarını söylemek ihtiyacını hissetmiştir. Sn. Bn. Prof. iyi mantı yaptığını ifade etmiştir. Bu borçların ödenmesinde ihracat artışı, turizm gelirleri, işçi dövizleri, yeniden borçlanma gibi klasik kaynakların dışında KİT'lerin yabancı sermayeye satılmasının kaynak olarak düşünüldüğü basına yansımıştır. Hatta özelleştirmeden sorumlu başbakanlık danışmanı Cengiz İsrafil'in yaptığı açıklamaya göre, Teletaş'ın yüzde 22'si çalışanlara, yüzde 18'i yabancı sermayeye satılmak istenmektedir. (Zaten yüzde 40'ı yabancı sermayenin.) Bu satışta çalışanlara **makul fiyat** (bu ilk denemede başarılı olmak için) yabancı sermayeye **borsa fiyatı** düşünülmektedir. Çalışanlara satışta, dünya örneklerine baktığımızda İngiltere'de British Telecom adlı kuruluşun çalışanları yüzde 96'lık bir katılımla dahi bu hisselerin yüzde 1'ine ulaşamamışlardır. Yani hemen hemen herkesin satınalması sağlanıyor fakat... Fransa'da sosyalist hükümet tarafından daha önce kamulaştırılan hisse senetleri, sonraki hükümet tarafından satışa çıkarılmıştır. Ancak burada da yabancı sermayeye satışda sınırlama getirilmiştir. Bizde ise böyle bir sınırlama yoktur. Amaç hisse senetlerini çalışanlara satmak değil, bu hisse senetlerinin kısmen veya tamamen yabancı sermayeye devrine karşı çıkmaktır.

Bu bakış açısına göre yabancı sermayenin ülke çıkarlarına uygun görülen ileri teknoloji kullanması, yatırım hacmimizi ve üretim kapasitemizi artırması gibi özellikleri, KİT'ler için geçerli değildir. Varolan potansiyel yabancı sermaye bu özelliklerini hayata geçiremeyeceği sahalarda gelirse, faydalı olacağı düşünülen biçimdeki gelişi engellenmiş olur. Yine faaliyet programından:

"Özelleştirmeleri gündemde olan Kamu Ekonomik Kuruluşlarının **tekelci konumları** ve fiyatlandırma politikaları **enflasyon besleyici** özelliklerini korumakta ve **tekelci konumları vergilendirmeye** yol açmaktadır.

Bu tekelci konumuyla devletin elinde adaletsizliğe, enflasyonu beslemeye yol açan KİT'lerin yabancının elinde açacağı adaletsizlik lerin riskine girilemez.(Odamızın faaliyetraporunda tespit edilen bu tekelci konumundan dolayı aynı hassasiyet **özel sektöre devri** için de gösterilmelidir.)

Son olarak bu satışa karşı çıkmanın bir gerekçesi de şu: zaten Türkiye'ye gelmekte nazlı olan yabancı sermayenin -son dünya borsalarındaki krizi de göz önüne alırsak- bu bir pazarlığın sonunda söz konusu olabilir. Ve satışın neticelenmesiyle birlikte (kâr edenler satılabileceği için) daimi gelir getiren duruma gelmiş olan bu kaynaklar kuruyacaktır.

Eğit-Der kuruldu

Öğretmenler örgütleniyor

16 ŞUBAT'ta yapılan bir basın toplantısıyla, uzun süredir çalışmaları yapılan öğretmen örgütünün **Ali Bozkurt, Cemil Çakır, Feyzullah Ertuğrul, Kenan Keleş, Binali Seferoğlu, Zeki Löker, Mustafa Meriç** tarafından kurulduğu duyruldu. Basın toplantısında Ali Bozkurt "niçin örgütleniyoruz" diyerek başladığı konuşmasında özetle şunlara değindi:

Ülkemizin eğitim-öğretim düzeni giderek yıkıma sürüklenmektedir. İlkokuldan üniversiteye kadar, eğitimin tüm basamaklarında, katı, bağnaz ve ilkel anlayış egemen kılınmaktadır. Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte gerçekleştirilen, eğitimin birliği, laik ve bilime dayalı eğitim ilkesi terk edilmiş bulunmaktadır. Beyin gücünün geliştirilmesine yönelik konular bir tarafa bırakılmakta, kişiliksiz, bireyci, ırkçı, hoşgörüden ve konulara eleştirel bakıştan uzak kuşaklar yetiştirilmektedir. Korkuya, zora ve savaş kışkırtıcılığına dayalı bir eğitim düzeni, demokrasinin ilkelerine, giderek daha da hızlanıp yaygınlaşan evrensel barış sürecine tümüyle ters bir tutumla egemen kılınmaktadır.

Eğitimde fırsat eşitliği yok edilmektedir. Eğitim yalnız çok varlıklı olanların elde edebilecekleri lüks bir hizmet niteliği kazanmaktadır.

Okullar neredeyse kışla disiplini ile yönetilmekte, öğretmenler bu yönetimler altında, öneri ve eleştiri olanağı bulamamaktadırlar. Öğretmenler arasında, çeşitli bahanelerle işten çıkarma ve sürgün olayları yaşanmakta, geleneksel "doğuya sürgün" cezasına, doğulu öğretmenin "batıya sürgün" işlemleri eklenmektedir.

Öğretmenler, giderek ağırlaşan yaşam koşulları ve yönetimsel baskılar sonucu, mesleklerini terk etmek zorunda bırakılmakta, mesleği sürdürenler de geçimlerini sağlamak için başka işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar.

Yöneticilerin belirlenmesinde tamamen siyasal tercihler rol oynamaktadır.

Yeni düzenlemelerle, öğretmen okulları kapatılmış: öğretmen yetiştirme işi, üniversite özerkliğini ortadan kaldıran YÖK sistemine bağlı eğitim fakültelerine aktarılarak, "öğretmenin çekirdekten yetiştirilmesi" ilkesinden, alabildiğine uzaklaşılmıştır.

Öğretmen fazlalığı gerekçesiyle, öğretmenlik diploması geçersiz sayılmakta, meslek okullarını bitirenlerin mesleğe geçişleri, öğretmen yeterlik sınavları ve güvenlik soruşturmalarıyla engellenmektedir. Ancak bir yandan da öğretmen açığı nedeniyle "asker öğretmen" uygulamasına gidilmektedir.

Bugün öğretmene güvensizlik o ölçüde artmıştır ki, öğretmen açığını gidermek için, bir de yurt dışından öğretmen getirilmekte ve hem de bunlara, sömürge yönetimlerini anımsatan bir tutumla, yerli öğretmenlere ödenen maaşın dört-beş katı maaş ödenmektedir.

Ayrıca, demokratik öğretmen hareketi geleneğini belleklerden silmek için kullanılan "öğretmenler günü"nün önemine ve asıl anlamına yaraşır biçimde kutlanması, çözüm bekleyen bir sorundur.

Haksız yere meslekten çıkarılmış bulunan öğretmenlerin mesleğe yeniden döndürülmeleri ve yitirilmiş tüm haklarına kavuşturulmaları için, mücadele yine gündemdedir.

Emekli öğretmenlerin her gün daha kötüye giden yaşam koşullarının düzeltilmesi, özel okul ve dershanelerde çalışan öğretmenlerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi sorunu ortadadır.

Eğitim alanındaki bu çöküşün, çözüm bekleyen böylesine yaşamsal sorunların ana nedeni, 12 Eylül 1980 sonrasında, demokrasinin askıya alınması, eğitimcilerin, öğrencilerin ve ailelerin, eğitim sorununa örgütlü biçimde sahip çıkmalarının engellenmesidir.

Yeryüzünde, öğretmenleri örgütlenmeyen değil sendika, bir dernek kurmalarına bile izin verilmeyen tek ülke, Türkiye'dir.

Bu karanlık ve yıkıcı gidişe karşı, ülkemizde öğretmen örgütlenmesinin geçmiş deneyim ve birikimlerinden yararlanılarak eğitim alanında örgütlenmek, kesin bir zorunluluktur.

Bu gerçeklerden ve "öğretmenlerin en geniş birliği" ilkesinden hareketle, öğretmen örgütlerinin değişik aşamalarında görev yapmış olan bizler, "Eğitimciler Derneği" (EĞİT-DER) adlı bir öğretmen derneği kurmuş bulunuyoruz. Dernek eğitimcilerin, resmi ve özel okullarda görev yapan ve yasal koşulları yerine getiren öğretmenlerle öğretim üyelerinin örgütü olacaktır. Eğitimciler derneğine çalışanların üye olması izne bağlanmakla birlikte, fahri üye olmak için öğretmenlerimizin önünde yasal hiç bir engel yoktur.□

İnsan Hakları Derneği Ankara Şube Başkanı Erdost

"Yapılanlar, BM'nin belirlediği işkence tanımına tıpatıp uymaktadır..."

İNSAN Hakları Derneği Ankara Şubesi de 10 Şubat'ta bir basın toplantısı düzenledi. **Muzaffer İlhan Erdost**'tan önce, basın toplantısına katılan iki SHP milletvekili, Diyarbakır izlenimlerini aktardılar.

Muğla milletvekili **Tufan Doğu**, "gelişen tüm olaylardan iktidar sorumludur, askeri cezaevlerindeki uygulamaların faillerini bulamıyoruz. İşkenceye karşı sözleşmelere atılan imzalar kağıt üzerinde kalıyor" dedi.

Diyarbakır milletvekili **Fuat Atalay**, "milletvekili olmamıza rağmen cezaevine sokulmadık" diyerek başladığı konuşmasını, 21 maddede toplanan istemleri sıralayarak sürdürdü.

Muzaffer İlhan Erdost yaptığı uzun ve araştırmaya dayalı konuşmasında "Cezaevlerinde son günlerde olaylar yaygınlaşarak yoğunlaştı. Yöneticilerin, sürekli ve sistemli, tutuklu ve hükümlüyü 'sıkma' ve 'bunaltma' yöntemi, kimi cezaevlerinde direnişlere, kimi cezaevlerinde açlık grevlerinin başlamasına neden oldu. Diyarbakır, Sağmalcılar, Eskişehir ve Mersin cezaevlerinden birbiri ardına kaygı verici haberler alıyoruz. Kimi cezaevlerinde konan görüş yasağı, avukatlara da uygulanıyor. Milletvekilleri, bütün çabalara karşın bazı cezaevlerine gerginlik sokulmuyor. Basına sızan haberler, anaları babaları tedirgin ediyor, gerginlik cezaevlerinin dışına taşıyor" diyerek başladı.

Önemli hiçbir ayrıntısı basına yansımayan konuşmada, Erdost daha sonra dört ana başlıkta sorunları sıraladı.

"Tek tip elbise giyilmesi zorunluluğunun, Cezaevleri Tüzüğüne konması, cezaevlerinin birçoğunda, gerginliğe ve direnişlere neden oldu. Tek tip elbise giymeyenler, duruşmalara çıkarılmadı. Hücre cezasına çarptırıldı. Görüş ve iletişim yasağı kondu. Hastaneye götürülmedi.

TTE (Tek Tip Elbise), davaları devam eden tutukluların duruşmalara çıkmasının dolaylı bir engeli haline gelmiştir. TTE, dosyaları Yargıtay aşamasında bulunanların avukat görüşlerinin yasaklanmasının, savunma ve müdafaa hazırlamak için gerekli kitap, belge, kâğıt ve kalemin verilmemesinin, aynı davadan yargılanan sanıkların birlikte savunma hazırlayabilmelerinin engeli haline, savunmanın kısıtlanmasının da bir aracı haline gelmiştir. Tek tip elbise zorunluluğu, giydirilmesindeki amaçlar bakımından olduğu kadar, bu elbiselerin onur kırıcı ve küçültücü elbiseler olması açısından da, tez elden, tüzükten çıkarılması gereken bir konudur. Elbisesi olmayıp da, tek tip elbise giymek isteyenler dışında, tutuklu ve hükümlülerin tek tip elbise giyme zorunluluğu kaldırılmalıdır.

Resmi dil ve anadil sorunu. Cezaevlerinde gerginliği artıran bir başka konu 'anadil' ile 'resmi dil' farklılığından kaynaklanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olan, ama anadili, yani anasının dili Türkçe olmayan nice insan vardır cezaevlerinde. Benim bir yıl askerlik yaptığım Şemdinli'de, köylerde Türkçe bilen tek bir kadın vardı. Erkekler ise, Türkçeyi askerlikte öğreniyordu, bu nedenle askerlik yaşı gelmemiş erkek çocuklar da Türkçe bilmiyordu. Cezaevlerinde, görüş-

Diyarbakır cezaevinde açlık grevi sonuçlandı

DİYARBAKIR'da 21 istekle açlık grevine başlayan politik tutukluların direnişi ve onları desteklemek amacıyla SHP il merkezinde başlatılan mahkum aileleri açlık grevi, isteklerin kazanılması üzerine bitti. Dayanışma amacıyla Aydın, Malatya ve Bursa cezaevlerinde yapılan açlık grevleri de bitirildi.

Başbakan, "20 maddesi tamam, biri olmaz" sözleriyle başlattığı uzlaşma çabasını, Cumhurbaşkanı ve Genelkurmay Başkanı ile yaptığı görüşmeler sonrasında bitirdi; "ana dilleriyle konuşsunlar, görüşlere müdehale edilmesin".

Bu sonuç birkaç bakımdan üzerinde durulmayı gerektiriyor. İlkin, yasalar ve yasaklar da zaman için de fiilen eskir, ölür. Toplumsal ilerlemenin önünde çok fazla duramazlar. İkincisi, haklı ve kararlı kitle eyleminin başarı kazanması ertelenebilir ancak önlenemez. Son olarak da muhalefet güçlerinin birliği parlamento içinde ve dışında sağlandığında, en kapalı iktidar bile uzlaşma çabalarına girişir.

Diyarbakır'da başlatılan, cezaevinde ve dışında süren eyleme SHP'li milletvekillerinin yaklaşımı ve bu açılardan olumlu ve örnek oluşturucudur.

Diyarbakır Cezaevi'nde yürütülen açlık grevinin bedeli, PKK'lı Mehmen Emin Yavuz'un yaşamıyla ödendi. Mehmet Emin Yavuz, Diyarbakır Cezaevi'nde kaybedilen onlarca devrimciden biri olarak, 12 Eylül'ü simgeleyerek yaşayacaktır.

ler yalnızca birinci ve ikinci dereceden akrabalar arasında yapılmaktadır. Yani, oğul anasıyla, kızkardeşiyle, eşiyle görüşebilmektedir. Türkçe bilmeyen ananın, oğluyla yedi yıldır görüşemediği, bu ananın Büyük Millet Meclisine gelerek, "Türkçe bilmiyorum, Kürtçe konuşacağım" demesiyle, anlamlı bir boyut kazandı. Mecliste görüştüğü Meclis Başkanı, "Türkçe bilmiyorsan, burada konuşamazsın" demiyor. Ama, aynı ana, oğluyla, Türkçe bilmediği için, cezaevinde yedi yıldır görüşemiyor. Bu, insani olmadığı kadar, demokratik olmayan bir tutumdur. Ana dili Türkçe olmayanlar da, bu ülkenin yurttaşlarıdır.

12 Eylül'den bu yana sekiz yıla yakın bir zaman geçti. Sekiz yıldır duruşmaların tamamlanmadığı ve birçok insanın tutuklu olarak yargılandığı biliniyor. Yargılanmanın uzaması, tutukluluk halini, bir çeşit uzun süren infazlara dönüştürmüştür.

Cezaevlerinde gerginliği artıran bir başka konu da, **çifte standart uygulamasıdır.** Eskişehir Özel E Tipi Cezaevinin bize iletilen bir mektupta aynen şöyle denmektedir: "Bir yanda sol siyası mahkûmlara (tek tip elbise giyenlere ve giymeyenlere) en fazla 8 kişi olmak kaydıyla 3 saatlık havalandırma hakkı tanınırken (o da birkaç açlık grevi pahasına kazanılmış bir haktır), diğer yanda cezaevinde bulunan birkaç sağ görüşlü tutukluya sabahtan akşama kadar havalandırma hakkı tanınmaktadır.

Bu ve benzeri çifte standartlar, cezaevlerinde gerginliğin artmasına neden olmaktadır. Çifte standart uygulamalarına son verilmelidir. Bu konudaki sözlerimi, Eskişehir Özel Tip Cezaevinden gelen mektuptan kısa bir cümleyle bitiriyorum: 'Sadece insanca yaşamak istiyoruz.'

Cezaevlerinden yükselen bu çığlığa hepimiz kulak verelim."

Erdost konuşmasının son bölümündeyse işkence sorununa değindi. En son, 5 Şubat'ta TAYAD üyesi Cavidan Kocayaşar'a Ankara Emniyetinde işkence yapıldığının savcılığa başvurularak açıklandığını belirten Erdost, işkencenin sürdüğünü, uluslararası sözleşmelere uyulmadığını söyledi.□

TİP MYK üyesi Vedat Baranoğlu

"141-142 bir 'asayiş' sorunu değil, demokrasi sorunudur"

Türkiye İşçi Partisi davasından yargılanarak 8 yıl ağır hapis cezasına mahkum edilen ve bu cezasını cezaevinde yatarak bitiren TİP Merkez Yönetim Kurulu üyesi Vedat Baranoğlu, TİP davası, 141-142 ve güncel gelişmeler üzerine sorularımızı yanıtladı.

GÜN □ Sayın Baranoğlu TİP davası ne zaman, nasıl açıldı, hangi aşamalardan geçti?

Baranoğlu □ 12 Eylül 1980'den sonra Merkez yöneticisi olduğum Türkiye İşçi Partisi hakkında İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nın emri üzerine soruşturma açıldı. Merkez yöneticilerin de içinde bulunduğu Parti yöneticilerinden 140 kişi hakkında TİP-1 davası açıldı. Bu dava sürerken TİP-2, TİP-3, TİP-4 davaları ardarda geldi. Birçok parti yöneticisi tutuklandı. Toplam 500 kadar TİP yöneticisi hakkında TCK'nın 141-142. maddelerinden dolayı davalar açılmış oldu. Bu davalardan TİP-4 Yargıtay aşamasın-

"Bu davanın sonunda bizi mahkum edeceğinizi biliyoruz," dediğimiz yargılamada, Partinin suçlanan yayınları ve eylemlerini doğru bulduğumuzu ve bilerek yaptığımızı ve şimdi de altına tekrar imzalarımızı attığımızı vurguladığımız son savunmadan sonra mahkeme, iddianame mantığını gerekçeli kararına geçirmiş ve kuvvetlendirmek için de "sanıklar tüm ısrarlara rağmen komünist olmadıklarını beyan etmemişlerdir" diyerek mahkumiyet vermiştir."

da sürmektedir. İlk üç davadan ise çok sayıda parti yöneticisi mahkum edildi.

Parti yöneticileri bu davalarda TCK'nın 141-142-159-311-312 maddelerinden suçlandılar. 12 Eylül öncesi Anayasa teminatı altında olan TİP, olağanüstü dönemde, dönemin koşullarına uygun olarak, suçlu ilan edilmeye çalışıldı. Parti program ve tüzüğü, yıllar boyu yayınlanmış olan parti yayınları, toplantıları ve eylemleri suç kanıtları olarak ele alındı. "Nato'ya Hayır", "Milliyetçi Cephe Düşürülmelidir" gibi afişler "suç kanıtları"nı, "yakalanan kitaplar" gibi ifadeler iddianamenin mantığını oluşturuyordu. Bahçelievler'de 1978'de faşistlerce öldürülen 7 TİP üyesi, iddianamede "çatışmada ölen TİP'li gençler" olabiliyordu. Dönemin yetkililerince yurt ve dünya kamuoyunda "hukuksal ve tarafsız yargılamalar yapılıyor" diye sunulan davada, iddianamesiyle, yargılanmasıyla hukuk yoktu. Var olan; ideolojik, politik ve sınıfsal husumetti.

"Bu davanın sonunda bizi mahkum edeceğinizi biliyoruz," dediğimiz yargılamada, Partinin suçlanan yayınları ve eylemlerini doğru bulduğumuzu ve bilerek yaptığımızı ve şimdi de altına tekrar imzaladığımızı vurguladığımız son savunmadan sonra mahkeme, iddianame mantığını gerekçeli kararına geçirmiş ve kuvvetlendirmek için de "sanıklar tüm ısrarlara rağmen komünist olmadıklarını beyan etmemişlerdir" diyerek mahkumiyet vermiştir.

☐ 141-142 maddelerinden yargılanıp hüküm giydiniz. Bütün politik ve düşünce suçu ile ilgili davalarda bu maddelerle karşılaşıyoruz. 141-142. maddeler üzerine söyleyeceklerimiz olmalı.

☐ Tabi ki çok söyleyeceklerim var. Şimdiye kadar TCK'nın 141 ve 142. maddelerinin antidemokratik olması konusu çok işlendi. Bütün bunlara katılarak, tekrara düşmeden şunları söyleyebilirim: 141 ve 142. maddeler düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü ortadan kaldıran maddelerdir. Fakat her ne hikmetse ülkemizin geçirdiği olağanüstü dönemlerde uygulama alanı birden genişlemektedir. Bunun sebebi biliniyor. Görece demokratik dönemlerde demokrasi güçlerinin diriliği, mücadelesi bu maddelerin uygulanmasını kısmen engelleyebiliyor. Demokrasinin ortadan kaldırıldığı olağanüstü dönemlerde bu maddeler yaygın bir şekilde uygulamaya sokuluyor. 1951 yılında TKP davasında bu maddeler uygulandı. 12 Mart döneminde 141-142 yine devredeydi. 12 Eylül döneminde ise artık politik, ekonomik ve demokratik örgütlerin uygulanabilecek olan hepsine bu maddelerden dava açıldı. Örneğin TİP, TKP,TSİP, DİSK, TÖB-DER, Barış Derneği, Türkiye Yazarlar Sendikası, bağımsız sendikalar, vb.

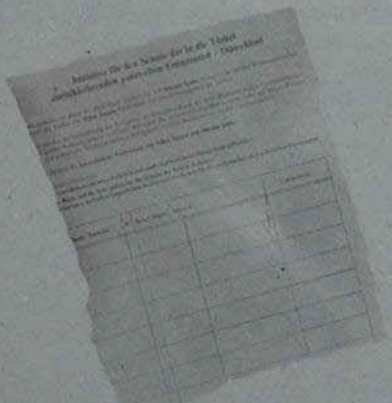
Görülüyor ki, toplumsal muhalefetin yükselişi ile paralel olarak gelen baskı dönemlerinde 141-142. maddelerin uygulanması daha yaygın olmaktadır.

Yukarda belirttiğim davaların bir kısmı halen Yargıtay aşamasındadır ve önümüzdeki günlerden başlamak üzere kesinleşebilir. Yani bu davalardan yargılanan yüzlerce insan, içerde bulunanlara ek olarak hapse girme ile yüz yüzedir. 12 Eylül'den 8 yıl sonra, "demokrasiye geçişin tamamlandığı" iddia edilen ülkemizde yüzlerce "düşünce suçlusu" demir parmaklıkların arkasında kalacaktır.

☐ 141-142. maddelerden yargılamalar sürmekte. Bugünlerde bu maddelerin demokrasi güçlerine tehdit olarak kullanılması devam etmektedir. Bu konuda neler söyleyebilirsiniz?

☐ Günümüzde açılmış ve davam eden davalara yenileri eklenmeye çalışılmaktadır. Düşünsel ve sanatsal pekçok yapıt, yazı, kişi hakkında 141-142'den davalar açılmakta, yasaklamalar konmaktadır. Ülkeye dönen TİP ve TKP Genel Sekreterleri içinde bu maddelerden dava açılacağı açıklandı. Bu maddelerden yeni yeni davaların her an açılabileceği topluma bu uygulamalarla hissettirilmekte, korku ve tehdit ortamının devam etmesi sağlanmaktadır. 141 ve 142'nin varlığı demokrasinin bulunmadığının delilidir. 141-142 bir "asayiş" sorunu değil, demokrasi sorunudur. "Demokrasi'ye geçişin" temel ölçütlerinden biri bu maddelerin kalkmasıdır.☐

Federal Almanya'da Kutlu ve Sargın'la dayanışma için imza kampanyası

SOSYAL Demokrat Parti, Yeşiller, DKP, sendikalar, gençlik örgütleri, uluslararası kuruluşlar, sanatçılar, gazeteciler ortak bir girişimle Türkiye'deki politik tutuklularla, Haydar Kutlu ve Nihat Sargın'la dayanışma amacıyla kampanya başlattılar. 500 imzayla başlatılan kampanyada, diğer F.Alman yurttaşlarının katılımı için ayrı bir imza bölümü bulunuyor.

Türkiye'de Aziz Nesin, Demirtaş Ceyhun, Vedat Türkali'nin girişimiyle başlayan imza kampanyasıyla aynı döneme rastlayan girişim, halkların dayanışmasının güzel bir örneğini oluşturuyor. ☐

Türkiye'ye dönme hazırlığı içinde olan beş politik göçmen ile söyleşi

Ülkemize dönmek hakkımız

□ Sayın Ali Gültekin, Ekrem Aydın, Zekâi Büyükada, Nurettin Bediz ve Safinaz Tazedal. Kendinizi tanıtır mısınız?

Ali Gültekin □ TİP Tunceli İl Başkanlığı yaptım. Partim kapatıldıktan sonra bir süre tutuklu kaldım. Daha sonra, birtakım olaylara karıştım. Örneğin, Kıbrıs Çıkartması'na karşı çıktılar. Tunceli ağırceza mahkemesinde yargılandım. İkinci kez tutuklanmak üzereyken, yurtdışına çıktım.

Ekrem Aydın □ DİSK Yönetim Kurulu Üyesi ve Maden-İş Başkan vekiliyim. Hakkımda DİSK ve Maden-İş konularında başlatılmış iki dava var. 1981'in 22 Ekim günü yurtdışına çıktım.

Zekâi Büyükada □ Genel-İş Sendikası, Kocaeli şube sekreterliği yaptım. 12 Eylül'den sonra, sendikal çalışmalarımdan ötürü arandığım için yurtdışına çıkmaya karar verdim. Can güvenliğimden emin değildim. 1981'den beri İsveç'te yaşıyorum.

Nurettin Bediz □ DİSK'e bağlı Yeni Haber-İş Sendikası'nın, Antalya bölge temsilcisiydim. 12 Eylül'den sonra beni de tutuklamak için aramaya başladılar. O ortamda teslim olamazdım. Bir yıl gizli kaldıktan sonra, İsveç'e geldim.

Safinaz Tazedal □ İlerici Kadınlar Derneği İzmir bölge sekreterliği yaptım. 12 Eylül'den hemen sonra, dernekteki çalışmalarımdan ötürü tutuklandım. Hatta, eşim ve küçük kızımla birlikte tutuklandığımı söyleyebilirim. İçerde yapılan işkenceleri gördüm. Serbest bırakılınca, önce eşim, sonra kızım ve ben yurtdışına çıktık. Türkiye'de insanlar salındıktan sonra da haklarında dava açılabiliyor, tutuklanabiliyorlar. 1983'de İsveç'e geldim. Şu anda hakkımda açılmış herhangi bir dava olduğunu sanmıyorum.

Neden dönme kararı aldınız?

Ekrem Aydın □ İsveç'e gelerek politik göçmen olmayı ben seçmedim. Aklımdan bile geçmıyordu. Ama, 12 Eylül rejiminin kısıtlı da olsa var olan demokrasiyi ortadan kaldırması, ülkede can güvenliğinin kalmaması, beni istemeyerek de olsa politik göçmenliğe sürükledi. 1987 yazından itibaren, benim dönüşümle ilgili eşim ve çocuklarımla birlikte karar aldım. Bu kararı vermemde demokrasiyi kazanmak için bugün ülkem topraklarında daha fazla katkı yapabileceğim düşüncesinin rol oynadığını belirtmeliyim.

Ali Gültekin □ Bir insana niçin ülkene dönüyorsun diye soru sorulması, ne yalan söyleyeyim, bana garip geliyor. Çünkü ülkeme dönmek benim tabi hakkım. Ülkeyi yönetenler, bir taraftan demokrasiyi getirdik, demokrasi vardır derken diğer taraftan da, ülkeye dönmek için karar veren siyasi partilerin genel sekreterlerini tutukladılar. Şimdi de iddia ediyorlar ki, biz demokrasiyi getirdik. Demokrasi getirildiyse, herkesin ülkesine dönmesi kadar doğal bir şey olamaz. Ama gidenler tutuklanıyor, işkence de görüyorlar...

Nurettin Bediz □ Ben Türkiye'de doğdum, büyüdüm. Ben ülkemin insanıyım. Ayrıca ülkemi ve halkımı çok seviyorum. Ülkemin sanayileşmiş bir ülke, barıştan yana, bağımsız bir ülke olmasını istiyorum. Halkım en iyi yaşamaya lâyıktır. Halkımın mutluluğu için her şeyimi vermeye hazırım. Ülkeme sendikal çalışma yapmak için dönüyorum. Şuna inanıyorum ki biz politik göçmenlerin yurda dönmelerini halkımız istiyor. Demokrasi mücadelesinin şu anda gelmiş olduğu düzey, bizlerin ülkemize dönmemizi gerektiriyor. İlerici, demokrat sendikaların yasak olduğu, sendikacıların gözetim altına alındığı, işkence yapıldığı bir yerde demokrasiden söz etmek abes olur zannediyorum. Ülkeme giderken en büyük güvencem, Türkiye halkı, demokrasi güçleri ve dünya demokrasi güçleridir.

Safinaz Tazedal □ Ben de yaklaşık 4,5 yıldır buradayım. Buraya geldiğimden beri Türkiye'ye dönme

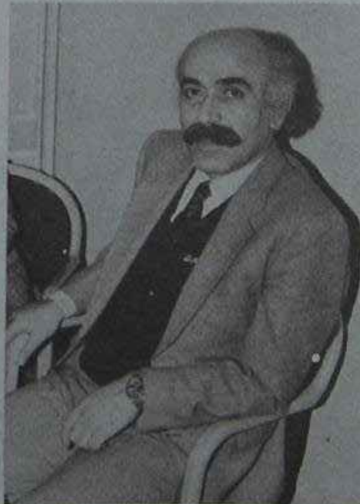
Ali Gültekin: "Birçok ülkede gördüler ki, göçmenler vatan haini değil, güzel insanlardır."

yi hep düşündüm. Türkiye bizim vatanımız, benim de vatanım; doğduğumuz yer. Yurtdışındaki politik göçmenler için her ne kadar çeşitli şeyler söylense, vatan haini, buna benzer şeyler dense bile bizler, böyle değiliz. Çünkü herhangi bir suç işlemedik, hiçbir şey yapmadık. Haklı şeyler yaptık. Ve bugün bunun için dönüyoruz. Ülkemi sevdiğim için, orada halkıma yararlı olacağımı düşündüğüm için dönüyorum. Niye daha önce olmadı diye düşünülebilir bu dönüş olayı; Türkiye'ye birkaç ay önce giden iki parti sekreterinin girişimi bana yol gösterdi diyebilirim. Bunun için döneceğim.

Zekâi Büyükada □ Her şeyden önce şunu söylemek istiyorum. Ben buraya geldiğim zaman 33 yaşındaydım. 33 yaşına kadar da şu ya da bu nedenle ülkemden ayrılmayı hiç düşünmemiştim, hiç aklıma gelmemişti. Ama bu zorunluluğu, canımı kurtarmak için hissettim. 6 yıldır İsveç'teyim, her gün dönmek için yaşadık. Ben iki önemli nedenle Türkiye'ye dönüyorum. Birincisi, bugün Türkiye'nin en değerli insanları, aydınları, üniversitelerden yetişmiş insanları, üniversitelerden atıldı biliyorsunuz. Bunların bir kısmı yurdu terketmek, başka ülkelere göçmek zorunda kaldılar. Bunların önemli bir kısmı da hapisanede. Ben inanıyorum ki, eğer bugün Türkiye bir demokrasi, demokratikleşme süreci içine girecekse, özlediğimiz bir demokrasi kurulacaksa, bu insanların katkısı olmadan gerçekleşemez. Ben de kendimi bu insanlardan biri olarak görüyorum. Bunca yıl Türkiye'de karınca kararınca demokrasi için mücadele ettiğime inanıyorum ve o yüzden ben sadece benim değil, bütün politik göçmenlerin, Türkiye'de demokratikleşme sürecine katkıda bulunacak aydınların, yetişmiş insanların görevlerine dönmeleri, hapisanelerin boşaltılması ve bu insanların, ben de dahil, Türkiye'de demokrasi sürecine katkıda bulunmasını istiyorum. İkincisi, benim kişisel nedenlerim. Her şeyim, köküm orada. Biraz daha kalırsam, dallarım kuruyacak diye düşünüyorum. Bir oğlum var 7 senedir görmedim, pasaport alamadı, buraya da getiremedim, onu görmek için gidiyorum. Doğduğum büyüdüğüm evim var, şehrim var, denizi var, güneşi var; yani bütün anılarım, akrabalarım, biricik oğlum orada. Özlüyorum yani, memleketi özlüyorum; bu özlemden dolayı döneceğim. Şimdi, niçin diye sorabilirsin. Hükümet epey zamandır Türkiye'de demokrasiye geçiyoruz diyor. Tabii bunu zaman gösterecek. Türkiye'de bugün hapse atılmış ilerici insanların, aydınların katkıları olmadan demokrasiye geçilmez. Fakat son zamanda Haydar Kutlu ve Nihat Sargın'ın Türkiye'ye gidişinden sonra şöyle düşündüm: Bu iki insan, iki önder, kendi kimliklerini, komünist partisi üyesi olduklarını açıklayarak Türkiye'ye döndükten sonra ben niye dönmeyeyim? Çünkü ben sadece sendikal faaliyetlerden dolayı yurdu terk etmek zorunda kalmıştım. İnanıyorum ki onlar politik göçmenlerin Türkiye'ye dönmesinin önünü açtılar, bana cesaret verdiler. Bu yolu açtılar diye inanıyorum, zamanıdır diye düşünüyorum. Eğer demokrasiye geçmeye bir katkımız olacaksa ve zinde bir şekilde döneceksek, daha fazla gecikmememiz gerekir.

□ Türkiye'ye dönme kararı vermiş olarak, Türkiye'de kamuoyundan, basından ve resmi makamlardan nasıl bir tepki bekliyorsunuz?

Ekrem Aydın □ Şimdi aslında politik göçmenlerin durumu, toplumun vicdanında aklanmıştır, onların haklılığı açığa çıkmıştır. Toplum bizi kabulleniyor, çünkü tartışıyor. Basın, politik göçmenlerin dönüşüne destek olacaktır, çünkü basında zaman zaman, politik göçmenlerin yaşamlarıyla, çalışmalarıyla ilgili yazılar çıkıyor. İktidara, yönetime gelince, onlar diyorlar ki, "12 Eylül geride kaldı, demokrasi var." Ben burada, uygar bir toplum içinde yaşadım, insan haklarına devletin ve toplumun nasıl sahip çıktığını gördüm. Baskı ve işkenceyle karşılaşırsak, uygar topluma katılmak isteyen Türkiye yönetimi, bunu demokrasi açısından nasıl açıklayacak. Söyledikleri doğru değilse, dünya kamuoyu önünde demagoji olarak açığa çıkacaktır.

Ekrem Aydın: "Politik göçmenlerin durumu, toplumun vicdanında aklanmıştır."

Ali Gültekin □ Bize değil, halka zulüm yaparak, siyasi iktidarı gasbeden bu insanların zulmünden kaçmışızdır. Şimdi bu insanlar halkın karşısına çıkıp, "bu kaçanlar vatan hainidirler, bunlardan halka yarar gelmez, bakın biz ülkeyi güllük gülüstanlık yaptık, demokrasiyi getirdik" diyorlar. Fakat, diğer yandan basını susturmak için yollar arıyorlar. Hayatı pahalılaştırıyorlar, kağıdı pahalılaştırıyorlar, halkı açlığa mahkum ediyorlar, yurtdışında uzun süreden beri yaşayıp ülkeye dönüp halkla birlikte siyasi çalışmayı örgütsel açıdan sürdürmek için yasal olarak giden insanları tutuklarlarken, işkence yaparken, demokrasiden sözetmek kadar gülünç, abes bir şey yoktur. Dediğim şudur, bizi halk mahkum etmemiştir.

Ne gibi tepki beklediğimiz konusunda şu anda bir şey bilmiyoruz, bir şey söyleyemem. Gittiğimiz zaman ne olursa görürüz. Hiç kuşkusuz, buyrun size eski yeriniz, eski iş sahanız demeyeceklerdir. Kişi olarak, Ali Gültekin olarak benim için bunun hiçbir önemi yoktur.

Zekâi Büyükada □ Ben sendikada çalıştım, dört bin civarında üyemiz vardı. Beni tanıyan insanların, benim dönüşümü yürekten desteklediklerine inanıyorum. Bugün Türkiye halkının vicdanında politik göçmenler artık yargılanamaz da. Basına bu konuda çok büyük görevler düşüyor. Türkiye'de bugün hâlâ baskı vardır. Ama ben şuna inanıyorum ki, Türkiye'de gerçekten özgür bir ortam olsa, insanlar fikirlerini açıkça söyleyebilseler halkımızın hiçbir şekilde pasif kalacağına inanmıyorum. Basın, genellikle tek yanlı yazıyor. Yani bizim düşüncelerimizin, bizim görüşümüzün de alınması gerekir. Biz ne düşünüyoruz, biz ne söylüyoruz? Bugün Türkiye'de herkes demokrat olduğunu söylüyor, basın da böyle söylüyor ve de-

mokrasi için çalıştığını söylüyor. İşte günüdür; gerçekten demokrat olup olmamanın ölçütü, bu dönüşler konusunda alınacak tavırdır. Basın bu dönüşleri gerçekten saygıyla karşılamalıdır. Bizi alkışlasınlar demiyoruz ama, gerçeği, doğruyu, bizim dönüşümüzdeki erdemi görüp yansıtmalıdırlar diye düşünüyorum.

□ Peki, sokaktaki adamın ne düşüneceği görüşündesiniz?

Zekâi Büyükada □ Bu sözden ben, normal vatandaşımızı anlıyorum. Eğer vatandaşlarımıza gerçekler açıkça, olduğu gibi anlatılırsa, ben halkımın olumsuz bir düşünce içinde olacağını sanmıyorum. Ama siz de biliyorsunuz, bugün Türkiye'de propaganda tek yanlı yapılıyor; televizyonundan diğer basın-yayın organlarına dek genellikle tek yanlı propaganda yapıldığı için, halkın düşünceleri de o yönde yönlendirilebiliyor. Ben dönerken, elbette ki halkıma güveniyorum. Geçmişte, benim hakkımda bir-iki spekülasyon dışında kötü söz söyleyecek tek bir kişi yoktur. Fikirlerime düşman olanlar bile, eğer dürüst davranırlarsa bunu söyleyemeyeceklerdir.

Nurettin Bediz □ Biz politik göçmenlerin dönmesini işçi sınıfımız, halkımız istiyor. Buna kuvvetle inanıyorum. Ben uzun zaman Antalya'da yaşadım, orada sendikacılık yaptım. Orada aşağı yukarı herkes beni tanır. Onlara sorabilirler: Zararlı bir insan mıydı, iyi bir insan mıydı? Halkına zararlı mıydı, yararlı mıydı? Buna inanıyorum ki, halkımın, işçi sınıfının çıkarlarından başka hiçbir şey düşünmedim. Şimdi yurduma dönmek, orada çalışmak istiyorum. Burada uzun zaman kaldık. İsveç, demokrasinin kurumlaştığı bir ülke. Ve sanayileşmiş, halkı da barıştan yana olan bir ülke. İnsan buradan ülkesini ve dünyayı daha iyi görebiliyor; kendisini daha iyi değerlendirebiliyor.

□ Ne açıdan, açar mısınız biraz?

Nurettin Bediz □ Değerlendirmek bakımından. Demokrasi savaşımını, dünyayı değerlendirebilmek bakımından. Daha iyi görebildik: sosyalist ülkeleri, gelişmiş kapitalist ülkeleri günü gününe izleyebildik. Türkiye'deyken, demokrasi kısıtlı olduğu için göremiyorduk, okuyamıyorduk. Buradan daha iyi değerlendirmiş olduk, daha çok bilinçlendik. Türkiye'ye dönünce daha yararlı olacağıma inanıyorum. Burada da boş kalmadık. Burada da Türkiyeli işçiler var. Onların, ekonomik, politik ve kültürel faaliyetlerinde birlikte çalıştık. Dört yıldır, Federasyon'a bağlı bir göçmen derneğinin yönetimindeyim. Burada da halkımla birlikteydim. İnsanım diyen, bizim Türkiye'ye dönmemize karşı çıkmaz inancındayım. Demin de söylediğim gibi, Türkiye'ye dönerken en büyük güvencem de halkımız, demokrasi güçleri ve ilerici yurtsever basındır, yazarlardır. Ayrıca ilerici, demokrat dünya kamuoyudur.

Safinaz Tazedal □ Türkiye'ye döndüğümüzde, ben nasıl bir şeyle karşılaşacağımızı kestiremiyorum. Ama büyük bir olasılıkla, tutuklayacaklar, içeri alacaklar, daha önce gidenlere yaptıkları gibi... Ama bırakabilirler de. Çünkü son bir iki aydır birtakım değişmeler görülüyor, ben de gözlemliyorum. Örneğin 141 ve 142. maddelerin kalkması konusu tartışılabiliyor, meclise getiriliyor. Avrupa üzerine Türkiye hükümetinin girişimleri var. İşkenceye karşı sözleşmeye imza attılar. Yani birtakım gelişmeler var. Ne ki biraz da sıkıştıkları için bu gelişmelerin olduğunu düşünüyorum. Yine de bugünlerdeki ortam, bizim açımızdan olumlu gelişmeler getirebilir. Her şeye rağmen, her şeyi göze alarak gidiyorum. İçeri alabilirler, işkence yapılabilir. Bunlar hep yapılan şeyler. Öbür ihtimalin gerçekleşmesi, bizim açımızdan sevindirici olacaktır. Türkiye'ye giden iki parti liderine basın geniş bir yer verdi. Olumlu ya da olumsuz, çok şey yazıldı, çizildi. Türkiye'ye dönecek olan politik göçmenlerin bu kararını basının desteklemesini, onlara sahip çıkmasını istiyorum.

□ İki parti sekreterinin Türkiye'ye dönüşleri ve gözaltına alınmaları, dünya demokratik kamuoyunda büyük tepki uyandırdı. Türkiye'deki insan hakları durumu, uzun süredir yurtdışından titizlikle izleniyordu zaten. Sizlerin ve diğer ülkelerdeki arkadaşlarınızın dönüşleri de aynı ilgiyi görecektir. Sizce bu durumun, gerçeğin, Türkiye'de verilmekte olan demokrasi uğraşına etkisi ne şekilde olacaktır?

Ekrem Aydın □ Türkiye, 12 Eylül'den sonra demokrasiyi askıya aldı. Daha sonra, 1983 seçimlerinden itibaren ve 1987 seçimleri de dahil olmak üzere, demokrasiye geçtik diyorlar. Demokrasiye geçtik demekle demokrasiye geçilmiyor. Bunun kuralları var. İnsan hak ve özgürlüklerine sahip çıkacaksınız, onu koruyacaksınız; düşünce özgürlüğü için de bu böyle. Ayrı görüşlüleri koruyacaksınız, sahiplerine baba olacaksınız, hami olacaksınız. Şimdi bunu söylüyor Türkiye, demokrasiye geçtim diyor ve Avrupa toplumuna katılmak istiyor. Ekonomik topluluğa katılmak istiyor, diğer ku-

Ali Gültekin, Ekrem Aydın, Safinaz Tazedal, Zekai Büyükada, Nurettin Bediz: "Bir insana niçin ülkene dönüyorsun diye sorulması garip geliyor."

rumların içinde olmak istiyor. Avrupa'daki tüm demokrat kurumlar, kuruluşlar; din adamlarından, sosyal demokratlardan tutun komünistlere dek çok geniş bir yelpaze oluşturuyorlar. Bu insanlar, Türkiye'yi ve dünyanın her yerini doğal olarak izliyorlar. Biz uzun dönemden beri İsveç'te yaşıyoruz. Elbette çevremiz var bizim. Din adamından komünistine, sosyal demokratına, merkez partilisine dek yakın dostlarımız var. Sendikaların içinde çalıştık, üyesiyiz. Biz dönerken, bizlerle birlikte gelmek istiyorlar. Bunda şaşıracak hiçbir şey yok. Bunu, bir baskı, iç işlerine müdahale şeklinde almak yanlıştır. Kimsenin demesiyle, Türkiye demokrasiye geçmez. Bu bir kurumlaşmadır; her şeyiyle, bütün kurumlarıyla birlikte demokrasiye geçilirse ve ona devlet sahip çıkarsa demokrasiye geçilmiş olunur. Yoksa dışardan gelen misafirlerin söylemesiyle demokrasiye geçilmez. Eğer onlar geleceklerse bizimle birlikte ve daha önce gidenlerle de gittiler, gördük, onlar bizim misafirlerimizdirler. Onlara sahip çıkmamız lâzım. Korkmayalım dışardan gelenler bizim açığımızı görürler diye. İyi bir dost, dostunun açığını yüzüne söyler. Açığımızı söylemeli ki, biz o açığımızı kapatalım. Ben bunları düşünüyorum. Elbette giderken tüm dostlarıma haber vereceğim. Sanıyorum, bunların içinden gelmek isteyenler de olacak. Hiç kimse sahip çıkmazsa, bizim işçi sınıfımız misafirperverdir, onlar sahip çıkacaklardır. Basın sahip çıkmak zorundadır onlara. Engel olunmamalıdır. Politik bakımdan da, hukuk bakımından da yanlış değerlendirme olmamalıdır.

Ali Gültekin □ Dünya kamuoyu çok şey görüyor. Örneğin açıklık politikasını, Gorbaçov-Reagan görüşmesini görüyor. Demokrasi nasıl savunulur, onu görüyor. Bunu görmeyen tek ülke Türkiye'deki rejimdir. Batı ve demokrasi güçleri, Türkiye'yi yakasından tutmuş, demokrasi alanına çekmeye çalışıyor. Diyor ki, "Kardeşim, demokrasinin çerçevesi budur, kuralları budur." Yurtdışındaki siyasileri, sendikacıları bulundukları ülkelerin kamuoyları gördü. Bunların, arkalarından söylendiği gibi vatan haini olmadıklarını gördü. F. Almanya'da, Fransa'da, İsveç'te ve daha birçok ülkede gördüler ki bu insanlar, güzel insanlardır: profesörleriyle, öğretmenleriyle, gazetecileriyle, yazarlarıyla gördüler ki bu insanların tek istekleri, ülkelerine demokrasinin gelmesidir. Beş yıl, on yıl bu insanlarla ilişki kurdular. Dönüşlerinde bunlara sahip çıkmak istemeleri, gayet doğal bir olaydır. Bunu yaparlarken, yalnızca bu insanları çok sevdikleri için değil, Türkiye'yi demokrasiye çekmek istedikleri için böyle davranıyorlardı. Bundan kaçınan da, tek Türkiye'nin siyasi iktidarıdır. Eğer demokrasiye gelirsen, aramızda katılmak istediğin Ortak Pazar, Avrupa Parlamentosu gibi yerlere de girebilmen kolaylaşır, diyorlar. Bunu, Avrupa'nın sağından soluna dek her çeşit politik düşüncenin önemli adları söylüyor. Olay, Türkiye'nin dünya demokratik kamuoyu içinde yerini almasıdır.

Zekâi Büyükada □ Bu dönüşlerle ilgili, basında bazı olumsuz şeyler çıkıyor, olumsuz konuşmalar kulağımıza geliyor, ben bunu anlayamıyorum. Avrupalı parlamenterlerin, demokratik kamuoyu temsilcilerinin dönenlerle birlikte gelmelerine karşı olumsuz sözler edilmesini de hiç anlamıyorum. Dünya küçüldü. Uzak bir köşesinde olan bir olay, örneğin ta buradaki, rahat içinde yaşayan İsveç halkını ilgilendirebiliyor. Afrika'da açlık varsa, Türkiye'de insan hakları çiğneniyorsa, bu, buradaki demokratik gelişmelere, insanların geleceğe umutla bakmalarına da olumsuz etki ediyor. Bu bakımdan, Avrupa kamuoyu, dünyadaki olaylar karşısında son derece duyarlıdır. Bu da çok doğaldır, güzel bir şeydir. Biz, barış diyoruz. Tüm dünyanın, hep birlikte bir nükleer savaş çıkmasını önlemeye çalışmasından, şu güzel yeryüzünü kurtarmak istemesinden daha güzel bir şey var mı? Anlaşılır gibi olmayan, bir de şu var: Türkiye ben bildim bileli batılılaşma, Batı demokrasisini Türkiye'de geliştirmek için çaba sarfeder. Avrupa topluluğuna girmek için yıllardır uğraşan, ilgili birçok anlaşmaya imza atan yine Türkiye'nin kendisidir. En son, işkence konusundaki anlaşmaya da imza attık. Şimdi, madem bir aileye giriyorsun, bu ailenin tüzüğüne aykırı davrandığın zaman, ailenin diğer üyeleri seni uyarıyorlarsa bunda anlaşılmayacak bir şey yoktur. Kimse Türkiye'yi illâ Avrupa topluluğuna gireceksin diye zorlamıyor ki! Şimdi yapılan şey, Türkiye'nin içişlerine karışmak değildir. Avrupa topluluğu içinde Türkiye'nin yeri varsa, bunun için de asgari demokrasi gereksinimlerinin karşılanması isteniyorsa, Türkiye'nin bu ölçülere uyup uymadığının bütün dünya kamuoyunda izlenmesi gayet doğaldır. Bizlerle Türkiye'ye gelinmesi, bir dostluk gösterisidir. Bu da kişi olarak bize değil, Türkiye halkına yapılan bir dostluk gösterisidir; bunun böyle algılanması gereklidir.

Nurettin Bediz □ Biz buralara geldiğimizde bize soruyorlardı niçin politik oldunuz diye. Biz de anlattık: Biz sendikacıydık, sendikamız kapatıldı, Türkiye'de şu anda demokrasi yok dediğimizde, gülüyorlardı ve inanmak istemiyorlardı. Buranın insanı için, böyle şey olamazdı. Diyeceğim, Avrupa'da demokrasi öylesine köklü ki, biz istemesek bile, demokrasiye sahip çıkıyorlar, aynı nedenle, bize de sahip çıkıyorlar. Ülkemizdeki yönetimler, çeşitli taahhütlerde bulunmuşlar. Örneğin, Birleşmiş Milletler'in İnsan Hakları Beyannamesi'ne imza atmışlar, Avrupa İnsan Hakları Bildirgesi'ne de imza atmışlar. Şu anda Avrupa Ekonomik Topluluğu'na girmek istiyorlar. O zaman, bunun vecibelerini de yerine getirmek zorundalar. Avrupalıların da bunu denetlemeleri görevleridir. Avrupa'da yaşıyorum ve ülkemin durumundan utanıyorum. Bunun suçlusu, ülkemizi bu duruma getirenlerdir.

Safinaz Tazedal □ Türkiye, Avrupa ülkeleri ile çeşitli ekonomik, politik ilişkiler kurmuştur. Avrupa Ekonomik Topluluğu'na girmek istemektedir. Bunun da, yerine getirilmesi gereken birtakım kuralları vardır. Elbette ki Avrupa'nın birçok ülkesi, Türkiye'deki gelişmeleri ilgiyle izliyor; özellikle demokrasi konusunda çok duyarlı. Bu gözlemleme durumu, bir süre önce Türkiye'ye giden iki parti genel sekreterinin gözaltına alınmalarından sonra daha da yoğunlaştı. Şimdi giderek politik göçmenlerle birlikte bu konuda daha da titiz davranacaklar sanıyorum. Bu girişimlerin, bizlerin dönüşü ve demokrasinin ülkemizde gelişmesi konusunda olumlu etkileri mutlaka olacaktır. □

Söyleşi ve fotoğraflar:
Gürhan Uçkan

Sendikal hareket eylem yolunda

"Yığınsal eylemlerde ilan edilen takvime rağmen, bütün aşamaların ve adımların tek tek tanımlanması mümkün değil. Başlangıçtan itibaren kendi yasalarının ve bunu yürüten kollektif önderliğin etkisi altına girer. Önceden hesap edilemeyen alçalma ve yükselmeler, tabandan yönetime kadar uzanan kollektif önderliğin inisiyatifiyle yürütülür. Ve bu süreç katılımın yığınsallığı ve politikliği ölçüsünde, asıl olarak kitlelerin ruh halini yansıtır."

ALİ DEMİRKAN

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, daha önce ilan ettiği diyalog politikasını geri çekerek, yeniden eylem kararlarına döndü. Mart ayının başlarından itibaren kademe kademe başlatmayı planladığı eylemler, hükümetin uzlaşmaz ve dayatmacı tutumunu kırmak ve sorunların temel çözümüne yönelmek olarak ifade ediliyor. Mitingleri, yemek boykotlarını ve üretimin süreli-süresiz durdurulmasını kapsayacak eylemler, Mayıs sonlarına kadar sonuçlandırılacak.

Özgün koşullarda değerlendirildiğinde yankı uyandıracak, hattâ üretimin durdurulacağı düşünüldüğünde heyecan verecek Eylem Planı açıklandığında gerek kamuoyunda, gerekse işçiler arasında böylesi tepkiler yaratmadığı görüldü. Özellikle zamanlamanın eylemlerin özüne uygun düşmediği, bu nedenle uygulanamayacağı, zaten kararı alanların da böyle bir niyeti olmadığı görüşü ağırlık kazandı. Kararların gerekçeleri, içeriği ve uygulanması değil, uygulanamayacağı, uygulandığında hiçbir etkisi olmayacağı tartışıldı. Moralsizlik ve umutsuzluk yeniden kol gezmeye başladı.

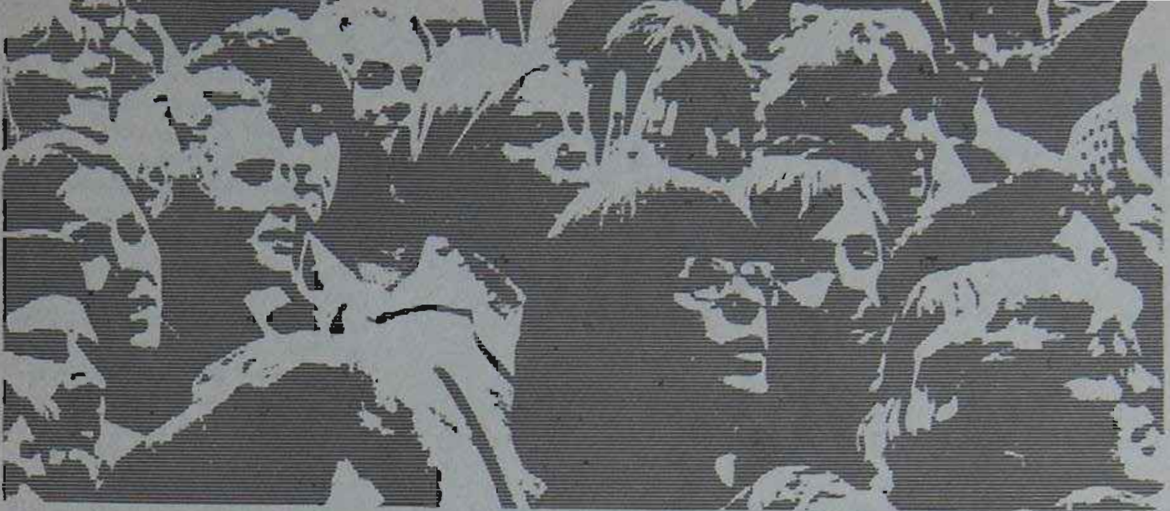
Türk-İş yönetici kadrolarının, özellikle hâkim anlayışının geçmişi ve sürüncemede kalan 1985 Eylem Kararları'nın akıbeti bilindiğinden bu eleştiri ve değerlendirmelere hak vermemek mümkün değil. Bu kanıyı pekiştiren yığınla örnek bugün de canlılığını korumaktadır. Türk-İş yönetimi, bugünden yaşama sokulmuş, uzun erimli ve tutarlı perspektifler yerine günlük gelişmelere göre tavır almayı alışkanlık haline getirmiştir. Hükümetin jestlerine ve sürprizlerine bağlanmış bir politika ve bunu içeren kararlar güvenilirliğini daha baştan yitirmektedir. Bu nedenle "ek zam oranı biraz yüksek tutulsaydı eylem kararları alınmayacak mıydı?" sorusu haklı olarak sorulmaktadır. Ya da oldukça uzun tutulan eylem sürecinde hükümetin vereceği küçük taviz-ler, eylemlerin sonu mu olacak, kaygısı yine haklı olarak taşınmaktadır. Başkanlar Kurulunun 16 Şubat'ta yaptığı açıklamada yer alan ve doğru olarak formüle edilen uzun erimli politika bu yargılar nedeniyle gözden kaçmaktadır. Başkanlar Kurulu, yaygın kanının tersine, eylem kararlarının salt "ek zam" nedeniyle alınmadığı, sendikal hareketin hedefinin "işçi hak ve özgürlüklerinin hür sendika hakkı ve serbest toplu pazarlık ve grev hakkı önündeki anayasal ve yasal engellerin kaldırılması ve ülkemizde çoğulcu, katılımcı, siyasal demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla kurumlaştırılıp, işlerliğe kavuşturulması" olduğunu vurgulamaktadır. Yine bildiride kullanılan kimi ifadelerden, hükümetle iplerin koparılması gerektiği izlenimi ağırlık kazanmaktadır.

Şu anda tartışmanın gündeminde, inanılırlığı konusunda derin kaygılar bulunan Türk-İş yönetiminin bu özelliğiyle, işçi sınıfı hareketinin sorunlarının çözümüne yönelik eylem kararları bulunmaktadır. Tartışmanın kolay ve kestirme önermelerden arındırılarak, işçi sınıfı hareketini yükseltecek, çevresini saran çelik çemberi kıracak bir sonuca götürülmesi önem taşımaktadır.

Tavrımız ne olmalı?

Böyle bir soruya verilecek yanıt kuşkusuz öngörülen platformun ve eylemlerin desteklenmesi olmalıdır. Dahası eylem sürecini derinleştirmek, geliştirmek başlıca sorumluluk çizgisidir. Bu, eylem kararlarının taban talep ve beklentileriyle uyum gösterdiği için gerekli ve zorunludur. Yine, eylemlerin uygulanış sürecinde salt ekonomik çıkarlarla yetinmeyeceği, gerici ANAP iktidarını demokrasi sınavına sokacağı için desteklenmeli ve güçlendirilmelidir.

Eylem kararları ve eylem süreci birbirini besleyen çeşitli zaaflar taşıyor. Bunun başında her zaman olduğu gibi, kendi içinde birliğini yeterince kuramamış, iktidardan talep ettiği demokrasiyi kendinde kurumlaştıramamış bir örgüt yapısı geliyor. Yine, eylemin başında, böyle bir örgütsel yapıdan çıkmış ve güvenilirsizlikleri denenmiş klasik Türk-İş sendikacıları bulunuyor. Diğer yanda, bu güven bunalımını yaşayan ve yeni yıl zamlarını biraz olsun atlatmış, hırs ve tepkileri yavaşlayan işçi kitleleri bulunuyor. Bu kitleleri bir iki ay öncesinin eylem hazırlığı içinde bulmak, öngörülen eylemlerde yüksek performans beklemek fazlaca iyimserlik olur. Kaldı ki organize ve tarihlendirilmiş bir eylem planına, henüz güç ve olanakları düşmemiş, düşmanlıkta kararlı bir iktidarın karşı eylemle yanıt vereceği beklenen bir gelişmedir. Geniş yığınları demoralize etme us-

talığının yanısıra, eylemin en zayıf görünen halkasına, yani şimdiki üst liderlerine saldırıp sonuç alabilecek yığınla silaha sahip.

Bütün bunların yanısıra tüm koşulları olumsuzluklar çemberi içinde görüp, geniş yığınların talep ve olanaklarını değerlendirememe, yılgınlık besleyen daha güncel bir tehlikedir. Bütün gelişmeleri üç beş kişinin entrikalarına yormak, kitleleri aldatılmaya hazır zavallı figüranlara çevirmek pasifizmin en açık biçimidir.

Kaldı ki, işçi sınıfının eylem platformuna savunmasız ve hazırlıksız bir biçimde sürüklendiği söylenemez. Geçen yılın kitlesel grevlerinden de anlaşılacağı gibi güçlü bir kazanma isteğine sahip. Üstelik kayıpların telafisini ve yeni haklara ulaşmanın yolunu, yine kendi deneyleriyle direnişin içinde bulundu. Yılların hantal Türk-İş'ini silkeleyen ve kendi taleplerini içeren eylem kararlarını almaya zorlayan güç, esin kaynağı da bu değil mi? Yine, sendikal hareket, taşıdığı zaafların ortadan kaldırılması için özellikle tabandan başlayarak yığınla yerel örgüt ortak karar ve eyleme geçebiliyor. Netaş, Trakya Döküm ve Akbank çalışanları örneğinde olduğu gibi ' 'li ufaklı yüzlerce işletme ekonomik, demokratik ve sendikal haklar için üretime dönük eylemlerini yoğunlaştırıyor. Her direniş ve eylem, çevresinde farklı işkollarından başlayarak, demokratik ve siyasi hareketlere kadar uzanan geniş bir dayanışma çemberi örüyor.

Bu arada önümüzdeki aylarda yaklaşık bir milyon işçinin sözleşmesinin yenilenecek olması tüm işçi sınıfını etkileyebilecek bir talep yükselmesini beraberinde getiriyor. Geçen dönemde yenilgiyle kalkılan sözleşme masaları bu kez eylem kararlarını ve eylemleri de arkasına alarak daha hareketli geçebilir.

Bunlar sadece morali ve savaşımı yükselen işçi sınıfının sahip olduğu kendi olanakları. Kitle tabanı eriyen ve gittikçe köşeye sıkışan siyasi iktidar karşısında demokratik ve siyasi muhalefet haklı istemler için harekete geçen işçi sınıfı etrafında birleşebilir. Kimi zaaflar ve kararsızlıklar bu sayede bertaraf edilebilir.

Sorumluluk çizgisi

Daha önce sözü edildiği gibi sorumluluk çizgisi eylem kararlarının desteklenmesi ve derinleştirilmesiyle başlıyor. Sorumluluğun sahibi ise öncelikle, talepleriyle eylem sürecini hazırlayan taban ve tepeden tırnağa demokratik muhalefetin ve sendikal hareketin bütünüdür.

Eylemi desteklemek, kararların sahip olduğu disipline uymakla başlıyor. Eylem disiplinine sahip olmak eylemi yönetenlere aktif uyum göstermek, kararı alanların da bu disipline sonuna kadar uymalarını sağlamak anlamına geliyor. İkisi birbirini tamamlıyor. Eylem süreci her türlü iç hesaplaşmanın ve yatırımın bir yana atılarak tüm namluların ortak hedefe çevrilmesini gerektiriyor.

Yığınsal eylemlerle ilan edilen takvime rağmen, bütün aşamaların ve adımların tek tek tanımlanması mümkün değil. Başlangıçtan itibaren kendi yasalarının ve bunu yürüten kollektif önderliğin etkisi altına girer. Daha önceden hesap edilemeyen alçalma ve yükselmeler, tabandan yönetime kadar uzanan kolektif önderliğin inisiyatifiyle yürütülür. Ve bu süreç katılımın yığınsallığı ve politikliği ölçüsünde, asıl olarak kitlelerin ruh halini yansıtır. Bu ise eylem sürecinin, yığınları ve kitleleri kapsayan en alt örgütlenmenin önemini gösteriyor. Tek tek bütün işletmeleri birleştiren anlık değişmeleri en rasyonel biçimde tartışan ve eylemi olağanüstü yığınsallığa ulaştıran eşsiz 15-16 Haziran deneyimi buna verilebilecek en iyi örnektir. İşçi sınıfımız, deneyleri yaşayan ve taşıyan canlı kuşaklara sahip olduğundan, deney birikimi ve örgütlenme yeteneği bakımından 70'lerin çok ilerisinde bulunuyor. Yerel birimlerde 1985 sonrası başlayan dayanışma ve ortak eylem platformları, sendikaların içinde filizlenen ve güçlenen demokratik girişimler, eylem sürecini dinamikleştiren bir etkiye sahip olabilir.

Eylem kararlarının başlangıcından en tepe noktasına kadar hiçbir günün boşa geçirilmemesi ve bu süreçte olası gelişmeleri kucaklayabilmek, şimdiden atılacak adımların sağlamlığına bağlı. İşçi sınıfı tek bir işaretle harekete geçmez. En yavaşından en yığınsalına bütün eylemler birbirini besleyen ve hazırlayan bir düzlemde sıralanır. Bu nedenle bağımsız karar merkezlerine sahip başta demokratik sendikalar olmak üzere bütün liderliklerin, Eylem Kararlarını taşımayan, ancak onu güçlendiren ek karar ve eylemleri önem kazanıyor. Geniş yığınlara eylem sürecinin meşru zemini tanıtılırken, diğer yandan bu sürece ısınmalarını sağlayacak pratik adımlar atılmalıdır. □

Büyük borsa çöküşünün nedenleri ve sonuçları

"Tekeller kısa vadeli kâr getirecek yeni yatırım alanları bulamıyorlar. Bu yüzden hisse senetlerine ve tahvilere yöneliyorlar. Örneğin, Siemens tekeli 22 milyar DM'lik kazancını öncelikle vadeyle bankalara olmak üzere, hisse senetlerine ve devlet tahvillerine yatırdı. 1985-86 yıllarında bu yoldan 2.6 milyar DM faiz kazancı sağladı. Buna karşılık, tüm üretim kârları 1.47 milyar DM oldu."

MUSTAFA AKDENİZLİ

TARİHE "Kara Pazartesi" olarak geçen 19 Ekim 1987 günü, hisse senetleri ABD borsalarında 500 milyar dolar değer kaybetti. Bir gün sonra, hisse senetleri Tokyo borsalarında 700 milyar dolar değer kaybederek, yeni bir rekor kırıldı.

Borsalardaki bu çöküş o gün bu gün gel-gitli biçimde sürüyor. Gelişmelerin doğrultusu da hisse senetlerinin değerinin düşmeyi sürdüreceği yönünde. Borsalardaki bu çöküşe koşut olarak, ABD doları neredeyse yarı yarıya değer kaybetti. Uzmanların ortak kanısı, doların 1988 yılında da değer kaybetmeyi sürdüreceği yönünde.

Dünya borsalarındaki bu çöküş, 1929 yılında yaşanan, panik ve kaos yaratan, kapitalizmi çok ağır bir ekonomik bunalıma sokan borsa çöküşüyle karşılaştırılırsa, sonuçları bakımından kuşkusuz aynı etkiyi yapmadı. Ancak kapsamı bakımından daha az tehlikeli olmayacağı da anlaşılıyor.

Verilen haberlere göre, zarar edenler daha ilk günden belliydi. İlk günde intihar edenlerin sayısı 35 olarak belirtiliyordu. Zarar edenler, bankaların telkinlerine kanan, tüm varlıklarını hisse senetlerine yatıran küçük hissedarlardı. Kazananlarsa, hiç kuşku yok ki, finans kuruluşları ve bankalardı. Örneğin F. Alman bankaları, aynı günlerde rekor düzeyde hisse senetleri alım satımında bulunmuş ve 500 milyon DM işlem parasını kâr hanelerine yazmışlardı...

ÇAĞIMIZIN en büyük borsa çöküşünde önce panikten korkuldu; durum kamuoyundan gözlenmek istendi, basın borsa binalarından zor kullanılarak uzaklaştırıldı. Daha sonra da olay küçümsendi ve sonunda nedenleri ve sonuçları üstünde durulmadan, yüzeysel olarak ele alınmaya başlandı. Borsa çöküşünün nedeni, dünya finans pazarında yaratılmış abartılı büyüklüklerde, yani hisse senetlerinin gerçek değerinin çok üstüne çıkartılmasında arandı. Hiç kuşkusuz bu doğruydu; ancak neden değil, bir sonuçtu bu.

Finans pazarının bu abartılmış büyüklüğü nereden geliyordu? Hangi faktörler bu gelişmelerde rol oynadı? Asıl bu sorulara yanıt bulunmalıydı.

Kapitalist dünya ekonomisi birkaç yıldan bu yana "fazla üretim" krizi içinde bulunuyor. Bu, yeni karakterde bir krizdir; kendini en belirgin biçimde, istikrarsız alanlarda, örneğin, çelik, tersane sanayii, kömür enerjisi alanlarında gösteriyor. Bir diğer neden de, ABD ekonomisinin dünya ekonomisini altüst eden yapısal krizidir. Bu da kendini dev boyutlarda bütçe açığında, gittikçe artan dış ödemeler dengesizliğinde ve ödenemez miktardaki devlet borçlarında gösteriyor.

Siemens yönetim kurulu sözcüsü, Bauer, haberleşme-iletişim alanlarında fazla üretim kapasitesinin Avrupa'da yüzde 30 dolayında olduğunu belirtiyor. Yeni türden "fazla üretim" krizinin nedeni, son yıllarda rekor düzeye çıkan tekel kârlarının yeni yatırım alanlarında kullanılmamasıdır.

Tekeller, halkın ağır sömürü koşullarında satın alma gücünün düşmesinden ve dolayısıyla talebin azalmasından ve az gelişmiş ülkelerin borç içine batmasıyla pazarların daralmasından, kendilerine kısa vadeli kâr getirecek yeni yatırım alanları bulamıyorlar.

Deutsche Bank yönetim kurulu sözcüsü, tekellerin yönelimini, Der Spiegel dergisine yaptığı açıklamada, şu sözlerle dile getiriyor: "Bir sanayiciyi düşünün, kâr yapıyor. Aynı oranda yatırım yapmak işine gelmiyor. O zaman parasını bir yerlere yatırmak zorundadır."

Yeni hisse senetlerine ve tahvillere... Örneğin, Siemens tekeli 22 milyar DM'lik kazancını yatırımda kullanmadı, öncelikle vadeyle bankalara olmak üzere, hisse senetlerine ve devlet tahvillerine yatırdı. 1985-86 yıllarında bu yoldan 2.6 milyar DM **faiz kazancı sağladı. Buna karşılık, tüm üretim kârları** 1.47 milyar DM oldu. Bu örnekten de görülebileceği gibi, bu alan-

KOVBOY DEVLET

da çok daha fazla ve hiç zahmetsiz kâr yapma olanağı bulunuyor. Tekellerin kâr peşinde uluslararası borsalara dalması, böylece daha iyi anlaşılıyor.

Öte yandan, pazarlar genişlememesine karşın, üretim artmış, tekeller arası savaş gittikçe kızışmıştır. Tek tek tekeller açısından, pazardan daha fazla pay almanın yolu daha iyi ve daha ucuza üretmekten geçiyor. Bunun içinse, üretimi modernleştirmek gerekiyor. (Bunun da işsizliği had safhada artırdığı biliniyor.) Son yıllar içinde yapılan da budur. Üretimin bu yolla artırılması, pazarın d-- ' ..ıdiliğinden genişlemesine yolaçmıyor. Çünkü pazarlara en ucuza ve en nitelikli üreten değil, en güçlü olan yakındır. Böylece en güçlü ve en çok pazara sahip olma savaşı hızlanmıştır. Örneğin, 14 Aralık 1987 günlü Stuttgarter Zeitung, BMW firmasının 2 milyar DM'yi savaş kasasına ayırdığını, açık açık **savaş kasası** deyişini kullanarak veriyordu. Bu savaşımın en bilinen yolu, rakipleri satın almaktır. Geçtiğimiz günlerde, merkezi Finlandiya'da bulunan video, televizyon gibi haberleşme-iletişim alanlarında dünyada 9. sırada yeralan **Nokia** tekeli, SEL firmasının bu alandaki üretim ve pazarlama bölümlerini satın aldı. Tekeller bir yandan öteki tekellerin hisse senetlerini avlarken, öbür yandan kendi hisse senetlerini toparlama telaşına düştüler. Yani saldırı ve savunma, aynı panik içinde sürdürüldü.

Bu gelişmeler sonunda, Stuttgarter Zeitung'un 4 Ekim 1987 günlü Washington haberinde belirttiği gibi, hisse senetleri gerçek değerlerinin kat kat üstünde işlem görmeye başladı. Hisse senetlerinin gerçek değerleriyle işlem yaptığı değerler arasındaki uçurum, bu rekabet ortamında çığ gibi büyüdü.

POKER kağıtlarından yapılan bu gökdelenin birden çökmesinin ABD'de başlaması, bir rastlantı değildir. Çünkü hisse senetleri burada yükseldi, tabi burada çökecekti... Bu politikanın yönlendiricisi Reagan hükümetiydi ve bu çöküş de Reagan ekonomisinin çöküşü olarak anılacaktı.

4 Eylül 1987 tarihli Wirtschaftswoche gazetesi, ABD ekonomisinin tablosunu şöyle çiziyor:

-ABD bütçe açığı 207 milyar dolara ulaştı.

-Devlet borcu 1 trilyardan 2,13 trilyar dolara yükselerek, dünyanın en borçlu ülkesi oldu.

-Yıllık ticaret açığı gittikçe artarak, 144 milyardan 157 milyar dolara yükseldi. (1987)

Reagan ekonomisinin temelleri zayıftır ve askersel-sanayi tekellerinin hizmetindedir.

Reagan ekonomisine göre: Tekeller vergi yükünden kurtarılmalıdır. Silahlanmaya ayrılan bütçe artırılmalıdır. Bu politikanın yaşama geçebilmesi için, gerekli para, faizler artırılarak elde edilmelidir.

Böylece, tüm kapitalist dünyanın sermayesi ABD'ye aktı. Sermayedarlar paralarını dolarla değiştirdiler. ABD bankalarına yatırdılar. Dolar olağanüstü değer kazandı. Silah tekelleri mutluydu...

Doların yüksek olması, yabancı tekellerin ABD pazarını işgal etmesini getirdi. Dış ticaret açığı gittikçe arttı.

Borsa çöküşünden sonra durum tersine döndü, dolar değer kaybetti ve hâlâ kaybediyor. Reagan, doların değer kaybetmesiyle birlikte, ABD ürünlerinin artık ithal ürünleriyle rekabet edebileceğini açıkladı. Bunu, ABD malı alın, kampanyasıyla desteklemek istedi. Ancak evdeki hesap çarşıya uymadı. ABD malı alın kampanyası, yabancı tekeller için, ABD firmaları satın alın anlamına geliyordu. Dolayısıyla, ABD firmaları kapanın elinde kalmaya başladı.

ABD sivil ekonomisi, dev büyüklükteki silah tekellerinin yararına yapılan ekonomi politika yüzünden tahribata uğramıştı. Örneğin beş yıl önce teknolojik olarak en önde olan, laser ışınları üreten araç firmaları, dış ülkelerdeki rakipleri yanında çok geri kalmıştı. Bu geri kalmışlığı, Hamburg laser ışınları aracı üreten firma sahibi Simonson, şu alaylı sözlerle dile getiriyor: "ABD'nin gözü SDI projesinden başka bir şey görmüyor." Bu gelişmeler doğaldı. Çünkü ABD araştırmalar için ayrılan paranın yüzde 70'ini silah sanayiine ayırıyordu. Örneğin, Japonya ise, yalnızca yüzde 2'sini...

Bu gelişmeler sonunda ABD mamül maddeler yerine, hammadde ihraç eden bir ülkeye dönüşmüştü. İhracatın ilk beş kalemi: tahıl, ağaç, yağ, meyva ve sebzeydi.

ABD ekonomisti Bergstein haklı olarak şu soruyu soruyor: "Bizim için hangisi daha önemli: askeri güçlenme mi, yoksa ekonomik güçlenme mi?"

Reagan ekonomi-politikası yürürlüktedir. Sovyetler Birliği ile orta menzilli nükleer roketlerde sıfır çözüm anlaşması imzalanmasına karşın, ekonomide savaş doktrini egemendir. Silah tekelleri de tüm çabalarına karşın, bu anlaşmanın imzalanmasını önleyemediler. ABD ekonomisinin onarılması perspektifi ufukta hâlâ görünmüyor. Reagan ekonomisi, dünya ekonomisini tehdit altında tutmayı sürdürüyor, savaş tehlikesini canlı tutuyor. □

Ben bir Filistinliyim

"*İşte tam "artık FKÖ" bitti" denirken, işgal altındaki topraklarda yaşayan Filistin halkı görkemli direnişini başlatarak Kurtuluş Hareketinin yeniden doğuşunu yarattı. FKÖ yeniden kutsal topraklardaydı!*"

HALUK GERGER

O NYILLARDIR "Ortadoğu Bunalımı" uluslararası gündemin ana maddelerinden birini oluştururken, sorunun bizzat kendisi olan "Filistin olayı" yakın tarihlere kadar hep gözardı edilmeye çalışılmıştır. Gerçekten de, yurtları ellerinden alınan Filistinliler BM çadırlarında unutturulmak istenirken, soyut bir "Ortadoğu sorunu" yada "İsrail ile Arap devletleri arasındaki çekişme" söylencesi gerçeği gizlemenin aracı olmuştu. Filistin halkı da, bu kavram kargaşası ve çarpıtma içinde, sırtından geçinilen, siyasal sömürü konusu yapılan bir "mülteciler grubu"na, giderek de, bir "hayalet ulus"a dönüştürülmüştü.

Filistin halkının kendi yazgısını ellerine alması ve saptırma çemberini kırması 1964 yılında Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)'nün kurulmasıyla başlamış. "Ortadoğu sorunu"nun temel gerçeği böylece ortaya çıkarılabilmiştir. FKÖ'nün güçlenmesiyle birlikte Filistin hareketi de mazlum ulusların özgürlük savaşımındaki görkemli yerini alabilmişti.

Bununla birlikte, Siyonizm, emperyalizm ve yerel gericilik yine de FKÖ'yü devre dışı bırakmayı amaçlayan, Filistin halkının meşru çıkarlarını "mültecilik sorunu"na indirgeyen sözde çözüm arayışlarını sürdüregeldi. Bu noktada emperyalizmin stratejisi üç hat üzerinde yoğunlaşmaktaydı: Buna göre, birinci olarak, bölgede tek tek Arap devletlerinin İsraille sorunlarının olduğu kabul edilmeliydi. İkinci olarak, bu "tekil sorunlar"ın temelde kimi Arap devletlerinin savaşta İsrail'e kaptırdıkları topraklara indirgenmesi sağlanmalıydı. Üçüncü olarak da, Arap devletleri, İsrail işgali altındaki topraklarını ancak ABD'nin yardımlarıyla elde edebileceğine inandırmalı, böylece de "Sovyet siyasal desteği" yerine "ABD yardımı"na dönük bir dış politika izlemeliydiler. Bu arada, "mülteciler sorunu" da zaman içinde bir çözüme kavuşturulabilirdi.

Emperyalizm bu stratejisinde önemli başarılar da elde edebildi. Mısır'la İsrail arasındaki Camp David antlaşmaları bu başarının önemli ürünlerinden biriydi. "Böl ve Yönet" politikası hükmünü bir kez daha sürdürmekteydi. Filistin halkını ve meşru çıkarlarını yok etmeye dayalı bu girişimlere karşı çıkan FKÖ ise, ağır saldırılara hedef oldu.

Ne var ki, Filistin halkının sırtından kombinezonlarla sorunu çözmek de mümkün olamamaktaydı. Kuşkusuz, Filistinlilerin katılmadığı bir yöntemin yada sonucun Ortadoğu bunalımını ortadan kaldıramayacağı gerçeğinin anlaşılması uzun zaman aldı. Bu süre içinde bölünme, ihanet, tuzak emperyalizmin yöntemleri oldu. Fakat sonuçta, FKÖ gerçeğinin yok sayılamayacağı herkesçe kabul edilmeye başlandı.

İşte bu noktada, önce FKÖ'yü sonra da Filistin halkını toptan yoketmeye yönelik hesaplar yeniden gündeme getirildi. Siyonizm ve emperyalizm, Lübnan faşizmi ile işbirliği içinde nihai sandığı kıyıma girişti. Lübnan bölündü, işgal edildi ve FKÖ bu ülkeyi terketmek zorunda kaldı. Bu, FKÖ için askeri olduğu kadar politik bir yenilgi de ifade ediyordu. Çünkü FKÖ politik gücünü İsrail içinde askeri varlığını sürdürmekten almaktaydı ve sınır bölgelerinden ayrılmak zorunda kalmakla askeri ve dolayısıyla da politik gücüne darbe yemiş olmaktaydı.

İşte tam "artık FKÖ bitti" denirken, işgal altındaki topraklarda yaşayan Filistin halkı görkemli direnişini başlatarak Kurtuluş Hareketinin yeniden doğuşunu yarattı. FKÖ yeniden kutsal topraklardaydı!

Son üç aydır yaşanan vahşet bu "yeniden doğuş"a karşı Siyonizmin tepkisini, Filistin halkını yoketmeye kararlı düşmanın barbar son çırpınışını simgelemektedir. İşgal altındaki topraklarda uygulamaya konulan gözüdönmüş terör artık tam bir soykırıma dönüşmüştür.

9 Aralık 1948 tarihli BM Genel Kurulu kararına göre soykırım bir etnik yada dinsel grubun tamamının yada bir bölümünün ortadan kaldırılmasına yönelik (öldürme, ciddi fiziki yada mental zarar vermek, fiziki yokoluşu sağlayacak yaşam koşullarının dayatılması gibi) fiilleri kapsamaktadır. İsrail, Filistin halkına karşı bu tür fiilleri hergün uygulamakta ve dolayısıyla da soykırım suçu işlemektedir.

İsrail bu korkunç soykırım suçunu işlerken, aynı zamanda, daha başka birçok uluslararası yasayı da çiğnemekte, insanlık değerlerini ayaklar altına almaktadır. İşgal altındaki topraklarda bugün fiilen "linç" olgusu yaşanmaktadır. İsrailli askerler tek tek Filistinlileri döverek öldürmekte, çağımızda ancak Güney Afrika'da görülebilen linç suçunu işlemektedirler. Üstelik bu, İsrail devletinin açık emri üzerine yapılmaktadır. İsrail, ayrıca, işgal altında yada savaş sırasında sivillerin korunmasına ilişkin 1907 La Haye Sözleşmesi kurallarının ve 1949 4. Cenevre Sözleşmesi'ni de ihlal etmektedir. Ayrıca, İsrail 1945 Avrupa Mihverinin Savaş Suçlularının Yargılanması ve Cezalandırılmasına İlişkin Londra Anlaşması'na göre de uygulamalarıyla savaş ve insanlık suçları işlemektedir.

Halkın sürgüne gönderilmesi, yargısız tutuklanması, mallarına el konması, işkenceye, toplu cezalandırmaya, zorunlu iskan ve çalışmaya tabi tutulması, iş arama ve seyahat özgürlüğünden yoksun bırakılması, vb. ise temel insan hakları ihlallerinin bir bölümünü oluşturmaktadır.

Bütün bunlar 21. yüzyılın son çeyreğinde mazlum bir ulusa karşı tüm dünyanın gözüönünde inanılmaz bir cüret ve küstahlıkla yapılmaktadır. Emperyalizmin Ortadoğudaki uzantısı Siyonist devlet, Filistin halkının sırtından tüm insanlığa korku ve terör salmaktadır. Bu barbarlık karşısında susmak, artık suça katılmak anlamına gelmektedir. Susmak, terörü onaylamak anlamına gelecektir. Susmak, insanlık değerlerinin ayaklar altına alınmasına razı olmak demektir. Susmak, yenilginin en aşağılık olanını, yani boyuneğişi kabullenmektir. Artık herkese Filistin Direnişi ile dayanışma içinde olma görevi düşmektedir.

1960'lı yılların başında ABD Başkanı Kennedy Batı Berlin'e giderek, o dönemde emperyalizmin dayanışmasının simgesi olarak şu sözleri söylemişti: "Ben bir Berlinliyim." Dün, patronlar, çokuluslu şirketler, silah tüccarları, emperyalizmin politikacıları ve işbirlikçileri Berlinliydiler. Bugün ise, yeryüzünün tüm dürüst insanları mazlum ulusların kurtuluş hareketinin simgesi Filistin halkının savaşımıyla dayanışma içinde şöyle haykırmalıdırlar: BEN BİR FİLİSTİNLİYİM!□

AKEL desteğinde, Vasiliu Cumhurbaşkanı

KIBRIS'ın güneyinde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turunda, oyların yüzde 51.63'ünü kazanan bağımsız aday Vasiliu başkan oldu.

21 Şubat'ta ikinci turu yapılan seçimlere, bir hafta önceki turun en çok oy alan iki adayı, DİSİ partisinin lideri Klerides (ikinci turdan üç gün önce partisinden istifa etmiş ve bağımsız katılmıştı.) AKEL'in desteklediği ve bir kısım sanayicinin de desteğini sağlamış olan Vasiliu katıldı. İlk turda yüzde 29 oy alan DİKO lideri Kipriyanu ve yüzde 9 oy alan EDEK lideri Lissaridis, ikinci tur için sırasıyla Klerides ve Vasiliu'yu "isteksizce" desteklediler.

Vasiliu, Kıbrıs Emekçi Halkının İlerici Partisi AKEL'in adayı olarak seçimi kazanarak, AKEL'in uzun süredir bilinen gücünü de kanıtlamış oldu.

AKEL'in günlük gazetesi Havagri, "Makarios'çu güçlerin Vasiliu çevresinde birleşeceklerini" yazarken, izlenecek bağımsız ve bağlantısız politikaya işaret ediyordu.

Seçim sonuçlarının Kıbrıs'ın kuzeyini ilgilendiren en önemli yanıysa, toplumlararası görüşmelerin başlayacak olması. Bilindiği gibi AKEL, iki toplum arasında görüş-

melerle ve dış etkilerden arınmış biçimde sorunların çözüleceğini söylüyor ve sağ güçler tarafından sık biçimde "türklere yakınlık"la itham ediliyor.

Kuzeyi ilgilendirecek ikinci önemli sonuçsa hiç kuşkusuz, güneyde seçim kazanan AKEL'inkine benzer ithamlara hedef olan CTP'ye karşı Denktaş yönetiminin saldırılarının azalıp azalmayacağı. ÇTP de son seçimlerde yüzde 30'luk bir güç olarak kendisini göstermişti ve savunduğu görüşler, toplumlararası görüşmelere dayalı, bağımsız ve bağlantısız bir birliğin oluşturulmasıydı.

AKEL'in desteğinde Vasiliu'nun seçilmesi, Kıbrıs'ın bir yüzer NATO üssüne doğru giden yolunu tıkayabilir ve adaya kalıcı barış gelmesine hizmet ederse, dünya barışı için de büyük bir kazanım olacaktır.□

ABD'nin Vietnam'a karşı gizli savaşı sürüyor

GÜRHAN UÇKAN

Önce birkaç tarih

21 Temmuz 1981: Duong Trong Lam San Fransisko'da sokak ortasında öldürüldü. Lam, çevresinde ilerici olarak tanınan bir Vietnamlıydı.

24 Ağustos 1982: Houston'da bir başka ilerici Vietnamlı, **Nguyen Dam Phuong** öldürüldü.

28 Mayıs 1984: ABD-Sosyalist Vietnam Cumhuriyeti dostluk derneği kurucularından **Nguyen Van Luy** ile eşi **Pham Thi Luu,** San Fransisko'da evlerinin önünde saldırıya uğradılar. Van Luy yediği kurşunlarla ağır yaralandı, eşi öldü.

1 Ekim 1984: Uzun süredir ABD-Vietnam dostluğu için çaba harcamış olan Amerikalı öğretim görevlisi **Ed Cooperman,** Los Angeles'deki Kaliforniya Devlet Üniversitesi'ndeki çalışma odasında tabanca ile vurularak öldürüldü.

9 Ağustos 1987: Kaliforniya'nın Garden Grove kentinde ilerici bir derginin yöneticisi olan **Tap Van Pham,** vurularak öldürüldü.

Tüm bu cinayetlerden sonra yalnız tek bir kez, tek bir sanık mahkeme önüne çıkarıldı: Ed Cooperman'ın katili; o da, politik bir cinayetten ötürü değil, rastgele işlenmiş bir cinayetin faili olarak.

ABD'nin iletişim araçlarından uzakta tutulan bu cinayetler dizisi, daha sonra, 1986-1987 yıllarında Vietnam'a karşı girişilen gizli çıkartma eylemlerinin suya düşmesinden sonra günışığına çıktı.

Gizli çıkartmalar

15 Mayıs 1986'da Vietnamlı ve çoğu ABD vatandaşı karşı devrimcilerden oluşan bir güç, Laos sınırından Vietnam'a sızarlarken önce Laos askeri güçlerince kovalandılar; daha sonra da Vietnam sınır askerlerince yakalandılar.

1 Aralık 1986'da, Tayland'ın Vietnamlı karşı devrimcilere ayırdığı kamplardan birinden Laos'a girmeye çalışan bir başka grup Vietnamlı karşı devrimci, Laos güçlerince yakalandı. Bunların da çoğu, "yeni" ABD vatandaşıydı.

ABD'de eğitilen karşı devrimci güçlerin en büyük sızma girişimi, geçtiğimiz yılın 7 Haziran günü başlatıldı. Güney Vietnam'ın eski amirallerinden **Hoang Co Mihn**'in öncülüğündeki 200 kişilik grup, Tayland'daki üs'ten yola çıkıp, Makeng Nehri'nin Laos tarafına vardığında, 200 kişiden geriye yalnızca 20 kişi kalmıştı. 100 kişi yolda öldürülmüş 77'si yakalanmıştı. Bunlardan 18'i, 4 Aralık 1987 günü Ho Chi Minh Kentinde düzenlenen mahkemece çeşitli ağır cezalara çarptırıldılar. Öncüleri Hoang Co Mihn, 28 Ağustos günü çarpışırken vurulmuştu.

Karşı devrimciler açıklıyor

Yakalanan 77 kişi, eğitimlerini çeşitli Amerikan üslerinde gördüklerini açıkladılar. Bunların elinde, ABD'deki ilerici Vietnamlıların adlarını içeren bir liste de vardı. Bu listede ABD'deki bazı Vietnamlılar, "Vietnamlı komünist" ve "Eski Vietcong" olarak yer alıyordu. Listenin, CIA ve FBI'nın işbirliği ile hazırlandığını anlatan grup üyeleri, Beyaz Saray'dan kimlerin ipleri tuttuğunu bilmediklerini söylediler.

38'i ABD vatandaşı olan bu 77 kişi, Kaliforniya'nın San Jose kentinde kurulu "Birleşik Ulusal Cephe" adlı faşizan örgütün üyesi olduklarını söylediler. New York'un Murry Bergtraum High School'u ile özel işbirliği olan bu cephenin başkanlığına, Amiral Hoang Co Minh kendi kendini atamıştı. Bir sürgün hükümeti de kuran bu cephe, kendi içinden bir içişleri bakanı, bir genel kurmay başkanı ve bir de dışişleri bakanı seçmişti. Hükümet programında, beş ayrı etap vardı:

1- **Nisan 1975-Aralık 1979:** ABD, Kanada, Fransa, Japonya ve Danimarka'daki karşı devrimci Vietnamlıları örgütlemek;

2- **1980-1983:** Küçük gruplar halinde Vietnam'a sızmak ve halkı kışkırtıcı, gizli çalışmalar yapmak;

3- **1983-1986:** Vietnam içinde karşı devrimci üsler kurmak; (İşte bu çaba içinde, belirttiğimiz işgal girişimleri yapılmıştı.)

4- **1986-1990:** Vietnam içinde kurtarılmış bölgeler kurmak;

5- **1990-1992:** Genel bir başkaldırı ile Vietnam yönetimini devirmek.

Karşı devrimciler eğitiliyor

Yakalanan karşı devrimcilerin büyük çoğunluğu, yirmili yaşlardaki gençlerdi. Bunlardan bazıları, Tayland'daki ABD üslerinde eğitilmişlerdi. Bazıları ise, ABD'deki ilerici Vietnamlıları öldürmek için ABD içinde eğitim görmüşlerdi.

1985'de **Christic Institute** tarafından yapılan bir araştırma bunu gösteriyordu.

San Jose'deki cephe tarafından bulunan genç Vietnamlıları, "Vietnam Direnişi Ordusuna" girmeleri söyleniyor, bol paralı işler bulunuyordu. Bunların tek hedefi olarak, "Ülkeyi komünistlerden temizlemek için geri dönmek" gösterilmişti. Kaliforniya'nın San Diego kentindeki Pendleton askeri okulunda ve Monterey yakınlarındaki Ford Ordu kışlasında, genç Vietnamlılara gerilla savaşı öğretilmişti. Christic Institute, bu eğitimlerin bugün de sürdüğünü belirtiyor. Saygon'un eski polis şefi **Phan Van Lieu'un** Pendleton'da sık sık görüldüğü ve büyük bir olasılıkla, "diğer bazı ileri gelen Vietnamlı eski devlet yöneticisi ile birlikte" gençlere casusluk öğrettiği sanılıyor.

Pentagon da devrede

Pentagon'un kendi istihbarat servisi **Defence Intelligence Agency** (DIA), FBI ile ortak olarak, Vietnamlı göçmenleri gözden geçirmektedir. İzlenilen Vietnamlıların, hangilerinin daha önceleri "ABD yanlısı işler yaptıkları", hangilerinin de "Vietcong sempatizanı" olduğu fişlere işleniyor. Reagan'ın Beyaz Saray'a girmesinden itibaren; ABD yönetimi ile iyi ilişkiler kurmayan tüm Vietnamlıların, "Yabancı bir güce hizmet ediyor," olarak fişlendikleri, aynı Enstitü'nün raporları arasında belirtiliyor.

Nikaragua'da hazırlanan ve İsveç "Nikaragua Yaşamalıdır Komitesi"nce her biri 90 bin adet basılan dört ders kitabının ilk örnekleri, komite başkanı Bo Nyluna tarafından Daniel Ortega'ya verilirken. Fotoğraf: Virginia Ramos

• ABD-Vietnam Dostluk Derneği başkanı **William Eisman**, "Ortaya çıkan işgal girişimleri, ABD'nin hem düzenleyici hem de destekçi olarak resmen yer aldığını kanıtlıyor," diyor. "Bu da, yalnızca yurtdışında gizli işler yapmak değil, yurtiçinde de ABD'nin dış politikasını beğenmeyenlerin kara listeye alınması demektir."

Beyaz Saray bekliyor

ABD'deki geniş anti-komünist çevrelerin, bu girişimler için keseleri açtıkları bir gerçek. Geçtiğimiz Aralık ayındaki mahkeme, karşı devrimci Vietnamlılar için önemli bir gerileme olduğu halde, Tayland'taki üslerin var olmayı sürdürmeleri, Beyaz Saray'ın bu konuda uygun bir ortamı beklemesinin işareti olarak niteleniyor. Çin Halk Cumhuriyeti'nin de Vietnamlı karşı devrimcilere yaptığı silah yardımlarına ara vermesi, Pekin'in de beklemekte olduğunu gösteriyor. Washington'daki gözlemciler, Irangate'ten sonra yeni bir dış politika skandalına, Reagan yönetiminin düşmek istemediğini ve eski CIA şefi **George Bush**'un başkanlık seçimlerini kazanması halinde, bu konuda yeni girişimlerin olacağını söylüyorlar.□

Karşı devrimcilerin sürgün hükümeti. Soldan ikinci, "Amiral" Hoang Co Mihn. 26 Ağustos 1987'de çıkartmada öldü.

Attila İlhan Karanlıkta oynuyor

“Birçok genç O Karanlıkta Biz romanını “gerçek kişilerle ve olaylarla” gerçekten “hiç bir ilgisi” olmayan bu yapıtı, bir T.K.P. tarihi sanarak okuyor, bazıları etkileniyor ve baştan aşağı ters ve yanlış bilgilerle donatılıyor, tıpkı 1950’li yıllarda anti-komünizm simsarlarının kitaplarını okuyup bunları T.K.P. tarihi sayan bazı gençler gibi. Oysa bu kitap çok daha tehlikeli.”

RASİH NURİ İLERİ

ATTİLA İlhan'ın bazı romanlarını okumuştum, şüphesiz güçlü bir yazar. Nokta dergisinde (18 Ekim 1987) “O Karanlıkta Biz” ile ilgili, yazarın bir söyleşisi yayınlandı, yolladığım açıklama yazısı, kitap çıksın, eleştirisini yazarsın diye kabul edilmedi. Söyleşide Türkiye Komünist Partisi'ne ait gerçekler fena halde saptırılıyordu. Attila İlhan “Ben, 1941'den 1952'ye kadar bu hareketin içinde yer aldım. En büyük şansım da, hareketin kurucuları sayılabilecek eski partililerle tanışmak fırsatını bulmamdı... En önemli kaynaklarımın biri de Sarı Mustafa'nın (Börklüce) anlattıkları idi... bana ve İbrahim Topçuoğlu'na anılarını aktarmıştır”, “T.K.P. tarihi karanlıkta bir körebe gibidir. Hem ortalık karanlıktır, hem de oynayanların gözü bağlıdır”, diyebiliyor bu söyleşisinde.

İşte yazara göre kitabının alt yapısı, iddiaya göre de bu, T.K.P.'nin gerçek tarihidir.

Nokta'daki söyleşideki açıklamalar bir tahrifat traji-komedisi: Ruslar Mustafa Suphi'den sonraki gerçek lider Şevket Süreyya'ya ihanet etmişlerdir, bu ihanete alet olanlar Enternasyonal'deki yahudi takımıdır, Selanikli Şefik Hüsnü'yü desteklemişlerdir, bunlar Stalin tarafından “temizlenince” Şefik Hüsnü paniğe kapılmış, Tito ve Paris'te bulunan Şefik Hüsnü Stalin'in emrine uymayıp Moskova'ya bu nedenle dönmemişler... Şefik Hüsnü 1941'de yurda dönmek için İnönü'ye başvurmuş, önce kabul edilmemiş, sonra “el konulan bütün rütbeleri ve nişanları geri verilerek Sıvas'ta askeri Dr. tayin” edilmiş. Ve Attila İlhan'ın değerlendirmesi: “T.K.P., çaresiz, zavallı bir örgüttür.”

Şevket Süreyya hakkındaki gülünç fanteziler bir yana, söyleşideki birtek somut tahrifata değineceğim: 1937'de, o dönemde Enternasyonal'in Kontrol Komitesi üyesi, yani yöneticisi olan Şefik Hüsnü Moskova'dadır. Savaş tehlikesi karşısında memleketlerinin örgütünün başına dönmek için Tito ile birlikte izin alırlar. Paris'e giden Şefik Hüsnü 12 Mart 1938 günü yurda dönmek için başvuruda bulunmuş, izin ancak 1 Kasım 1938'de çıkmış ve Türkiye'ye dönmüştür, pasaportu bendedir. Zaten 1941'de dönemezdi çünkü o tarihte Paris Alman işgalindeydi. “Nişan ve rütbelerinin iadesi” öyküsü ise tam bir fantezi, Şefik Hüsnü muazzaf değil Yedek Subaydır, seferberlikte silaha alınmıştır, o kadar.

Kitaba gelelim; “O Karanlıkta Biz” romanının giriş sahifesinde yazarın ilginç bir notu var, söyleşi ve kitapla tam çelişkili bir not:

“Bu kitapta anlatılanların gerçek kişilerle ve olaylarla hiç bir ilgisi yoktur. Onları ben büyük bir aynanın içinde gördüm. Üstelik ayna dumanlıydı ve olmayan bir şehirde geziniyordu.”

Artık ne denilebilir? Oysa kitaptaki bütün isimler -kitap kahramanı Ahmet Ziya ve yeğeni Doğan Rumeli hariç- çok tanınmış kişilerdir. Şefik Hüsnü, Şevket Süreyya, Reşat Fuat, Sarı Mustafa, Laz İsmail, Hüsamettin Usta, Nâzım Hikmet'ten tutun da Ahmet Emin Yalman'a Sertellere kadar, Dinamo, Nuri İyem, Cahit Tanyol, Salah Birsel, Nail Çayırhan, Abidin Dino'ya kadar daha niceleri..., sıralamakla bitmez, doğrusunu söyliyeyim o dönemde çalıştığım o kadar dergi, gittiğim o kadar yer, sevdiğim o kadar arkadaşın ismi geçiyor ki, kendimin nasıl bulunmadığına şaştım, adeta o günü ben de oradaydım diyesi geliyor yaşımdaki kişilerin. Oysa sıra T.K.P. konusuna gelince -ki kitabın ağırlık noktası T.K.P.dir- hep küçültücü saptırmalar, yalanlar, pislikler. “Gerçek kişiler ve olaylarla hiç bir ilgisi” olmadığı yazarı tarafından iddia edilen bu kitapta Sovyetler Birliğini, T.K.P.'yi ele alan her paragraf için, bu böyle değil şöyledir, demek olanaksız. Sıradan bir örnek vermek yeter sanırım: 1952 tevkifatında Reşat yüzünden Greta'yı tutuklamışlar, buna ne demeli, Greta, yani Margarita Wilde T.K.P. 1932 Kongresinde Enternasyonal müşahidi idi, Kongreden az sonra yakalandı, Zeki Baştımar'la ilişkisi varsayıldı, mahkûm oldu. Zeki hernedense beraat etti. Ya Reşat? Reşat Fuat Baraner o dönemde hapistedir, 1930 yılında dört yıla hüküm giymiş, 1932 Kongresi'ne katılmadığı halde Merkez Komitesi'ne seçilmiş, Onuncu Yıl affı ile 1933 sonlarında tahliye edilmiştir. Moskova'ya gidişinde de, sonraları Greta ile evlenmiş, bir erkek çocukları olmuştur. Yanıt vermek için her paragrafta aynı şeyi yapıp kitabı yeniden mi yazsak, bunun olanağı var mı ki? Yazarın “gerçek olaylarla hiç bir ilgisi” olmadığını söylediği bir yapıtı, bilimsel bir tarih eseri imiş gibi mi yanıtlıyalım, bu adeta gülünç olur. Atilla İlhan haklı olarak kıskıs güler, hakkıyla, beni ciddiye aldılar, diye alay eder.

Aslında olay çok daha önemli, öne sürülen tahrifat çok eski ve kökü belli, bütün bunlar (Sarı) Musta-

fa Börklüce'nin bizlerce bilinen yalanları, dedikoduları. Bunlar sevgili dostum Esat Ali'yi yakmış, Sosyalist Partisi'ni saptırmıştı, 1946 yılında, yıllarca onunla görüşmememe neden olmuşlardı. Bunlar T.K.P.den 1932'ye ve bazıları daha önce ihraç edilen bir grubun ve özellikle Sarı Mustafa'nın uydurmaları, savunma masalları, hatta bunlar ihraçla sonuçlanan 1932 muhalefetinin Pavli Kongresinin ve 1932 Bursa davasının ürünleri, hatta bu grup Nazım Hikmet'in 1932'de Parti Genel Sekreteri seçildiğini iddia edecek kadar, ihraçları ve az sonra toplanan 1932 Mühürdar Kongresi'ni kabul etmiyecek kadar, gerçek dışı bir davranışın ürünleri...

Attila İlhan'ın ve sonraları benim ortak dostumuz İbrahim Topçuoğlu, 1976'da "Neden 2 Sosyalist Parti-1946, T.K.P. Gerçeği ve Bilimsellik - Quo Vadis İbrahim Topçuoğlu?" yanıtını verdim, bu nedenle ikinci ciltte bana sataştı, sonra çok dost olduk. Kitabımda Topçuoğlu'nun Parti diye tanımladığı grubun ihraç edilen muhalefet olduğunu kanıtlamıştım, 2. Ciltte bana yanıt verirken: "Rasih Nuri'nin Muhalefet diye isimlendirdiği kimseler ise Proleter Partinin öz militanları, asıl muhalefet kadrosuna çullanan ve Aydın diye kendilerini satanlardan gelmekte idi" (Sa:49) demektedir ki, böylece Komintern'ce ihraç edilen "işçi muhalefeti" grubunu Parti saydığını bununla kanıtlamış oldu, artık esasta aramızda bir temel ayrılık kalmamakta idi, eğer dediği gibi Nâzım ve Sarı Mustafa Genel Sekreter oldularsa, ki bu konuda bilgim yoktur, bu muhalefet grubunun sekreterliği demekti.

İlginçtir, Topçuoğlunun "kurucu ve genel sekreter" olarak tanıttığı Sarı Mustafa hakkında "Atılım" dergisinin 1976 Haziran sayısında bir paragraf bulunmaktadır.

Önce Mustafa'nın hayat hikâyesi verilmekte, "kurucu pozuna" giren bu kişi için "parti içinde yaptığı şey dedikoduculuk, bölücülük olmuştur" denmektedir. Sarı Mustafayı çok eskiden tanımış, dedikodularını değerlendirmiştim. Ancak bu Attila İlhan'ı aklıyamaz.

Aklıyamaz, çünkü birçok genç "O Karanlıkta Biz" romanını "gerçek kişiler ve olaylarla" gerçekten "hiç bir ilgisi" olmayan bu yapıtı, bir T.K.P. tarihi sanarak okuyor, bazıları etkileniyor ve baştan aşağı ters ve yanlış bilgilerle donatılıyor, tıpkı 1950'li yıllarda anti-komünizm simsarlarının kitaplarını okuyup bunları T.K.P. tarihi sayan bazı gençler gibi. Oysa bu kitap çok daha tehlikeli.

Attila İlhan bunu yapmakla tek bir taşla birçok kuş vuruyor. Önce heyecanla okunacak bir "casusluk romanı" üretiyor, önemli bir dönemi, İkinci Dünya Savaşı dönemini ele alıyor, Nadir Nadi'nin ve daha birçoklarının gerçek yazılarını aktarıyor, bu arada T.K.P. tarihinin açıklanması numarasını çok gerçekçi bir dille sergiliyor, oysa söylediklerinin tümüne yakını kendi değimi ile "gerçek kişilerle ve olaylarla ilişkisiz", ancak yine de ilişkili imiş havası yaratılıyor, Nokta'daki söyleşi de bunu açıkça kanıtlıyor. Bu arada tam 1932 kongresi anılarını tazelerken açıkça pornografik paragraflar sıkıştırabiliyor araya, bazı malum sinemalarda yapılan porno ekler gibi. Bu başarılı ve ilginç bir basın politikası olabilir bazıları için, üstelik de politik yönden sakıncasız. Hodri meydan Atilla İlhan, kitabının satışını artırmayı göze alıyorum, T.K.P.'ye ait her karalamanın yalanını ispat edeceğim bir açık oturuma var mısın?

"Gerçekle ilişkisi olmayan" romanın senaryosunu aktarıp eleştirimi bitirmek zamanı geldi. Romanın kahramanı Ahmet Ziya uzun süre Moskova'da yaşamış, 1920 ve 30'lu yıllarda T.K.P. davalarında sanık sandalyesine oturmuş bir üst düzey Parti yöneticisi, sonra saf değiştirmiş bir kişi. 1940-1941 yıllarında geçen macerada rastlantılar gereği ikidebir geriye dönüşler ve Moskova anıları, T.K.P. anıları yer alıyor, hepsinde Sarı Mustafa'nın uydurmaları hakim. O dönemde T.K.P.'den kopmuş olduğu besbelli olan bu kişi, sıkı durun, Nazi Almanyası ile ticaret ilişkilerinde bulunan bir şirketin üstdüzey yöneticisi, ve bu kişi, nasıldır bilinmez, az sonra eski dostu G.P.U.'lu bir Sovyet ajanı ile ilişki kuruyor, işbirliğinde bulunuyor, tam bir ucuz filim senaryosu, Alman sevgilisi bu işte ajan olarak kullanılacakken, kız Almanya'da tutuklu bulunan Yahudi babasını kurtarmak için Almanlarla işbirliği ediyor, yani çift ajan oluveriyor, Sovyet ajanı bunun farkına varıp Ahmet Ziya ile ilişkisini kesiyor, az sonra da Ahmet Ziya'nın tutuklanması ile filim, yani roman sona eriyor. Bütün romanda hakim unsur Sovyet ve T.K.P. düşmanlığı, küçültme gayretkeşliği. Oysa Attila İlhan o dönem İstanbul'unun sanat çevrelerini, havasını çok iyi biliyor, geriye dönüş sekansları ise çok ustaca ayarlanmış, ne yapalım ki bu geri dönüşlerin tümü gerçek olayların saptırılmasından, yalan dedikodulardan, Parti gerçeklerinin tersyüz edilişinden oluşmakta ve bu bir roman dokunmazlığı perdesi arkasında yapılmaktadır.

Şimdiki haliyle çekici olduğu ölçüde daha da sakıncalı, zararlı bir yapıt ile karşı karşıyayız. □

Behice Boran: Bir sanat ve edebiyat düşünürü

SEMİH ACAR

KENDİ seçimi öncesiyle sonrasıyla edebiyat olanla edebiyatı bir ilgi ve sevgi odağı olarak gören kişi arasında bir ele alış farkı elbette olacaktır. Edebiyat eleştirmeni, savruk olmasa da uçarı olabilir; uçarılığı bir kusur sayılmayacağı gibi, savrukluğu da hoşgörülebilir. Onun parlak bir ürüne dokunması yeter, sinir sistemi hemen parmak uçlarına yürüyecektir. Güzel yazmak için uykuları kaçar, yalnızca gördüklerini seçmek yetebilir mi ona! Öylesine çetin bir uğraşıdır edebiyat, haklıdır da; yalnızca doğruları değil, eğrileri de hissetmeyi bıktırıcı bir uğraşı olmaktan çıkarıp sıradan olmayan bir tad almaya dönüştürecektir...

Edebiyatı kültürel zenginleşmenin onsuz olunmaz parçası olarak düşünenler içinse, her şey o kadar kolay değil tabii. İlkin küçümsenmekten korkmamak gerekir; kalebekleri içinde arıdır o, ister istemez yararlı olanı ayırdetmeye çalışır; bir reflekstir artık kendi seçimi içinde doğruların özünü bulmak. Kuşbakışıyla renkleri zorlanmadan seçebilir, elindeki renk skalasını saklamaya gerek görmeden. Uykusu rahattır ama, düşlerinde iyi ve kötüyle kavga eder durur...

Behice Boran çağının tedirgin insanıdır.

Bugün onu değerlendirirken kendimize dönüp bakmak zorunda kalışımız, nedense üzücü geliyor. Eksik bir yanımız var, görmek zorundayız... Kırk yılı aşkın bir politik yaşama, üstün bir bilimsel kişiliğe ve belki on yıllar boyunca onunla şu ya da bu biçimde birlikte yaşamamıza karşın, bunca bilgisiz oluşumuzu nasıl bağışlayabiliriz? Kendi geçmişimizden uzak düştükçe önümüzdeki sisi nasıl dağıtacağımızı bilememenin şaşkınlığını, bir kez de Behice Boran'ı yitirince anladık. Bir yakınma değil bu. Ayaklarımız yere çakılı işte, yadsımakla sis dağılmıyor ki...

Öteden beri politik olanla ilişkimiz gelişkindir; sağlamdır politik düzlemimiz, nettir, dışardan bile farkedilebilecek ölçüde berraktır. Behice Boran'ı politik kişiliğiyle saygın bir konumda tutmayı on yıllardır başardık. Ama ya onun bilimsel kişiliği? Bütüncül bir kültür insanı olmayı nasıl bir yetkinlikle başardığını farkedebildik mi? Ülkemizin gerçeklerini aşan bir yetkinliği ve çok boyutluluğu yakalayamadıysak, bu bizim kollarımızın onu kavrayacak genişlikte açılamaması kadar, onun bizim durumumuzu gözeten alçakgönüllüğündendir de... Behice Boran adının bir boyutu da işte budur ki, onsuz olduktan sonra daha iyi anlıyoruz.

YAŞADIĞI toplumla kavgalı olmanın tedirginliği, insanı çok yönlü ilgilere yöneltecektir. Savaşların kahrettiği bir dünyada barışseverliğin gözüpekliğini yüklenmek kadar, toplumsal ilerlemenin dönüştürücü etkenlerinden biri olarak sanat ve edebiyatla uğraşmak da bir ödevdir. Behice Boran küçük, ama çok küçük bir azınlığın ilgi alanı içinde olan edebiyatla yakın bir alışveriş içine girdi. Yaşamın değeri, nasıl olur da yaşama karşı sorumluluklarımı eksiksiz biçimde yüklenebilirim? sorusuyla ölçülmelidir. Behice Boran bu sorunun yanıtını hep düşünmüş, bulmakta çok güçlük çekmemiştir.

Tâ 1940'lı yıllarda edebiyat sorunlarına görevci olmanın yanısıra, sevgiyle de yaklaşmayı titizlikle başarabilmek için düşünce işçiliğinin yetmeyeceği açıktır. Bilgili, görgülü, becerikli bir ustanın elinden çıkan bu yazıların eskimezliğidir ki, kırk beş yıl sonra bugün bizim değerlendirmemizi bekliyor.

Yaptığı şu işe kendinden önce örnek alabileceği edebiyat incelemecileri çok değil ki, onun yaptığının önemi kolayca açıklanabilsin. Bir tek şu var: Bilimsel bilgiyi arayışı, yolunu öylesine ışıklar içinde bırakmıştır ki, değil olur olmaz yerden fışkıran kır çiçeklerini, toprağın altındaki tohumları bile görmesini sağlamıştır ona.

Michigan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde öğrenimini tamamladıktan sonra, DTCF Sosyoloji Bölümü'ne doçent olarak atandığı tarih, 1939. Öğretim üyeliğinden ayrılmak zorunda bırakıldığı 1948'e dek, Niyazi Berkes, Muzaffer Şerif Başoğlu ve Pertev Naili Boratav'la birlikte örnek bir düşünce üretimi gerçekleştirdikleri bu yıllar içinde, onu sosyalizm ideallerine yaklaştıran bir süreçle birlikte, toplumsal sorunları bilimsel yöntemle kavrama yetisini kazanmıştı. Edebiyatın yaşama yakınlığı, onun diyalektik maddeci yöntemiyle kendiliğinden bütünleşti.

James Joyce'u 1943 yılında kaç kişi tanırdı, üstelik anlaşılmak için uzak bir geleceği göze alan Joyce öleli daha iki yıl olmuşken? Behice Boran J. Joyce'u kendi dilinden tanırken, ondan, "bilinç akışı" tekniğinin "en tanınmış üyesi" diye sözaçıyor. Savaşlar ve bunalımlar içinde toplumsal durumu enikonu sarsılan, iyice gözden düşen Batı burjuvazisinin gerçeklikten uzaklaşma kaygısı, burjuva gerçekçiliğinin de biçimini değiştiriyor. Değişmek zorunda kalınmıştı ama, gerçekçiliğin biçiminin değişmesi sıradan bir yinelemeyle kalmayacaktı. Kendini yeni biçimde anlatabilmek, öze değgin değişikliklere de yolaçacaktı. Hemen kaydedelim: yaşamın didaktik (öğretici) biçimde doğrulanması soyut düzlemde geçerli ol-

sa da, edebiyatın gerçeklikle somut ilişkisini açıklamaya yetmeyecektir. Behice Boran burjuva gerçekçiliğinin değişimini saptarken, sığ bir olumsuzlamaya kesinlikle düşmüyor; olanca karmaşıklığı, olabildiğince aydınlatmaya çalışıyor. Asıl yönelim, içedönüklüğün belirginleşmesidir; gerçeklikten kaçış, yalnızca küçük bir zümrenin anlayabileceği yeni bir romanın başlangıcıdır. "Bu akımın en tanınmış üyesi, yakınlarda ölen James Joyce'-dur. Romanın yukarda işaret ettiğimiz bireyselci ve psikolojik özelliği bu çeşit romanlarda son kertededir; yazarın anlattığı birey artık o kadar yalnız kendine özgü yanlarıyla ele alınmıştır ki, okuyucu onunla kendisi arasında bir benzerlik, ortak bir yan, yapıtta insanal özellikler bulamıyor, onun için de okuduğunu anlamıyor. Son sınırına götürülen bireyselcilik, öbür bireylerle, okuyucu ile anlaşmayı, iletişimi olanaksız kılıyor; sanatçıyla seslendiği insan arasındaki bağ kopuyor."[1]

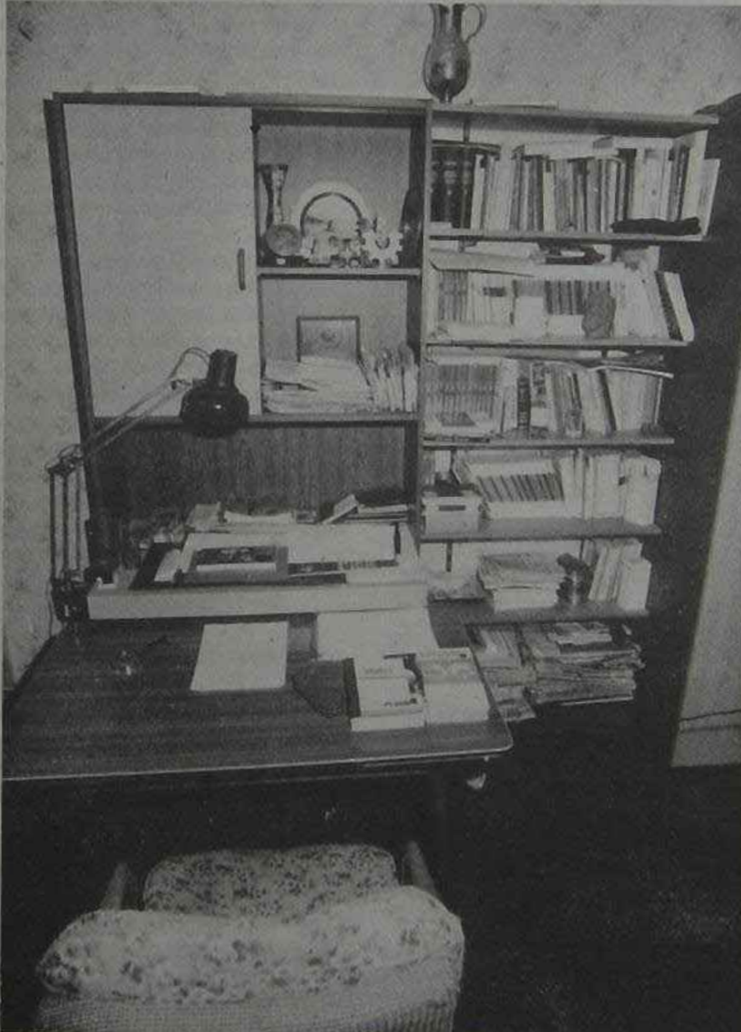
"İçinde Eskimo dilinin bile bulunduğu bir diller bileşimi ile yazılan ve kılavuzsuz tek cümlesi anlaşılmayan" **Finnegan's Wake**[2] gibi romanlar yerine, Behice Boran İngiliz romanının klasik geleneği içinden, çağdaş yönelimlerini öne çıkarıyor. "İngiliz Romanının Toplumsal Cephesi"[3] yazısında, romanın aydınlanma çağının iki önde gelen adı Samuel Richardson ile Henry Fielding ve ünlü romanı **Tom Jones**'a dikkat çeker. Kapitalizmin anavatanı İngiltere'de, toplumsal gelişmeyle birlikte, roman da değişmektedir: artık perdeyi açan roman kişileri, okurda heyecan yaratacak, orta ve yoksul sınıflardan seçilenlerdir. Boran'ın aydınlanma dönemi İngiliz romanı için 1943'de yaptığı saptamaları 1973'de Sovyet edebiyat tarihçisi B.Suçkov'da bulmak ilginç olacaktır:

Behice Boran: "Bunların [dönemin roman kişilerinin] çevresi ve yaşamı o dönem aşağı ve yüksek orta sınıfının çevresi ve yaşamıdır. Eski romantik hikayelerde önemsenmeyen günlük yaşamın ayrıntıları, sokak kavgaları, halkın gelip geçtiği kır yolları, hanlar, ticarethaneler, bürolar, evlerin kıyı bucağındaki hizmetçilerin yaşamı, burada da gerçekliğe sadık kalınarak anlatılır..."

Boris Suçkov'sa, şu sözcüklerle anlatıyor: "Fielding'in kahramanları, dünyayı iki elleriyle kucaklarken, Britanya yollarını eller cepte, ıslık çalıp teperken; hanlara, taşra meyhanelerine dalıp, etli butlu garson kızlarla gönül eğlendirir, kendilerine bozuk çalan adamlarla hırlaşırken; ya da Kanal'ın öbür yanına atlayıp, Fransa başkentinin türlü rezillikleri arasında yollarını bulup, kendi memleketlerindeki o aynı enerjiyle, hiç yorulmadan, oraya buraya saldırırken..."[4]

Edebiyatımızda roman eleştirisi denince, bir çırpıda akla gelen adlar birkaçı geçmez. Edebiyatın yaratımsal alanında öznel etmenin, kişisel yaratıcılığın oynadığı rol, romanımızı ya da öykümüzü hiç de küçümsenmeyecek bir yere götürüyor. Gelin görün ki, daha çok nesnel etmenlere bağlı olan eleştiri-inceleme, ona koşut biçimde gelişmiyor. Behice Boran'ın 1943'deki edebiyat yazılarında belki başkalarınca çokça söylenmiş olanların bizim için bugün hâlâ tazeliğini korumasının nedeni de bu olmalı.

Boran aynı yazıda, Walter Scott'un romantizmle tarihsel gereçleri birleştiren romanlarını önemsiz ve gerçeklikten kaçış olarak nitelerken, ortaçağın "parlak kahramanlık temellerini" ele almasını, kendi döneminden ve toplumundan uzaklaşma olarak görü-

Behice Boran'ın, 12 Eylül 1980'den sonra yaşamını sürdürdüğü Brüksel'deki çalışma odası ve eşyaları.

yor. Bu belirleme şimdi belki paylaşılmayacaktır. Ama Behice Boran'ın romandan beklediği, dönemi aydınlatmak kadar, elindeki ışığı yukarda tutmaktır. Charlotte Bronte'nin **Jane Eyre** ve Emily Bronte'nin **Uğuldayan Tepeler**'ini önemsemekle birlikte, Jane Austen'i ya da W.M.Thackeray'ın ince alaycılığı ve eleştirileriyle, orta sınıfın ve aristokrasinin yaşamını sergileyen romanlarından **Vanity Fair**'ı (Benbencilerin Panayırı-B.B.) el üstünde tutar; Thomas Hardy'yi geçmişe dönük olduğu için "kötümser" bulur; D.H.Lawrence'ın, "cinsel yaşamı ve sorunları romanında ön planda tutarak ve nerdeyse yalnız bu yaşamın çekimine tutulmuş gibi ona bağlanarak toplumdan ayrı" kalışını eleştirir; Aldous Huxley, ilk romanlarında "güçlü bir hiciv ve eleştiri görüşü"ne sahip olmasına karşın, "gittikçe daha fazla maddi koşulları reddediyor; ruhsal varlığa çekilmekte huzur ve esenlik arıyor. Toplumsal sorunların, iyileştirilmesi ve hatta devrim hareketleriyle toplumsal koşulları ve ilişkileri değiştirerek çözümleyeceği savındadır"; kapitalizmin gelişmesinin kültürel yaşamı yozlaştırması karşısında düş kırıklığına uğrayan Charles Morgan ise, mistisizme, dünyayı terketmenin erdemine kapılmıştır...

"Behice Boran, toplumcu ve gerçekçi olanı arayışı içinde, çok değerli dikkat çekmeler de yapmıştı. Bilimsel yönteminden kaynaklanan güçlü sezgisiyle, daha sonra 1940 kuşağının başlıca adlarından olan Rıfat Ilgaz, A. Kadir ve Ömer Faruk Toprak'ın ilk şiir kitapları, Yarenlik, Teblig ve İnsanlar üstüne daha çıkar çıkmaz yazılar yazmış, onlara ilk uyarları yapıp seçtikleri yolu sürdürmelerini dilemişti. Bu yazılarını yayımladığı 1943'de, BehiceBoran 33, Rıfat Ilgaz 32, A. Kadir 26, Ömer Faruk Toprak 23 yaşındadır."

EDEBİYATA yöntemli bakmakla pusulanın şaşmazlığına güvenmek özdeş değildir. Sanatı duygulardan, sezgilerden ve beğenilerden büsbütün bağımsızlaştırmak, onun kuramını da kansız cansız kılacaktır. Edebiyatın ister yaratımına ister değerlendirmesine katılalım, ona sevgiyle yaklaşmadıkça, ne pusulalar yönlerini bulmaya ne renk skalaları zenginlikleri seçmeye yetebilir. Behice Boran edebiyatı bir yan uğraşı olarak önemserken, ona sevgiyle yaklaşmayı seçiyordu. Yokluğun son kertesinde yaşandığı 1940'lı yıllarda, T.S.Eliot'un, J.Joyce'un ve koca bir İngiliz romanının geçitine sevgi olmaksızın katlanılabilir mi? On yıllar sonra, şimdi 33 yaşında olanlarımızın kaçının kitaplığı böyle ışıklar saçıyor? Düşüncesi bile tüyler ürpertici.

Geçelim şu yukarda saydıklarımızı, Behice Boran'ın kendi edebiyatımızın değerlerine sahip çıkışı ve onları değerlendiriş yöntemi de başlıbaşına örnek alınmalıdır.

Behice Boran Halide Edip Adıvar'ın romanlarına ışığını yukardan tutuyor ama, aynı tutumu Halide Edib'de göremiyor... Boran **Tatarcık** ve **Sinekli Bakkal**'ı yetkin bir eleştiri diliyle çözümlüyor. Roman kişilerinin özelliklerini değerlendirirken, toplumsal karşılıklarının yerinde olup olmadığını tartışıyor, tipik kişinin roman gerçekliğindeki yerine gözatıyor. Şuna gelir: Halide Edib'in kişileri tipik değil, kendi başınalıkları içinde, hatta aykırısı kalırlar. Ne **Sinekli Bakkal**'da Rabia dönemini ve çevresini ne de **Tatarcık**'da Lâle kuşağının genç kızlarını karakterize eder. "Toplumsal roman" olma savları da gerçekleşmez.

Halide Edib'in gerçek yaşamı bunca açıktayken, Behice Boran onun "dünya görüşü"nü romanlarında tartışma yöntemini seçer. Örneklenebilecek bir eleştirel titizliktir bu. Şu açık seçik bakış açısını, her sözcüğü seçilerek kullanılmış değerlendirmeyi dikkatle okuyalım:

"Halide Edib dinsel tutuculuğa, dogmalara karşıdır, ama kendisi dindar ve mistiktir. Halkçıdır; çalışan insana değer verir, ama toplumda aristokratik bir zümrenin önemli bir yeri olduğu kanısındadır. Toplumsal sorunlarla ilgilidir, onların çözülmesini ister; ama bu işlerin merkezi bir örgüt ile değil, bireysel girişim ve yardımseverlikle yapılmasından yanadır; hatta ancak öyle yapılabileceği kanısındadır. Bazı yapıtlarında mücadeleci gibi görünür, ama gerçekte sevgi ve ikna yoluyla davranılmasını yeğler. Halide Edib'de geçmişe özlem vardır. Onun görüşüyle, kuşkusuz geçmişin kusurları çoktu, değişmeliydi ve değişti de... ama geçmişten kalma, korunabilecek değerler de vardır. 'Eski' aslında güzeldir, değerlidir; düzeltilip, onarılıp kullanılmalıdır. Bunun için Halide Edib devrimci değil, reformcudur ve asıl olarak da tutucudur."[5]

Behice Boran, toplumcu ve gerçekçi olanı arayışı içinde, çok değerli dikkat çekmeler de yapmıştı. Bilimsel yönteminden kaynaklanan güçlü sezgisiyle, daha sonra 1940 kuşağının başlıca adlarından olan Rıfat Ilgaz, A.Kadir ve Ömer Faruk Toprak'ın ilk şiir kitapları, **Yarenlik**, **Tebliğ** ve **İnsanlar** üstüne daha çıkar çıkmaz yazılar yazmış, onlara ilk uyarıları yapıp seçtikleri yolu sürdürmelerini dilemişti. Bu yazılarını yayımladığı 1943'de, Behice Boran 33, Rıfat Ilgaz 32, A.Kadir 26, Ömer Faruk Toprak 23 yaşındadır.

BEHİCE BORAN, romancının kendi bireysel boyutlarında sınırlandırdığı yaratım süreci içinde, ister istemez bir birey olarak parçası bulunduğu toplumun da yansısını bulacağına inanır. Ama orada bırakmaz; genel ve belirsiz kalacağı kaygısıyla, belirlemesini sorulara terketmeden, şunları da düşer: Eştürden bir toplumla karşı karşıya olduğumuza göre, romancının yaratım sürecine toplumun bu karmaşık yapısı da yansıyacaktır; romancı toplumsal yansılara yüzünü dönük tutsa bile, bireyin özgüllüğü savsaklanmayacak, edebiyat yapıtının bağımsız gerçekliği yadsınmayacaktır.

Romanın dönüşümü bir yanda toplumsal düş kırıklıkları ortasında **yeni gerçekçilik** arayışlarıyla çalkanırken, öbür yanda bireyselliği aşmaya, bütüncül bir kapsamı romanın yapısına yedirmeye çalışıyordu. **Halkçı** sanat ve edebiyatın demokratizmi artık bir-iki kahramanla yetinmeyip yığınlara kişilik kazandıracak bir roman arayışındaydı. "Bugünün canlı, güçlü sanat yapıtları, romanları bu ikinci akımını yarına bağlayacak olan yapıtlar da bunlardır," diyor Behice Boran, "çünkü, bunlar toplumların genel gidişine, gelişmesine aykırı bir yönde değil, onunla birlikte ilerliyorlar; artık geçmişe malolmuş değerleri değil, bugünün ileri, yarına doğru değişen değerlerini ifade ediyorlar."[6]

Edebiyat geleneksel değerlere çok bağlı olsa da, yaşayan insanların en çok tutunduğu dal olmuştur. Behice Boran'ın edebiyatla kurduğu iletişim, bilimsel maddeci yöntemin kararlılığının göstergesi olabileceği gibi, bir dostla kurulan ilişkinin sıcaklığını da taşımaktadır. Kendisinden etkin biçimde edebiyatın içinde olanlara göre, daha üstün bir seziş, buluş, değerlendiriş yetkinliği göstermişse, bu her şeyden önce onun yaklaşım yöntemindendir. Bir edebiyat alıcısı olmakla yetinmeyip edebiyata bunca emek veren Behice Boran'ın edebiyat yazılarını on yıllar sonra ve ölümünün ardından değerlendirmek oldukça üzücü. Düşünün ki adına yazarlar sözlüklerinde de rastlanmıyor. Akıl alır değil! Yazıları 40'lı yılların ürünü olsa bile, bugün de yeni olmayı, yaşar kalmayı, okunurluğu başarırken, bizim geçmişimize özensiz yaklaşımımızın üstümüzde yarattığı basıncı nasıl hafifleteceğiz?

Edebiyatımızda eleştirinin ardıllarını yok sayarak öncüllerden sayılmak nasıl olur! □

1. "Sanatın Toplumsal Koşulları ve Roman", Adımlar dergisi, Sayı:6, Ekim 1943.
2. Türk Dili Roman Özel Sayısı II, Sayı:159, Aralık 1964, s.264.
3. "İngiliz Romanının Toplumsal Cephesi" Adımlar dergisi, Sayı:7, Kasım 1943.
4. Boris Suçkov, **Gerçekçiliğin Tarihi,** Bilim Yayınları, Mayıs 1976, Çeviren: Aziz Çalışlar, s.36.
5. "Halide Edib'in Yeni Romanları", Yurt ve Dünya dergisi, Sayı:5 Mayıs 1941.
6. "Sanatın Toplumsal Koşulları ve Roman", Adımlar dergisi, Sayı:6, Ekim 1943.

Behice Boran ve Yazın

AHMET OKTAY

CUMHURİYET döneminin ilk 25 yıllık döneminde marksist yazın kuramıyla ilgili yazıların çok yetersiz, çok naiv olduğunu söylemek gerekir. Bu yetersizlikte **yasal engellerin** ve **siyasal baskının** büyük rolü olduğunu hemen herkes biliyor. Ancak, o dönemin yazın ortamı göz önünde bulundurulduğunda, verilen ürünler nesnel biçimde değerlendirildiğinde, entellektüel düzeyin **yetersizliğinin** de başlıca bir etken olduğunu kabul etmek gerekecektir.

1940'lara gelinceye kadar konuya yakınlık duyanların daha çok **popülist** bir eylem oluşturdukları, bu popülist söylem üzerinde **Sol Kemalist**ler'le bir **ortak-yaşarlık** içinde bulundukları görülmektedir. Kısaca söylemek gerekirse, fukaralık edebiyatı, marksist sanat anlayışının en belirgin göstergesi olarak kabul edilmiş, dikkatler yalnızca öz sorunu üzerine çekilmiş ve düşüncenin, duyarlığın, olayların **ifade ediliş biçimi** hemen hemen hiç ciddiye alınmamıştır. Hâlâ, bu eğilim, terminolojik zenginleşmeye rağmen, 1960'lara kadar korunmuştur.

Buradan bakıldığında, Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Ali Canip Yöntem'in, Fuat Köprülü'nün, Sadri Ertem'in, Yakup Kadri'nin, Hikmet Kıvılcımlı'nın, Nazım Hikmet'in kimi düşüncelerinin örtüştüklerine tanık olunmaktadır. Bu yazarlar, **halkçı inkılapçı** (devrimci) ve **iyimser** bir yazın istemekte birleşmektedirler.

1950'lere gelinceye kadar yayınlanan marksist eğilimli dergiler tarandığında, yazın kuramına ilişkin yazıların genellikle daha çok siyasal sorumluluk üstlenmiş kişilerle uzmanlık alanları ekonomi ve sosyoloji olan araştırmacılar tarafından kaleme alındığı görülmektedir. O yılların **teorik donanımı,** yazın'ı doğrudan doğruya sınıf mücedelesinin bir **türevi** saydığından, bu olgu çok doğal karşılanmış ve **yazınsal uyarılar** son kertede şair ve romancılara yöneltilmiş **siyasal uyarılar** olarak algılanmıştır denebilir.

Marksist söylemi populist söylemden **ayırma** yolundaki ilk teorik yaklaşımların 1940'larda başlatıldığı söylenebilir. Bu tarihlerden itibaren **sınıf** ölçütü daha altı çizilerek kullanılmaya başlanmıştır. Gerçi, bu süreç büyük solcu tutuklamalarıyla kesintiye uğratılmış ve yazın yeniden **imalarla** konuşmaya başlamak zorunda bırakılmış, dolayısıyla marksist yazın kuramının doğal biçimde gelişmesi sekteye uğratılmıştır.

1940'larda yazın kuramına ilişkin çalışmalarının yanısıra kitap eleştirileri de görülen bir yazar sosyoloji doçenti **Behice Boran**'dır. Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi bünyesinde toplanan Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes, Muzaffer Şerif gibi öğretim üyeleri Türkiye'de **gerçekçi** ve **ilerici** bir yazın oluşturulması yolunda girişimlerde bulunmuş, **Yurt ve Dünya** ile **Adımlar** adını taşıyan dergiler çıkarmışlardır. Gerçekçi ve ilerici nitelemeleri, baskı dönemi süresince hep **marksist** anlamında kullanılmıştır. Bu zorunluluğun, ister istemez kavram karışıklığına yol açtığını da söylemek gerekir elbet.

Yaşamının **son 20** yılık bölümü, **Boran'ı daha çok siyasal önder** kimliğiyle öne çıkardı **ve** özellikle **gençlik kesimi** onu ödün vermeyen bir savaşçı olarak bildi. Söylemek bile fazla: **Boran,** akademik kariyerde bulunduğu sürede yazdığı tüm yazılarda da siyasal yönsemini dışa vurmuş, ele alınan tüm sorunların ancak **siyasal/sınıfsal** düzeyde anlaşılabileceklerini söylemiştir. Ama bilim adamının politikayı dışa vuruş biçimiyle örgütçünün ve örgüt liderinin tutumu arasında büyük ayrım vardır. **Boran,** zaman içinde bilimsel **bakış açısını** korumakla birlikte **bilim adamlığı** kim-

liğinden uzaklaşmak zorunda kaldı. Gelgelelim bu olgu, onun gerek toplumbilimsel gerekse yazınsal çalışmalarının toptan unutulmasını gerektirmiyor.

Akademik formasyonu açısından ilgi alanı sosyoloji idi Behice Boran'ın bilindiği gibi. Ne var ki, ilk yazılarının göründüğü 1940'lı yıllarda Boran da doğrudan doğruya yazından gelmemesine rağmen yazın'a ilgi göstermiş, kuramsal ve eleştirel yazılar yayınlamıştır. Yazın ve sanat sorunlarının başlangıcından itibaren marksizmin içinde özel bir yeri ve önemi olmuştur. Üstelik, 1940'lı yıllardan toplumcu yazın konusunda kuramsal içerikli yazı yazabilecek olan kişilerin sayısının çok az olduğu da, dönemin dergilerinin taranması sırasında apaçık görülmektedir. Bu, yüzden, bilimsel formasyonu olan kişiler yazın'a doğrudan karışmak zorunda kalmış, tavır almışlardır.

Behice Boran, Yurt ve Dünya ile Adımlar dergilerinde yayınladığı yazılarda gerçekçi yazın'ın sorunlarını sergilemeyi öngörmüş, genç yazarları yönlendirmeye çalışmıştır. Söylemek gerekir ki, Boran'ın bu yazıları yazın dergileri'nde görülen kuramsal yazıların düzeyinin çok üstünde bulunmaktadır. Boran, o dergilerde vulgarize edilen sorunları, gerçek kuramsal (teorik) içerikleriyle göstermeye çalışmakta, kestirip atmamaktadır hemen. Örneğin kendisinin çıkardığı Adımlar dergisinin ikinci sayısında (Haziran 1943) yayınlanan " 'Sanat Sanat İçindir', 'Sanat Cemiyet İçindir', 'Dolambacı' " başlıklı yazısında, özellikle modernist şiir'in sorunları çerçevesinde bir eski tartışmayı çözümlemektedir. Benim belirlediğim kadarıyla, Türk yazınında Elliot'un adı da ilk kez o yazıda anılmakta ve Çorak Ülke'den (Boran, Harap Ülke diye çevirmiş) söz edilmektedir.

Boran bu yazıda, gerek Çorak Ülke'nin gerekse "vuzuhsuz" ve "cemiyetle ilgisi yokmuş gibi görünen" şiirlerin içeriğini anlamaya uğraşmakta ve nasıl değerlendirilmeleri gerektiği üzerinde düşünmektedir. Şöyle diyor: "Modern şiirdeki vuzuhsuzluk yazıldıkları zamanın sosyal şartlarının karışıklığını, vuzuhsuzluğunu, bu şartlar altında ferdin içine düştüğü şaşkınlığı, istikrarsızlığı ifade ediyor." Boran yazının sonunda "sanat sanat içindir, sanat toplum içindir" tartışmasının "gayri ilmi diyebileceğimiz mekanik içtimai determinizm görüşünün sanat sahasındaki tezahürü" olduğunu vurguluyorki, bu vurgu, o dönemin toplumcu yazarlarından pek azının ulaşabildiği bir noktadır. Boran, aynı derginin 1. Teşrin 1943 tarihli 6. sayısında ise "Sanatın Sosyal Şartları ve Roman" başlıklı yazı yayınlamış. O yazıda da romanın toplumsal koşullarla ilgisini araştırıyor ve adını anmaksızın toplumcu gerçekçilik'in temel önermelerini sergiliyor. Boran, bu yazıda da James Joyce'un adını anarak, o dönemin modern yazarlarını yakından izlediğini ortaya koyuyor.

Ardında birçok acı/tatlı anı bırakarak aramızdan ayrılan Behice Boran'ın gerek Türk toplumunun sosyo-ekonomik sorunlarına gerekse kültür ve yazın sorunlarına değinen yazılarının tarihsel boyut içinde yeniden okunması, ona gösterilecek saygının asıl dışavurumu olacaktır kanısındayım.□

Boran'ın Sanat ve Edebiyat Mirası

"Boran, sanat ve edebiyat süreçlerine, sorunlarına, ürünlerine ve olgularına genişlemesine eğilmekle kalmamış, ama bu alanda da (bizde çok eksik olan) bilimsel yaklaşım ve metodoloji anlayışını getirmiştir"

AZİZ ÇALIŞLAR

B*İLİM ve SANAT* Dergisi, son sayısını Behice Boran'ın bilimsel çalışmalarının değerlendirilmesine ayırarak, bu konuda yapılacak (yapılması gereken) çalışmalara ışık tutmuş bulunuyor. Nitekim, Boran'ın siyasa, bilim ve sanat-edebiyat alanındaki tüm ürünlerinin (yazı, konuşma, vb.) derlenmesi çaşılmalarına da başlanmış bulunuyor. Kültür mirasımızın, özellikle de kültür yaşamımızın önemli dönemlerinin, hele bu alanda başı çekmiş bilim adamlarının çalışmalarının değerlendirilmesi kuşkusuz bugün bizler için çok büyük önem taşımaktadır. Düşünce yaşamımızda sağlıklı gelenek çizgilerinin çekilmesi, bilimsel düşüncenin ülkemizde geçirdiği evrimlerin özümsenmesi, bütün bunlar, kültür mirasının vazgeçilmez doğrularıdır.

İşte Behice Boran'ın sanat ve edebiyat alanındaki çalışmaları da böyle bir değerlendirmeyi beklemektedir. Tıpkı toplum bilimleri alanında olduğu gibi, Behice Boran'ın bu alandaki düşünsel konumunun da irdelenmesi, getirdiği bilimsel düşünce ile metodolojinin taşıdığı önemin ortaya konması, eleştiri anlayışı ile sanat ve edebiyat ürünlerine bakışı ele alınarak, bugünkü düşünce ve kültür birikimimize katılmalıdır.

Nitekim, başlıcalıkla 1940'lı yıllarda, Boran, başta *Adımlar* Dergisi olmak üzere, *Yurt ve Dünya, Ant* ve *Söz* gibi, daha sonra da *Sosyal Adalet*, vb. gibi dergilerde, sanat ve edebiyat süreçlerine, sorunlarına, ürünlerine ve olgularına genişlemesine eğilmekle kalmamış, ama bu alanda da (bizde çok eksik olan) bilimsel yaklaşım ve metodoloji anlayışını getirmiştir. Bütün bu çalışmaların derlenerek bir araya getirilmesi kadar, bunların sınıflandırılarak ortaya konması ve bilimsel bir gözle değerlendirilerek hak ettikleri yere yükseltilmesi gerekmektedir.□

Doğumunun 86. yılında

Örnek Sanatçı: Nâzım Hikmet

BEHİCE BORAN

20 OCAK 1902 Nâzım Hikmet'in doğum günü. 86. doğum yılında, Nâzım Hikmet'i, ülkemizin bir başka büyük değeri, Behice Boran'ın yazısıyla anıyoruz. Boran, *"Örnek Sanatçı: Nâzım Hikmet"* adlı bu yazısını, kendisinin de anımsayabildiği kadarıyla, 1949'un sonlarında ya da 1950'lerin ilk aylarında yazmış, ancak yayımlanamamış. Boran o günleri şöyle anlatıyor: *"Nâzım'ın haksız mahkumiyeti ve bu yüzden çok uzun yıllardır hapiste yatmakta oluşu, bir af yasasıyla özgürlüğüne kavuşturulması gereği gündeme gelmişti. Şiirleri parça parça elden ele dolaşıp okunuyordu; o sıralarda veya daha biraz sonraları bazı dergilerde de takma adlar altında yayınlanmaya başladı. Kitlelere, kamuoyuna unutturulmak istenen Nâzım'ı tanıtmak, Nâzım kampanyasına bir katkıda bulunmak üzere onun hakkında çeşitli yazıları biraraya getirecek bir kitap yayınlanması düşünüldü. "Örnek Sanatçı: Nâzım Hikmet" yazısını bu tasarlanan kitap için yazdım, ama her nedense kitap gerçekleşmedi.*

***Kanımca yazının iki özelliği var. Birincisi, 1940'ların ikinci yarısında sol sanat çevrelerinde, aydınlar arasında tartışılan sorunlara ilişkin olması. Nâzım'ın şiirleri ve sanatçı kişiliği bu sorunlar açısından ele alınıp inceleniyor. Bu açıdan yazı, kanımca kararınca tarihsel bir belge niteliğinde. İkincisi, söz konusu sorunlar sanatın evrensel sorunları olduğundan, yazıda belirtilen görüşlere, yapılan değerlendirimlere karşı çıkılsa dahi, yazı özünde eskimiştir denilemez sanırım."* Behice Boran'ın yazısı, uzun yıllar sonra, *Yurt ve Dünya* dergisinin, Şubat 77, 2. sayısında yayımlandı. Yazının uzunluğu nedeniyle, sanat sorunlarına ilişkin tartışmaların dışında doğrudan Nâzım Hikmet'i değerlendiren bölümlerini yayımlıyoruz. Bu arada yazının dilini, 1950 yılında yazılmış olmasını dikkate alarak, günümüz Türkçesine göredeğiştirdik. Boran'ın özgün diline sadık kalmaya özen göstererek.**

....

NE ZAMAN sanat sorunlarından söz açılsa, ne zaman sanata ilişkin tartışmalı yazılar okusam, Nâzım Hikmet'i hatırlarım, çünkü, sanat eserinin ve sanatçının kişiliğinin nasıl olması ve nasıl olmaması konusunda o ve onun eserleri en güzel bir örnektir.

Sanata dair durmadan tartışılan, düşüncelerin karıştığı ve açık sonuçlara varılamadığı, neredeyse müzminleşmiş sorunlar vardır: Sanatta yeni ve eski, ileri ve geri sorunu; biçim ve öz sorunu; sanatçının bireyselliği toplumun etkileri sorunu, ulusallık ve evrensellik sorunu gibi. Bunlar ana sorunlardır; sanat felsefesi, sanat sosyolojisi, sanat psikolojisi sorunlarıdır. Bu sorunların somutta, bir sanatçının yapıtlarında çözülmüş biçimini Nâzım'ın şiirlerinde bulmak mümkündür. Bunun için Nâzım büyük bir şairdir...

Onun yapıtlarında, özellikle son yapıtlarında, eski edebiyatımızdan, halk türkü ve şiirlerinden, tekerlemelerinden ne kadar bol gereç vardır. O nun hakkında, arada hece veznini kullanıyor, bazen aruza kaçıyor, halk şiirini andırıyor, denilmiştir. Bu biçimlerin tümünün izlerini onda görürüz, ama Nâzım'ın şiirleri bunlardan hiçbiri değildir. O kadar yeni biçimlerle okuyucunun karşısına çıktı ki, uzun zaman yadırgandı. İlk etki aşınmaya başlayıp da soğukkanlılıkla şiirlerini gözden geçirince, yeniliğinin içinde bu "eski" biçimleri farkedip şaşanlar oldu. Şaşacak ne var? Bütün büyük sanatçılar gibi Nâzım da nerede işine yarayacak gereç bulursa alıyor, fakat aldıklarından yepyeni, kendi damgasını taşıyan "bütün"ler oluşturuyor. Biçimin bütünü içinde parçalar yeni bir anlam ve nitelik kazanıyorlar; o kadar ki, doğrudan doğruya, olduğu gibi başka kaynaklardan aldığı satırlar bile yine Nâzım'ın oluyor. Şiirlerin bütünü öyle uyumlu, sıkı dokunmuştur ki, o bütün içinde "eskimiş" biçimler, deyişler, bileşimler yeniden yıkanmış, yaratılmıştır; bütüne göre "yeni"dirler...

Konu bakımından Nâzım'da başka şairlerimizde görülmeyen bir genişlik var. Onda klişeleşme yoktur. Nâzım'daki doğaya yakınlık ve sevgi ve doğayı anlatımdaki tazelik hangi gül ve bülbül, deniz ve mehtap şairinde var? Bugünkü şiirimizde, "Karıma Mektuplar" 'dan daha sıcak, daha içten sevgi anlatımına nerde rastlıyoruz? Ancak kırıntılarını öğrenebildiğimiz "Büyük Destan" ve "Memleketimin İnsan Manzaraları" 'ndaki çeşitli insan tiplerini, insan ruhunu anlayışı, doğa tasvirlerini başka hangi şairimiz verebildi? Ama Nâzım'da konuların bu genişliği ve çeşitliliği hep tek bir büyük davanın çevresinde toplanır, o davaya göre bir yer alır. Şiirlerinde işlediği konular, birbirinden ayrı, dağınık ("müteferrik") konular değildir; doğa sevgisi, aşk teması, ruhsal durumların çözümlemesi hep aynı asıl görüşten ele alınmış, hep aynı büyük davaya yöneltilmiştir.

Buradan öz ve biçim sorununa geçebiliriz. Bugünün sanat yapıtlarını değerlendirirken ilerilik-gerilik ölçüsü haklı olarak başta geliyor. Mutlak güzelin ardında olanlar feryadı basıyorlar: "Örneğin şu dizelere bakın, diyorlar, anlamı anlaşılmıyor ama, güzel şiir doğrusu..." Öte yandan, bazı ateşli genç şairler de,

şiir yazmak için büyük harflerle Hürriyet'ten, Kavga' dan, Kardeşlik'ten soyut formüllerle sözetmek yetermiş gibi bir durum seziliyor..

Nâzım'da, özellikle son yapıtlarında, öz ve biçim birbiriyle kaynaşmıştır. Bu şiirlerin dili konunun gelişmesine göre değişir, dizelerin melodisi değişir, ritmi değişir. Sanatçı, öz ile biçimi birbirine kaynaştırdığı içindir ki, artık konuşma ve yazı dilimizde kullanılmadığımız, eski, kôhne saydığımız sözcükleri, bileşimleri onun şiirlerinde hiç yadırgamadan okuruz. Yadırgamak söyle dursun, onların ne kadar yerinde kullanıldıklarına hayran oluyor, değiştirilemeyeceklerini kabul ediyoruz. Niçin? Çünkü biçimle öz arasında tam biruygunluk var. Nâzım, "Âli Osman"ın ülkesinden, sarayından sözederken aruz edasıyla yazar, ağdalı bileşimler, eskimiş sözcükler kullanır, böylelikle çizdiği tablo gözlerimizin önünde canlanır, o havayı koklar gibi oluruz. Ama Antepli halk kahramanını anlatırken halk tekerlemeleri, halk dili çeşnisini verir; kullandığı biçim, portresini çizdiği kahramanın kişiliğini canlandırmaya yardım eder. Öz ile biçim arasındaki bu kaynaşmadan dolayıdır ki, Nâzım'da aruzu hatırlatan ağdalı bileşimleri hiç yadırgamıyoruz ve bu eski biçim kırıntılarına karşın, şiiri bizde öz bakımından olduğu kadar biçim bakımından da yepyeni, taptaze bir etki bırakıyor...

Nâzım'ın şiirlerinin biçimleri birer bütün olarak kurulmuştur; birbirinden ayrı mısraların ardı ardına sıralanışı değildir. Şiirlerine bir bütünlük egemen oluyor, parçalar anlam ve değerlerini bu bütüne oranla alıyorlar; bunun için de tek başına aldığımızda çok eski, kullanılmaz bulduğumuz sözcüğü onun şiirinde tam yerinde sayıyoruz.

O nun sanatı, düşünceler sistemi ve yaşamı tek bir bütündür. O nun kişiliğinde birbirinden ayrı bütünler yoktur. Kişiliği uyumlaşmış, oturmuş, fakat duraklamamış, sürekli gelişme halinde olan bir bütündür. O nda şiir yazmak bir "merak", bir heves, bir aylak zaman etkinliği değil, zevkli, ama kuşkusuz güç ve ciddi bir iştir. Çok verimli olan bu şairin bugüne kadar yazdıklarına bakın: Ne aşamalar geçmiş, zikzak yok, hep bir yönde, arna arkasında müthiş mesafeler bırakmış. Şiirlerinin konusu nasıl genişliyor, çeşitleniyor, renkleniyor, somutlaşıyor. Yapıtları boyunca biçimle nasıl uğraşıyor ve nihayet ne kadar hakim bir duruma geliyor. Nâzım'ı, dinamik bir insan ve şair olarak görüyoruz.

Nâzım'ın sanatına bütünlük, derinlik, gerçekliğe uygunluk özelliklerini veren düşünce sistemi ve görüş noktası kendisinin bireysel eseri değildir, toplumdan alınmıştır. Konuları, kullandığı dil, yararlandığı biçim gelenekleri de hep toplumdan... Ama eserlerinin her biri birer bütün olarak Nâzım'ın tam kendisinin. O nun şiirleriyle şiirimiz yeni bir yön aldı. Onun şiirleriyle ülkemizin ve dünyanın insan ve doğa gerçeklerini daha iyi anlamış, öğrenmiş olduk. O nun şiirleri yoluyla kendi bireysel yaşamımızda geçirmediğimiz deneyimleri dolayısıyla geçiriyor, kendi gözümüzle görmediğimiz, bilmediğimiz şeyleri görüyor ve biliyoruz. Ufuklarımız genişliyor, bilinçlenmemiz artıyor. Şiirve edebiyat gelişmemizin ilerleyişine Nâzım bir daha çıkmamak üzere katılmıştır. Bundan sonraki kuşakların edebi kültür mirasında Nâzım'ın da güçlü bir yeri olacaktır.

Ulusallık ve uluslararasılık sorununa gelince: Fikri görüşleri miyop, bilgi dağarcıkları yoksul kişiler Nâzım'ı ulusalcı olmamakla suçlamaya kalkışmışlardır. Toplumunu yadsıyor, kendini yadsıyor, demişlerdi. Bugün Nâzım sanatın öyle yüksek doruklarında ki, hasımları bile onu kabul etmek zorunda kalıyorlar. "Bedrettin Destanı", "Büyük Destan", "Memleketimin İnsan Manzaraları" bu topraklardan yeni birer dağ silsilesi gibi yükseliyor. Nâzım'ın "Büyük Destan"ı bütün olarak yayınlanıp halkoyuna sunulduğu gün Atatürk'e basmakalıp övgüler yazanlar, onun "26 Ağustos Gecesi"nin yanına hangi dizelerini koyup da bôy ölçüşebilecekler? Hangi şiirimizin dili Türkçenin güzelliklerini ve zenginliğini Nâzım kadar bize bol bol, cömertçe veriyor? Yalnız şuna da işaret etmeliyim ki, "Bedrettin Destanı" ve "Büyük Destan" ne kadar "ulusal" iseler, bizimseler, "Taranta-Babu" ve "Benerci" de aynı ölçüde edebiyatımızın öz malıdır, aynı ölçüde "ulusal"dır. Nâzım'ı bu ülke çıkarmıştır ve eserleri yukardan beri belirtmeye çalıştığım gibi, bu ülkenin tarihinin, kültürünün, dilinin, yaşamının eserleridir.

Ama öte yandan dil inceliklerinin zoru olmasa da, bu eserler aslındaki özellikleriyle dünya dillerine çevrilseler, hangi ülkenin okuyucusu, sanatçısı, eleştirmeni bu destanların zevkine, güzelliğine, büyüklüğüne varamaz? Hatta şimdiden, çevrilen birkaç parça bile Nâzım'a "günümüzün en büyük şairlerinden" ünvanını kazandırmadı mı? Bizim olan bu şiirlerin özünde ve biçiminde insani olanı, dünya çapında olanı görmemek için insanın miyop değil, doğrudan doğruya kör olması gerekir. Ve yine, Nâzım sanattaki başarıları için kendi ülkesinin kültürüne ve tarihsel gelişimine ne kadar borçlu ise, aynı zamanda dünya düşün, edebiyat ve devrim hareketlerine de o kadar borçludur. Her dönemin büyük sanatçıları o zamanın kültürlü, bilgin ve aydın insanları olmuşlardır. Bugünkü dönemde sanatçı özellikle fikir, sanat, bilim gelişmelerinin ve ilerici toplumsal hareketlerin ön safında olmak zorundadır.

Genç şairlerimiz için Nâzım bir örnektir. Ama onun şiirilerini dış görünüşleriyle taklit edip kalıplarını kullanmak, onun düşüncelerini klişeleştirerek tekrarlamakla birar Nâzım olamazlar. Hem Nâzım'ın güzelim şiirlerine, bütün yaşamın emeği bahasına yarattığı biçimlere ve benimsediği fikirlere, hem de kendilerine yazık etmiş olurlar. Nâzım gibi, Nâzım çapında olmak istiyorlarsa, onu içten anlamaya, şair Nâzım'ın ve yapıtlarının nasıl oluştuğunu anlamaya çalışmaları gerek. Nâzım'ın yöntemini öğrenmelidirler. Yalnız genç şairlerimiz için değil, bütün sanatçılarımız için Nâzım bir örnektir. Romancılığımız, hikâyeciliğimiz, mimarimiz, müziğimiz, Nâzım'ın şiirde yaptığını yapabilecek dev sanatçıları bekliyor.□

BİLAR Eğitim Programı

Türkiye'de Demokrasi

BİLAR Bilim Merkezi, bir yıl sürecek bir "sendikal eğitim programı"nı Ankara'da uyguluyor. İlerde İstanbul, İzmir, Kocaeli, Adana, Diyarbakır'da da gerçekleştirilmesi düşünülen program, sendikalarla işbirliği içinde hazırlanıyor. İşçilerin ve sendikaların yoğun katılımıyla gerçekleşen program, GÜN okurlarının yakından tanıdığı AAFLI, ORHİM-KUTYAY gibi kuruluşların yaptığı "eğitim"e bir seçenek özelliği de taşıyor. Farklılıklarıysa, hazırlanmasından işlenmesine kadar geçen sürede kendisini gösteriyor.

Bu kapsamdaki çalışmalardan biri, 20-21 Şubat'ta yapıldı. Türkiye'de demokrasi, sendikacılık ve basın dayanışması konularının açık oturumlarla işlendiği iki günde, öğretim üyeleri Yakup Kepenek, Alpaslan Işıklı, Haluk Gerger, araştırmacı Yıldırım Koç, gazeteci Ahmet Abakay, Aydın Köymen, Uğur Mumcu, Varlık Özmenek, sendikacı Münir Ceylan (Petrol-İş), Bayram Meral (Yol-İş), Mustafa Orhan (Maden-İş), Tamer Sonal (BASS), Orhan Balaban (Türk-İş), Halil Tunç, Fehmi Işıklar, Cevdet Selvi yeraldılar. Türkiye'de demokrasi konulu açık oturumaysa , Süleyman Demirel, Hikmet Çetin, Mustafa Başoğlu, Cevat Geray, Özcan Kesgeç, Aziz Nesin katıldı.

DYP Genel Başkanı Demirel, "demokrasi bir kavramlar, kurumlar, kurallar bütünüdür, oysa bizlere 'size bu kadar yeter' deniliyor", diyerek başladığı konuşmasında, "demokrasi kadar araçla amacın içiçe geçtiği bir başka kavram bilmiyorum", dedi.

SHP Diyarbakır milletvekili Hikmet Çetin, "düşünce, anlatım, örgütlenme özgürlüğü sınırsız değilse demokrasiden sözedilemez," diyerek, "bugünkü ekonomik politika ile gerçek bir demokrasi kuramayız, çünkü rejim güçlü olanın şiddetine dayanıyor, 1982 Anayasası da ulusal iradenin ürünü olamıyor, yüzde 92 bireysel değildir, yapısı demokratik olmadığı, katılıma kapalı olduğu için," diye konuştu.

Türk-İş Genel Eğitim Sekreteri Mustafa Başoğlu, işçi hakları açısından demokrasinin değerlendirmesini yaptığı konuşmada, "siyasetçilerle partilerin kötülenmesiyle, sendikaların ve sendikacıların kötülenmesinin paralel gittiğini", söyledi.

DİSK Sosyal-İş Genel Başkanı Özcan Kesgeç ise, "demokrasiyi kim kısıtlıyor" diyerek başladığı konuşmasında, özetle şu görüşleri dile getirdi:

"Parlamentonun varlığı, halkın katılımı olmaksızın, demokrasinin varlığı anlamına gelmiyor... Açıklanamayan bir düşünce, bir hayal kurma, iç alem zenginliğidir. Açıklanamayan düşünce düşünce değildir. Düşüncenin bir anlam taşıması için başkalarına iletilmesi gerekir. Ve düşünceler örgütlü biçimde açıklanabilmelidir. Bu düşünceler parlamentoya yansımadığı sürece demokrasi yoktur. Çoğulculuk doğrunun ve iktidarın kimsenin tekelinde olmadığı anlamına gelir. Her düşüncenin iktidara gelme hakkı vardır. Sosyalist, komünist partiler de açıkça örgütlenebilmeli. Bu olmuyorsa, demokrasiden sözedilemez... Sınırlanamayan tek özgürlük, düşünce ve onu açıklama-yayma özgürlüğüdür. 21. yüzyıla girerken düşünce suçu demokrasinin en büyük ayıbıdır... 141-142. maddelerin işçi sınıfının diktatörlüğünü önlemek için konulduğunun doğru olmadığı 12 Eylül'le iyice görülmüştür. Eğer ülkemizde işçi sınıfının şiddet kullanarak iktidara gelmesi önlenmek isteniyorsa TCK'da 146, 168, 171. maddeler vardır. Sosyal demokrasiden marksizme kadar tüm solun bütün kesimlerini ceza tehdidi altında tutmaktır amaç. Düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü ortadan kaldırmaktır... Demokrasinin bir ilkesi de azınlığın birgün çoğunluk olma hak ve umutlarının ortadan kaldırılamamasıdır. Türkiye de bu anlamda çoğulculuk sağlanmalıdır. Korkuyu yenmenin yolu da budur: düşünceyi yasak olmaktan çıkarmak. Korkuyu yenmek halkı organize olmaktan alıkoyan tüm engellerin ortadan kaldırılmasından geçmektedir... Bir Amerikan siyaset bilimcisinin deyişiyle, 'demokrasi, sınıf mücadelesinin demokratik tercüme halidir'... Demokrasinin kurulması, hukuk devletinin işletilmesi ve temel insan hak ve özgürlüklerinin savunulmasında ortak paydanın sağda ve solda geniş bir yelpazenin temsiline bağlı olduğunu düşünüyorum. Bizden olanla bizden olmayanların asgari müştereklerde buluşmasını sağlamalıyız. Demokrasi mücadelesinin sadece bir siyasal kampın işi olmadığını öğrenemezsek, başkaca birşey öğrenecek zaman bulamayabiliriz."

Açık oturumun son sözü BİLAR adına Aziz Nesin'deydi. Espirilerle zenginleştirdiği konuşmasında, "her iktidar düşünce sollaşır. İsmet paşa faşizmden sosyal demokrasiye kadar geldi, ömrü vefa etseydi komünist bile olurdu. Eğer sayın Demirel birkaç defa daha düşürülürse aynı hizaya geleceğiz," dedi. Demokrasinin halk için halk tarafından yönetilmekle gerçekleşmediğini, demokratikleşmenin de zorunlu olduğunu anlatan Nesin, "Sayın Demirel'in hep söylediği gibi nimet ve külfetlerde eşitlik gerekir. Komünist Partisi'nin kurulmasını bir insan hakkı olarak savunmalıyız. Komünistlere vatan haini derler. Sovyetlerde ölen 20 milyon, faşizme karşı direnişin başını çeken Fransız komünistleri mi hain?" diyerek sürdürdüğü konuşmasını, "MGK olduğu sürece, OYAK olduğu sürece demokrasi olmaz. Tabulardan kurtulmak gerek. Bugün Türkiye'de bir sınıfın tahakkümü var. Önümüzde siyasal demokrasi için önemli bir konu var: Kürt sorunu. Resmi tarih tezi ayağımıza dolaşıyor. Mahkum aileleri, mahkumlar direnerek Anayasanın 3. maddesini deldi. Kürtçe konuşma yasağı kalktı", dedi.

Açık oturum değişik bir siyasal yelpazenin tartışmasının önemli örneğini oluşturdu.□

Türkiye sosyalist hareketi tarihinde kadınlar

FÜSUN ÖZTÜRK

1921 yılında Mart ayınının sekizinde Süleyman Selim'in Ankara yakınlarındaki bağ evinde toplanan bir grup kadın, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü kutluyor. Aynı yılın başlarında Mustafa Suphi ve ondört arkadaşı Karadeniz'de katledilmiş, Ankara'daki merkez Klara Zetkin'in 8 Mart'ın nasıl kutlanması gerektiğine ilişkin talimatnamesi ile Süleyman Selim'in bağevinde toplanan bu kadınlar, aynı zamanda bir kadınlar örgütü oluşturmak için de karar alıyorlardı. Bu kadınların öncülüğünü Cemile Nurşirvanova ile Rahime Selimova yapıyordu. Peki kimdi bu kadınlar?

Cemile Nurşirvanova ve kardeşi Rahime Selimova, bir de Fatma Hanım, Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası'nın kuruluşuna katılan ve bu yüzden İstiklal Mahkemesi'nde Yeşil Ordu davasında adı geçen kadınlardı. Üstelik daha kadınlara siyasi haklarının verilmediği dönemlerde, kara çarşaf yerine manto giyen ve açık yüzle dolaşanlar da bu kadınlardı.

Biraz daha gerilerde, bir başka kadın, Bakü'de 1920 Eylül'ünde I. Doğu Halkları Kurultayı'nda Doğu Halkları içinde kadının uyanışını anlatıyordu. Yüzlerce kişinin ses çıkarmadan dinlediği bu kadın, Naciye Hanım'dan başkası değildi.

Aynı yıllar değil miydi, ulusal kurtuluşun sağlanması için kadınıyla erkeğiyle amansızca mücadele verildiği. Kadınların toplu olarak üretime katılmalarının gerçekleştiği. 1913-15 yılları arasında 15 bin sanayi işçisinin 1500'ü kadın ve çocuk iken, savaş yıllarında bu sayı hızla artarak, kadın emeğinin savaşla birlikte çoğalarak piyasaya girdiği, 1927 yılına gelindiğinde 147 bini aşan sanayi işçisinin 52 binini kadınların ve çocukların oluşturması.

Ya Emine'nin dramı. Daha çocuk yaşlarda "nedir bu sefalet, nedir bu işçilerin dramı" diyerek, buna son vermek için ant içen Emine. Çoğunu kadınların oluşturduğu tütün işçilerinden biri, 1936 yılında Türkiye Komünist Partisi ile ilişkilerinden dolayı tutuklanıp iki ay boyunca akılalmaz işkenceler gören Emine. Gördüğü işkenceler yüzünden Sansaryan'ın unutulmazı olan ve içerden çıktıktan bir süre sonra ölen Emine Hanım. Tütün işçisi İdris'in karısı.

Ve diğer kadınlar... 1927'de Komintern'le aradaki ilişkiyi kurduğu için tutuklanan Emine Sabiha, 1930'da tahrikçi beyanname ve gazete basıp dağıtmaktan yakalanan Hatice, Fatma ve Mesrure, 1933'de duvarlara "muzır beyanname yapıştırmak"tan tutuklanan Hayriye, Dr. Şefik Hüsnü'nün kardeşi Leman, Yavuz Zırhlısı davasından beş yıla mahkum olan Emine Alev Şamilof...

Biri 1930'larda diğeri 1940'lı yıllarda sosyalist mücadeleye emeği geçen iki kadın. Sadece ülkemizde değil, dünyaca bilinen iki kadın,

Cemile Hanım, eşi Zinetullah Nuşirvanov ve çocukları.

Suat Derviş ve Sabiha Sertel. Babıali'nin birini romanlarından, yazılarından, gazeteciliğinden, diğer.ni yayıncılığından, mücadeleci kişiliğinden çok iyi tanıdığı, dönemin CHP'li İçişleri Bakanı Şükrü Kaya tarafından bizzat sık sık uyarılan bu iki kadın.

1951-52 tevkifatında on sekiz olan sayıları, altmışlardan sonra giderek çoğalan kadınlar. Devrimci Kadınlar Birliği'ni kuranlar. 12 Mart'ta cezaevlerini dolduran. İçerde ihmalden ölen Hatice Alankuş, bir Sevgi Soysal, bir Sevinç Özgüner değil mi onlar. Artık sayıları mitinglerdeon binleri bulan, seksen öncesinin "Evlat Acısına Son" diye bağıranları. Ya seksen sonrası yine onlar değil mi işkencelere, ölümlere sunulan.

Geçtiğimiz yıl yitirdiğimiz, Türkiye'de Barış, Demokrasi ve Sosyalizm mücadelesinin önderlerinden Behice Boran. 1946'da gericilerin baskılarıyla üniversiteden uzaklaştırılan. Türkiye Barışseverler Cemiyeti'nin kurucularından olan, ülkemizde ilk kadın sosyalist parti başkanı. Polislerden oluşmuş etten bir duvarın altında, on binlerce kişinin ellerinde çiçeklerle uğurladığı o değil mi?

Türkiye'de sosyalist hareketin tarihinde emeği geçmiş, mücadeleci kadınlarımız. Çoğunun adını bilmediğimiz, kiminin adından başka hakkında bir ize rastlamadığımız, bazılarını çok iyi tanıdığımız sosyalist kadınlarımız. Onları bir kez daha saygıyla anıyoruz.

Onları anmak, saygılarımızı göndermek için, onları mücadeleleriyle bir kez daha canlandırmak için, onların anılacakları en anlamlı günde, 8 Mart'ta bir gece düzenleniyor. Onların ışığında bir kez daha aydınlanmak için.□

AÇIK OTURUM

"Türkiye Sosyalist Hareketinde Kadının Yeri ve Deneyimleri"

7 Mart 1988, saat: 18 Ali Poyrazoğlu Tiyatrosu, İstanbul

"ve kadınlar...
bizim kadınlarımız..."
(anılar, tanıklıklar)

8 Mart 1988 gecesi saat 20'den itibaren
Dünya Sinemasında (İstanbul) birlikte olalım.

TABİP ODALARI

13.sayfadan sürüyor.

neticilerinin, 'politika dışında kalma' kaygısı ile hareket etmelerinin, en başta ülke sağlık politikası ile ilgili alternatif çözümler üretme işlevinin yok olmasıyla sonuçlanacağı açıktır.

Ve işkence sorunu...

Hekimlerin gündemi ile toplumsal gündemin çakıştığı çok önemli bir konu, 'işkencede hekim sorumluluğu'nda düğümleniyor. 12 Eylül döneminde işkence olgusuna katkıda bulunan hekimlerin/tıp fakültesi mezunu işkencecilerin kamuoyunda oluşturdukları görüntü, meslek onurunu sarsıcı bir durum aldı. Bu konuda önümüzdeki dönemde meslek örgütüne önemli görevler düşüyor. Tabib Odaları'nın, işkencede hekim sorumluluğu olgusuna yalnız demokratik görevler kaygısı ile değil, doğrudan mesleki görev perspektifi ile yaklaşmaları gerekiyor. Faşizm gibi, ırkçılık gibi bir insanlık suçu olan işkencenin takipçisi olmak, sürecin herhangi bir noktasında sorumluluğu olduğu belgelenen hekimlerin teşhiri ve Onur Kurulları'na sevki, bu kurumun ülkeden sökülmesinde önemli adımlardan biri olacaktır.

Yeryüzünün farklı köşelerinde farklı siyasal, dinsel, kültürel ve ulusal karakterleri birleştirebilme özelliği ile milyonlarca insanı kucaklayan, 'nükleer savaş tehlikesinin bulunmadığı bir dünya' özlemi, ÇHH için de bir ortak payda olma özelliğini sürdürmektedir.

1988 Tabip Odaları genel kurulları, anti-demokratik, otoriter, baskıcı bir yönetimin kafasındaki, 'iktidarın perdesinden çalan meslek odası' anlayışının etkisizleştirilerek, hekimlerin sendikal amaçlar etrafında toplandıkları demokratik kitle örgütlerine doğru adımların atılması için bir olanaktır. Bu olanağın gereğince değerlendirilmesi ve tüm hekimlerin birliğinin örülmesi için, sol, devrimci, sosyal demokrat ve sosyalist tüm demokrat hekimlerin birlik noktalarını öne çıkararak, 'Çağdaş Hekimler'in tek listelerini oluşturmaları ve desteklemeleri zorunludur. Siyasal iktidarın meslek odaları üzerine oynamak istediği oyunların bozulmasının tek koşulu budur.□

12 Mart'ı anlamak

"12 Mart darbesi ve dönemi, şimdi geriye dönüp bakıldığında daha açık görülmektedir ki, 12 Eylül'ün bir denemesi, sınaması niteliğinde geçmiştir. Devletin tekelci kapitalizmle bütünleşmesi 12 Mart döneminde başlamış, MC hükümetleri döneminde hız kazanmış 12 Eylül'de ise, tamamlanmıştır."

AHMET GÜNDÜZ

DÖNEMİN Genelkurmay Başkanı "sosyal gelişme ekonomik gelişmeyi aşmıştı, tedbir alınmalıydı" derken, 12 Mart darbesinin gerekçesini yalın biçimde açıklıyordu. 12 Mart generalleri 12 Eylül generalleri değildi. "Faşizm kültürü" yeniydi onlar için. Politik düzey, darbe deneyimi, kurulacak rejime ilişkin öngörüler bakımından, 12 Eylül'ün taşaronlarından oldukça geriydiler. 12 Mart 12 Eylül'ün öncülü sayılabilir, ama ilkel bir düzeyde.

12 Mart generallerinin inandıkları bir düsturları vardı: zor, her şeyi çözer. Zor, gerçekten de bir şeyleri çözdü, ama her şeyi değil.

12 Mart döneminde gerçekleştirilen köktenci değişiklikler, demokrasi düşmanlığının nesnel zeminini daha güçlü bir dokuyla sonraki yedi yıllık görece demokrasi dönemine serdi sermesine; gelgelelim, devlet terörüne karşın çözemedikleri de, aynı dokuyu parçalamak için inatla ve asıl önemlisi, daha yüksek bir bilimsel dayanakla savaşan güçlerin örgütlenmesine ve yığınsallaşmasına yolaçtı.

Gerçekten de, demokratik-toplumsal uyanış, ülkenin ekonomik gelişme düzeyini aşmış mıydı? 60'lı yıllarla birlikte tüm sol ve demokratik muhalefeti örgütleyen Türkiye İşçi Partisi, sosyalizm ideallerini ülkenin üstüne serpiyordu. Parlamento örümcek ağlarından temizleniyordu. İşçi sınıfı, hem hep kendi bildiği gibi kalacağını düşünen burjuvazinin, hem de kendisini devrimci bir güç olarak kabul etmekte hâlâ kararsız davranan dostlarının dünyalarını sarsıyordu. Gençliği devrimci sloganlar toparlıyordu. Köylüler, demokratik taleplerini toprak işgalleriyle savunmaya kalkışmışlardı. Doğruydu kısacası: toplumsal-demokratik muhalefet, ülkemizin ekonomik-toplumsal gelişkinlik düzeyine koşut olmaktan çıkmıştı.

Tekelci burjuvazi sancılıydı; kapitalizmin tekelci yoğunlaşması amaçladığı hızla gerçekleşmiyordu. Devletle bütünleşmenin önündeki engelleri kolayca aşamıyordu. İşçi sınıfı ve demokrasi güçleri, sömürünün hızla artırılması gibi, bir de orta burjuva kesimlerin daha çok pay alma talepleri, tıkanıklıklar içindeki ekonomik gelişmeyi ve kendisini sömürü düzeninin asıl sahibi gören tekelleri yeni sıkıntılara sürüklüyordu.

Tekelci burjuvazi, devlet iktidarını kullanırken, yani diktatörlüğünü gerçekleştirirken, şu yasaya kendiliğinden bağımlıdır: diktatörlüğün toplumsal temeli ne kadar daralırsa, ne kadar güçsüzleşirse, doğrudan zora ve gerici (ve faşist) önlemlere o kadar başvuracaktır.

Anifaşist ve antiemperyalist savaşım, yığınları kazanarak yükseliyordu ama, sosyalizmin bilimsel temelleriyle yeterince bütünleşememişti. Burjuvazinin toplumsal temeli de, başka ülkelerde örneklerine rastladığımız vahşi yöntemlere başvurmasına yolaçacak kadar daralmış değildi. Belirli sınırların ötesinde çılgınlıklara başvurması için nedenler çok fazla değildi. Bu durum, 12 Eylül darbesiyle karşılaştırıldığında daha iyi görülecektir. 1980-87 arasında 600 bin kişi gözaltına alınmış, on binlerce kişi mahkum edilmiş! 12 Eylül'den önceki demokratik-toplumsal muhalefetin örgütlülüğü ve politik düzeyi 12 Mart öncesiyle karşılaştırılamayacak ölçüdeydi. Topyekün 12 Eylülcüleri çıldırtan bu olmuştur.

12 Mart darbesi ve dönemi, şimdi geriye dönüp bakıldığında daha açık görülmektedir ki, 12 Eylül'ün bir denemesi, sınaması niteliğinde geçmiştir. Devletin tekelci kapitalizmle bütünleşmesi (günümüzde demokrasinin baş belası olan bu bütünleşme), 12 Mart döneminde başlamış, sonrasında MC hükümetleri döneminde ve sivil faşizmin kollaması altında hızlandırılmış, 12 Eylül döneminde ise, tamamlanmıştır. 12 Eylül darbesi, son derece güçlenmiş ve daralmış olan tekellerin, devleti artık doğrudan kendi kadroları ve temsilcileriyle denetlenmesi, yönetmesi için uygun koşulları yaratacaktı.

Henüz tüm özellikleriyle çözümlenmediği, dolayısıyla niteliği üstüne tartışmaların sürdürüldüğü 12 Mart dönemini anlamak, henüz tamamlanmamış olan 12 Eylül'ü anlamanın da yolu üstündedir.□

Ölümünün 10.yılında

Onurlu bir savaşçı: DOĞAN ÖZ

MUSTAFA GAZALCI

"...Anneniz ve ben yalnız insanları sevdik, yalnız toplumun mutlu olmasını istedik, yalnız kendimizden verdik.

Biz, yeni bir tür iyi insan, iyi insan, iyi insan, yaratıcı insan olmaya yürüyelim."

16 MAYIS 1975 tarihinde Mardin'de görev yaparken, İnebolu'da bulunan çocuklarına teyp bandında okuduğu mektupta böyle sesleniyordu Doğan Öz.

Dört yıl sonra yaşamının baharında, daha 44 yaşındayken 24 Mart 1978 tarihinde faşist katillerce vuruldu.

Niçin vurulduğunu, şiirlerinin toplandığı "Biz Ölmeyiz" kitabının önsözünde Muzaffer Erdost şöyle belirtiyor:

"...Ve o niçin bir 24 Mart sabahı pusuya düşürüldü, niçin acımasızca öldürüldü? Bütün bunların en sağlıklı yanıtını da bu şiirlerde bulmak olanaklı. Neyi sevdiyse, ona düşman olanlar tarafından; neyi savunduysa, ona düşman olanlar tarafından ve ne için savaştıysa, bu savaşta karşıda ve karşısında olanlar tarafından öldürüldü. O, bu yurdu sevdi, bu yurda düşman olanlar tarafından öldürüldü. O, halkı sevdi, bu halka düşman olanlar tarafından öldürüldü. O, insanlığı sevdi, insanlığa düşman olanlar tarafından öldürüldü. O, gericilikle, şovenlikle ve en sonu faşizmle savaştı ve bugün gericiliği, şovenliği ideolojilerine bayrak yapan faşistler tarafından öldürüldü."

19.1.1978 tarihinde Levent Özyörük adlı Ankara Akşam Ticaret Lisesi öğrencisi bir gencin katilini, komandoların barındığı Site Yurdu'nu aratarak bulması kimi kişi ve kuruluşları son derece rahatsız etmiştir. MHP konuyu Meclise getirmiş, Doğan Öz'ü adeta boy hedefi yapmıştır.

Öldürülmesinden sonra TBMM 140. birleşiminde yaptığımız, gürültülü geçen gündem dışı konuşmada şöyle demiştik:

"Sayın Başkan, değerli milletvekilleri, yurdumuzda sürüp gelen cinayetler, toplu öldürmeler son örnekleriyle de görüldüğü gibi sıradan olaylar değildir. Bu olayların bilinçli ve planlı bir biçimde ülkemizde demokrasiyi yıkıp faşizmi getirmek isteyen örgütlü güçler tarafından işlendiğini Ankara Savcı yardımcısı Doğan Öz'ün öldürülmesi ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Kürsüsü Doçenti Server Tanilli'nin kurşunlanması göstermiştir. Faşistlerin, ilericilerin simgesi olmuş bu kişileri seçip vurması, birini öldürüp, öbürünü felçli bırakması bir rastlantı değildir. Amaçları, Anayasa'nın üç temel ögesinden olan yargı erkini işletmemek, kitlelerde güvenlik açısından bıkkınlık, sindirme ve korku yaratarak sömürüleri için en rahat ortam olan faşizmi kurmaktır."

"Onurlu bir savaş sürer yurtta
Tutsaklığı onursuzluğu
Yok etmeye yönelen.

....

Onurlu bir savaş sürer yurtta
Güzeli aydınlığı
Hak etmeye yönelen."

Bir öğretmen çocuğu olan Doğan Öz, kamu görevlisi olmasına karşın, kısacık yaşamı süresince çalıştığı Çermik, Bolvadin, Konya, Elazığ, İnebolu, Mardin, Denizli ve Ankara'da iyiden yana savaşım vermiştir.

Yaşasaydı üyesi olduğu Türk Dil Kurumu'nun öz ve biçim değiştirmesine nasıl tepki gösterirdi kimbilir.

1970 yılında çalışmalarından dolayı yılın hukukçusu seçilen Doğan Öz, 12 Eylül'den sonra hukukun bunca çiğnenmesi karşısında ne yapardı kimbilir.

1973 yılında Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin Anayasa'ya aykırı olduğu imza kampanyasını başlatan Doğan Öz, DGM'lerin sürekli kurulduğunu, 1961 Anayasasının kaldırılarak 1982 Anayasasının getirildiğini görse nasıl direnirdi kimbilir.

Denizli'de görev yaptığı zaman çağdışı ders kitaplarının toplatılması için dava açan Doğan Öz, bugünkü molla eğitimi ve ders kitaplarını görse, Darvin'e karşılık yaratılış kuramını yaymaya çalışan Milli Eğitim Bakanlarını duysa nasıl tepki gösterirdi kimbilir.

Duygu, coşku ve bir o kadar da akıl adamı, herkesin "can"ı, "kardeş"i güzel insan, iyi insan, Doğan Öz öldürüleli 10 yıl oldu. Ama onun safını tuttuğu savaşım sürüyor. Onun düşüncesi yaşıyor.

Ölümünden kısa bir süre önce yazdığı şiirde söylediği gibi "Onurlu bir savaşım sürüyor."□

Parti çalışmasının romanı

Yarın Bizimdir Yoldaşlar
Manuel Tiago (Çev.Metin Alemdar)
Başak Yayınları

İNSANIN dönüp ikinci kez okumak isteyeceği roman sayısı çok azdır. Yarın Bizimdir Yoldaşlar ikinci kez okunacak ender romanlardan biri. İlk kez sanırım 79'da okumuştum. O zaman, bir parti çalışması ancak bu kadar gerçek anlatılabilir, diye düşünmüştüm. İkinci okuyuşumda buna yeni eklemeler yapmak istiyorum.

Türkçe'ye çevrilen "devrimci romanlar"ın çoğunda abartılı kahramanlar, olağanüstü dayanıklılık, müthiş korkusuzluk ve kusursuzluk örnekleri ve buna benzer üstün niteliklere görmeye alışmıştık. Sanırım bu tür kitapların yazarları okuyucunun daha çok inanmasını, daha çok çabalamasını ve kararlı olmasını amaçlıyorlar. Kitabı bir solukta okuyup bitiriyorsunuz, ve bir iki saat için birşeyler yapmak istiyorsunuz. Ama biraz düşününce, kitaptaki bazı şeylerin olamayacağını düşünüyorsunuz. Öyle ya, İsa bir taneydi ve o da göğe uçtu. O halde bu kitaptakilerin, hem de bütün kahramanların yeni İsa'lar olması olanaksız. Çünkü normal bir insan normal davranışlar gösterir. Normal bir insanın olağanüstü davranışlar göstermesi, olağanüstü bir durumdur. Böyle örnekler bir iki tane olursa göz yumulabilir, olabilir, diyebilirsiniz. Ama bütün roman kahramanlarının Orion takım yıldızına bağlı altın bir yıldızdan gelmiş gibi olağanüstü işler başarması, inandırıcılığını da yitiriverir.

Yarın Bizimdir Yoldaşlar da böyle bir hayal dünyası yok. İşkenceye alındığında konuşan insanlar var, konuşmayanlar var. İnandığı için konuşmayanlar, sevdiği kızın gözünde küçük düşmemek için konuşmayanlar var. Bunlar her gün görüp konuştuğumuz sıradan insanlar. Büyük sözler etmiyorlar, büyük işler yapmak iddiasında değiller. Küçük küçük işler yapıyorlar. Bir bildiri vermek için yüzlerce kilometreyi, yağmura çamura aldırmadan gidiyorlar.

Ama bu küçük işlerin toplamı, büyük bir iş oluyor: Parti çalışmaları.

Yarın Bizimdir Yoldaşlar alabildiğine iddiasız bir roman ama, bu iddiasızlığı oranında inandırıcı ve gerçek. Parti olağanüstü güçleri olan sihirli bir makine değil. Hata yapabilen, yaşayan insanlardan oluşuyor. Onun gücü örgütlülüğünden kaynaklanıyor.

Kitaptan aldığım birkaç alıntıyı aktarmak istiyorum: "Güzel konuşmayı bilmeyen, kırmızı yanaklı, tıknaz köylü verilen arabadan yararlanarak meydan okuyan ses tonuyla Vaz'a döndü: dinle sana birşey söyleyecem, sen de bunu yukarıya ilet. Ben politikadan hiç anlamam ve anlamak da istemem. Ama şimdi üç ay içinde bütün ömrümüzde öğrendiğimizden daha çok şey öğrendim. Kırk yaşındayım ve dürüstçe söyleyeyim ki otuz dokuz yıl karanlıkta bocaladım. Parti beni ışığa çıkardı. Yolu görüyorum ve gerekli yere doğru yürüdüğüme inanıyorum. Partinin söylediği her şey doğru çıktı. Ben de işte bu nedenle partiye inanıyorum. Burada tartışıldı ve eylemlerin sürdürülmesi istendi. Ama parti hata yapsın, bizim güvenimizi kazandığı gibi yitirebilir de... Geniş kenarlı şapka giyen köylünün kulağa hoş gelen sesi duyuldu: Partiye olan güvenimizi kaybetmek için önce kendimize olan güvenimizi kaybetmemiz gerekir."

Bir başka sayfada parti neye yarar sorusu var: "...Parti başlı başına bir amaç değildi. Eğer parti örgütleri halkın temel gereksinimlerini bilmiyorsa, bu örgütler kitlelerden kopuksa, onları aydınlatmıyor ve onları yönlendirmiyorsa, eğer örgütlenme ve savaşım biçimlerini bulmayı beceremiyorsa neye yarıyorlardı... Eğer örgüt ve arkadaşlar içlerine kapanmış bir biçimde, partiyi kendileriyle sınırlandırarak yaşıyorlarsa, herşeyin iyi düzenlenmiş olması, herşeyin yerli yerinde bulunması, herşeyin şemaya uyması fazla birşey sağlamıyordu."

Yarın Bizimdir Yoldaşlar'ın ilk çevirisi kısa zamanda tükenmişti. Aranan bu kitabı Başak Yayınları Metin Alemdar'ın güzel türkçesi ile yeniden okurlara kazandırarak, çok önemli bir boşluğu dolduruyor. Herkesin okuması gereken bir başucu kitabı diye düşünüyorum.□

ERDAL GÜZEL

Palmiro Togliatti
Yaşamı-Savaşımı
Marcella-Maurizio Ferrara
Yarın Yayınları

DÜNYA sosyalist hareketinin önde gelen isimlerinden olan Palmiro Togliatti'nin yaşamını ve savaşımını anlatan bu kitabın ayırt edici özelliği, yalnızca araştırmaya dayanan bir biyografi olmaması. İtalyan Komünist Partisi'nin isteği üzerine, Togliatti yaşamını kitabın yazarlarına anlatmış ve araştırmalarla zenginleşerek, ortaya bu kitap çıkmıştır.

Bu yaşama neler sığmamıştır ki: Birinci ve İkinci Dünya Savaşları, 1917 Ekim Devrimi, faşizme karşı mücadelenin ana hatlarının tartışıldığı Enternasyonal'in yedinci kongresi, İspanya İç Savaşı ve İtalyan Komünist Partisi'nin faşizme karşı verdiği mücadele.

Yaşamlarından, mücadelelerinden çok şeyler öğrendiğimiz, dersler aldığımız insanlar vardır. İşte, Palmiro Togliatti de bunlardan biridir.

Akdeniz'in Kıyısında
Fatih Atillâ
ADS Yayınları

Fatih Atillâ'nın "Akdeniz'in Kıyısında" romanı için, Fethi Naci, "Acemice yazılmış bir roman..., ama ilginç bir roman, daha doğrusu röportaj-roman, nicedir yazılmasını beklediğim bir romanın habercisi" diyor. Fatih Atillâ için ilk romanında asıl sorun, işçilere anlatmak istediklerini iletebilmek. Buradan yola çıkıyor, sonra romana başlıyor. Kendisi de farkında olarak, oldukça kalın bir çizgi seçiyor kendisine. Asıl olarak, bir sorumluluk bilincini anımsatmaya çalışıyor. Bu yanıyla ilginç. Sonraki romanlarında edebiyatın kendi gerçekliğini koyacağı inancıyla, bu "umut" romanını öneririz.

Netaş işçisi görev başında

Eski baştemsilci Cihangir Başkaya *"Ne Netaş'tan ne de Otomobil-İş'ten koptuk."*

NETAŞ'da 93 gün süren grev yaşandı. Hem de bu yasalarla grev yapılamaz denildiği sıralarda. İşveren bu yasak zincirinin kırılmasını cezalandırmak için çeşitli aralarla 410 kişiyi işten attı. Bununla da yetinmeyerek, işçi arkadaşlarımızın tek tek sendikadan istifa etmelerini istedi; noter masrafı olarak 5'er bin liraları vererek, "ya sendikadan istifa edersin, ya da işten atarım" tehdidinde bulundu. Bu konuda önceleri epey başarılı oldu. Ancak, yaptığımız çalışmalarla bu istifaları gizli gizli sendikamıza yeniden kazandırdık. Ek zam için yaptığımız çay ve yemek boykotuna tüm bu arkadaşlarımız da katıldı. Toparlanmaya başladığımız bir dönemde tensikat gündeme girdi.

Çevik Kuvvet Şube Müdürü valinin bildirisini okuyup çıkmamızı bildirene kadar, 30 saat fabrikada kaldık. Atılan 45 arkadaşımıza yeni baştan işbaşı yaptırılması için kalkışılan eylem sonunda polis ile karşı karşıya kalmıştık. Burada polise karşı girişilecek direnme hareketi anında ezileceği için hiçbir yararı yoktu. Dışarı çıktığımızda pankart açıp yürüdük. Yürürken de, **"işte Netaş işte işçi", "işçinin onuru**

5 Şubat 1988 günü öğleden sonra fabrika hareketlendi, siyasi polis fabrikaya girdi ve işyerinin güvenlik kuvvetleri de çoğaltıldı. Akşam saat 17'de personel müdürü beni çağırdı ve tensikat olacağını söyledi. Bu durumu arkadaşlarımızla konuştuğumuzda **"hiç kimseyi vermeyeceğimize"** karar vererek kafeteryaya çıktık. Saat 19'a kadar kafeteryada kalıp, daha sonra evlerimize dağıldık. Cumartasi ve Pazar günleri gelmesi gereken gece vardiyaları da bu doğrultuda davranarak işbaşı yapmadılar.

Pazartesi sabahı işbaşı yapmaya gittiğimizde işveren 45 arkadaşımızın işine son verdiğini bildirdi. Bunun üzerine saat 8.30'da kafeteryaya girdik ve salı günü saat 14.30'da

Oysa ki, Netaş'ın satışları yüzde 228 arttı...

NETAŞ grevinin bitiminden yaklaşık bir ay sonra Netaş Personel Direktörü A.Gökçen imzalı bir duyuru işyerine asıldı. Bu duyuruda; **"Zorunlu ve esef verici şartlar sonucu:**
a- Müşterilerimizine taahhüt ettiğimiz işlerin mühim bir kısmını kaybettiğimizden,
b- Normal şartlarda kazanmamız gereken ihaleleri alamadığımızdan; bu yıl kadromuzun gerektirdiği üretim potansiyelinin çok altında iş yapmak durumundayız.
Bu nedenle imalat ve montaj iş gücü kadromuzun azaltılmasına karar verilmiştir" deniliyordu.

Bu bildiriden, daha sonraki gelişmelerin nedeni kolayca anlaşılıyor. Ancak, **İstanbul Sanayi Odası Dergisi**'nin 15 Ekim 1987 tarihinde yayınladığı rakkamlar yukarda yazılanlara pek uymuyor. Netaş'ın 1984 yılında satışları 12 milyar iken, bu tutar 1985 yılında 26 milyara ve grevin yaşandığı dönem olan 1986 yılında ise, bir atakla 111 milyara çıkıyor. Bu durumun dergi tarafından açıklaması şöyle: **"Netaş görüldüğü gibi 1984'den 1986'ya iki yıl içinde satışlarını cari fiatlarla 9.25 kere arttırmış bulunuyor. Fiyat artışlarından arındıracak olursak Netaş'ın satışları 1985 yılında yüzde 50, 1986 yılında ise yüzde 228 artmış bulunuyor. Bu durumda 1986 yılının en ilginç verilerinden biri Netaş'ın gösterdiği net yüzde 228 büyüme olmalıdır."**

Greve çıkılmasının nedeni olarak; firmanın, sendikanın istediği ücret artışlarını karşılamayacak olması gösterilirken, sayıların Netaş'ın satışlarında yüzde 228 artış olduğunu söylemesi, işverenlerin doğruları ne kadar söylediğinin bir başka kanıtı oldu.

sermayeyi yenecek" ve "yaşasın işçilerin birliği" sloganları atıldı.

Çarşamba sabahı 45 kişiyle birlikte 9 temsilciyi de polis içeri sokmadı. İşveren "karışıklık" çıkardığımız gerekçesiyle, 17. maddeden işimize son verdiğini belirtti. Bunun üzerine arkadaşlarımız fabrikaya girdiler, ancak tezgah başında üretim yapılmadı. Bu arada önceden 100 kadar olan temizlik ekibi o gün bir anda 200 kişiye çıkmıştı! Aynı gün çevik kuvvet de içeri girerek bizlerle birlikte akşama kadar kaldı. Akşam temsilci ve işçi arkadaşlarımızla yaptığımız değerlendirme sonucunda normal üretime geçme kararı aldık.

Netaş işvereni yanıldı. Bizim dağınık olduğumuz bir zamanı yakaladığını zannederek bize darbe vurmak istedi. Ama böylesine bir tepki beklemiyordu. Bizleri 17. maddeden atmasına karşın, temsilcilikler için o kadar çok sayıda arkadaşımız göreve talip oldu ki, işte işverene en güzel cevap budur. Ayrıca, işveren bizleri işten atmakla Netaş'tan sökeceğini zannetti. Ne var ki, bizler ne Netaş'tan ne Otomobil-İş'den koptuk; kopmayacağız. Görevimizin başındayız.

Ümraniye Şube Başkanı Balamir Olgun *"Sermayeyle karşı karşıya geldik."*

Netaş bir kez daha gündeme girdi ve bizler sermayeyle karşı karşıya geldik. İşverenler istiyorlar ki, bizler örgütsüz modern köleler olalım. Dediklerini harfiyen yerine getirelim. Böylece onlar da gereken vurgunları yapsınlar. Ancak, yaptıkları hesaplar işçi sınıfına çarptı.

Birbuçuk gün içinde Türk-İş'e bağlı sendikalardan ve bağımsız sendikalardan pekçok işçi dayanışmalarını gösterdiler. Yağ, ekmek, zeytin gibi yapılan dayanışma bizlerin yalnız olmadığımızı gösterdi. Bu olaylar şunu da gösterdi ki, biz bir duvara sıkışmıştık, daha önce grev kırıcılığı yapan arkadaşlarımız bu sıkıştığımız duvarda bu kez bizimle birlikteydiler ve birlikte direndik. Ancak, aslolan bu sıkışma anından önce birlikteliğimizi sağlamaktır.□

Otomobil-İş Mecidiyeköy Şube Kongresi yapıldı

OTOMOBİL-İŞ sendikası Mecidiyeköy Şubesi II. Olagan kongresi 21 Şubat 1988 tarihinde yapıldı. Genel Sekreter Celal Özdoğan'ın Divan Başkanlığını yaptığı kongrede bir konuşma yapan Otomobil-İş Genel Başkanı İlhan Dalkılıç, sendikal hareket üzerindeki baskıları anlatarak, hükümetin zam politikasını eleştirdi. Dalkılıç konuşmasında, işverenlerin özellikle Otomobil-İş Sendikası'nı hedefleyen bölme, işten çıkarma ve her türlü baskı politikasını gündemde tuttuğunu hatırlatarak, sendikanın birlik ve beraberliğini koruması gerektiğini söyledi. Bu arada yeni dönem için aday olmayarak, yerlerini yeni arkadaşlara bırakan eski Şube Başkanı Yusuf Türkoğlu'na ve Şube Mali Sekreteri'ne birer plaket verildi.

Örgütlenme Sekreteri İsmail Aykanat ve Eğitim Sekreteri Mahmut Karakoç da birer konuşma yaparak, saldırıların göğüslenmesi için yapılması gerekenler üzerinde durdular. Kongre'ye katılan delegeler de, Otomobil-İş'in ve sendikal hareketin sorunlarına değinerek, daha sıkı ve bilinçli bir örgütlenme gerektiğini vurguladılar; Özal hükümetinin baskı ve zam politikası eleştirerek Türk-İş Başkanlar Kurulu'nun aldığı yeni eylem kararlarını destekleyeceklerini söylediler.

İki ayrı listenin yarıştığı seçimler sonunda ise, Orhan Ekmen'in başkan adayı olduğu liste yeni dönemin yöneticileri olarak seçildi. □

Programlar ve sendikacılar

SENDİKAL hareketin asıl konusunu programlar oluşturur. Ekonomik savaşımda sorunlara yaklaşım, çözme yöntemi, örgütlenme ve bir yığın etkinlik belirli bir programı esas alarak biçimlenir.

Programlara can veren insan faktörü bu olgudan bağımsız düşünülemez. Belli bir toplumsal hareketi ifade eden programlar, ona sadık unsurların ellerinde yükselir. Yeni insanlar bu yetişme ortamından esinlenerek gelişir, programın ve hareketin sürekliliğini sağlarlar. Programlar, kendisi ile uyum içinde olan kadrolar tarafından yürütülmek durumundadır. Bu yargıyı hem sınıf ve kitle sendikacılığı, hem de uzlaşmacı sendikacılık için belirtebiliriz. Günümüzde de sık sık rastladığımız, programıyla uyum sağlayan sendikacıların varlığı rastlantı değildir.

Ancak sendikal pratik, bu kuramsal çözümleme kadar berrak değil. Her iki programın ve uygulayıcılarının kimi zaman birbirine karıştığı, bütünüyle olmasa bile uygulamada şaşırtıcı benzerlikleri olduğu görülmüştür. Bu anlamda, uzlaşmacı sendikacılığın özgün aracı antidemokratizm, sınıf ve kitle sendikacılığının arasına, "taktik ve politika" maskesiyle, sızmayı başarabilir. Bu yöntemle, uygulayıcısının da içtenlikle inandığı "yüce menfaatlere" ve hedeflere çoğunluğun istemleri pahasına ulaşmaya çalışılır. Yanlış düşünen çoğunluk, "iyi" düşünen kimi önderler tarafından "sınıf çıkarları" gereği hizaya getirilir.

Antidemokratizm sınıf hareketini kemiren kötü bir hastalıktır. Bu aracı başkalarına karşı kullanan, kendisine karşı kullanılabileceğini de kabul ediyor demektir.

Neyse ki, uzlaşmacılığa karşı demokrasi silahına sarılan işçi sınıfımız böyle bir potansiyel tehlikeyi önleyecek bilinçtedir.□

Aliağa Habaş'ta bugün patronlar gülüyor...

İZMİR Aliağa'da, Yenifoça yolu üzerinde kurulu ve benzerleri arasında ilk sıralarda yeralan büyüklükte bir kuruluş var: Habaş AŞ. Demirçelik Tesisleri.

Kuruluşu üzerinden geçen bir yıl içinde, toz tutma ünitesi olmadığı için çevreyi tarıma kapalı hale getiren, meslek hastalıklarından geçilmeyen, iş kazalarının günlük olduğu, 500 işçi çalışmasına karşın ambulansı bulunmayan, bu nedenle, işyerinde geçirdiği kaza ölümüne neden olan Hamdi Başaran ve ortaklarının fabrikasında son aylarda sendikal oyunlar da çevriliyor.

Ankara'dan güvenceli çalıştığı, Aliağa belediyesinin çevre kirlenmesine neden olması gerekçesiyle verdiği bir yıllık kapatma kararının anında kaldırtmasından belli olan kuruluşta, tuvalet bile bulunmuyor. Fabrika çevresi balçık çamur içinde, yemekhane olarak görülen yere pislikten girilmiyor, fabrikada içme suyu bile yok.

Fabrikada çoğunluğu Otomobil-İş sağlamış durumda. Ancak önceki dönemden yetkili Türk Metal alanı bırakmaya razı değil. İşverenle birlikte sürdürülen "çalışmalar" sonucu, Otomobil-İş'e karşı 15 Aralıkta yangından mal kaçırılırcasına toplu sözleşme imzalanıyor. MESS ilke kararlarına karşın bir yıla razı olunarak imzalanan sözleşmenin tek amacı, Otomobil-İş'i işyerinden sökmek. Sözleşme aynı zamanda bir rekoru da getiriyor: 3 saatte görüşmelerin bitirilip, imzalanması.

Sözleşme kapsamındaki işçilerin çoğu bugün 50-60 bin lira gibi aylıklarla çalıştırılıyor. Sözleşmeye zoraki giren temsilci seçimleriyse, işverenin istemediklerini veto etmesi biçiminde uygulanıyor.

Habaş AŞ'de şimdilik Halit Narin'in deyişiyle patronlar gülüyor. Ama yarın ne olacak? □

Habaş İşçileri

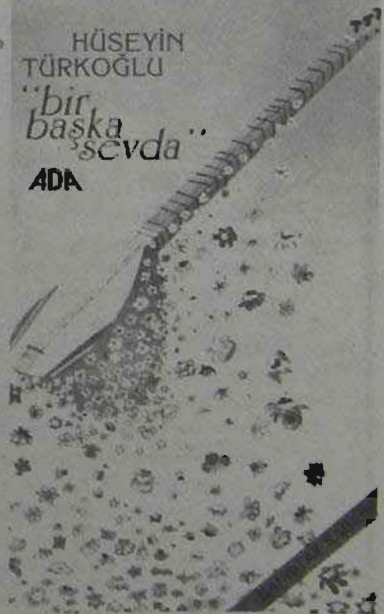
Dergimizin karikatürcüsü Nezih Danyal'a ÇGD ödülü

ÇAĞDAŞ Gazeteciler Derneği tarafından geleneksel olarak her yıl verilen "Yılın Gazetecileri" ödülleri, geçtiğimiz ay belirlenerek, sahiplerine verildi. Dergimizin karikatürcüsü, Nezih Danyal da, "GÜN dergisindeki karikatürleri nedeniyle" yılın karikatür ödülüne değer görüldü.

Nezih Danyal (1945) 1960'dan bu yana, çok çeşitli gazete ve dergilerde çiziyor. Yurtiçi ve yurtdışında sergilere katıldı, karikatürleri müzelere alındı, 3. Balkan Film Şenliği'nde jenerik filmi dalında, iki arkadaşıyla, başarı ödülü aldı. Ayrıca, çeşitli ödüllere değer görüldü. Danyal'ın yayımlanmış iki karikatür albümü vardır.

Bu arada dergimiz, ÇGD ödülleri kapsamında, Cumhuriyet gazetesi yazarı Mustafa Ekmekçi'ye, bir "GÜN Özel Plaketi" verdi. □

İşten çıkarmalara karşı

TÜRKİYE'DE artık neredeyse geleneksellesti, her grev sonrasında geniş çaplı işçi atılmaları.

Bu gelenek Netaş'ta da, en son biten grev olan Migros'ta da değişmedi. Geçtiğimiz ay Migros'a bağlı Maltepe Merkez Depo Et Merkezi, işverenin artık etlerini Maret'ten alacağı gerekçesiyle kapatıldı. Bu bölümde çalışan işçilerden birkaçını mağazalara geri gönderirken, 23 kişiyi de 24. madde gereği işten çıkardı.

Migros işvereninin bu bölümü yasalara uygun olarak kapattığı için, işçilerin işlerine son verdiğini söylemesi, bize haklı bir gerekçe gibi gelmiyor. Öncelikle bu atılan işçilerin grev sırasında greve öncülük eden işçiler olması ve aynı günlerde Migros'un işçi alımlarına girişmesi, bu kanımızı güçlendiren nedenlerin başında geliyor. Migros'a bağlı işyerlerinde her türden baskı ve engellemelere karşın, 4 ayı aşkın bir süre ile yeni bir mücadele örneği veren Migros işçilerinin, bu ve bundan sonra gelebilecek tensikatlara karşı uyanık ve birlik içinde olmaları gerekmektedir. Migros işçilerinin sendikası olan Tez Koop-İş'in de bu tensikatın takipçisi olarak atılan işçilerin geri döndürülmesine ve bundan sonra da olası tensikatlara karşı durmanın hazırlıklarına şimdiden girişmesi gerekmektedir. □

Ali Cancı
Tez Koop-İş 3 No'lu şube üyesi

Koç Holding işçi kıyımına başladı

İŞVERENLER grevlerden ve toplu sözleşmelerden sonra işçi çıkarmayı 12 Eylül'le birlikte gelenekselleştirdiler. Bu uygulamanın belli kararlar ve planlar sonucu yürürlüğe konduğuna kuşku yoktur.

Geçtiğimiz ay Migros Maltepe merkez depoya bağlı Et Merkezi'nden 23 işçi atıldı. İşveren bir yandan sürekli yeni işçi alırken, işten attığı işçiler için, "ihtiyacımız yok" diyor. Bu uygulamasının hiçbir haklılığı bulunmuyor. Migros'un öbür mağazalarında 23 işçiye kolayca yer bulabilirdi oysa.

Migros işçileri örgütlüdür. Bu türten antidemokratik uygulamalara karşı da, uzun süren grevlerinde yeterince deneyim kazanmışlardır. Sendikalarıyla birlikte, işverene bu uygulamanın da bir maliyeti olduğunu göstereceklerdir. □

Ek zam talebine nasıl yaklaşılmalı?

SEÇİM nedeniyle ertelenen zamlar 87'nin Aralık ayında birbiri ardına halkın üzerine bir kabus gibi çökünce, katlanılamaz olan geçim sıkıntısı, işçileri bu yükün hiç olmazsa bir kısmını sırtlarından atmaya yöneltti.

Özellikle Petrol-İş'e bağlı işyerlerinde **ek zam** talepleri yükseldi. İşverenler gazete sütunlarında bu taleplerin haklılığına inanmalarına karşın işyerlerinde işçilerin istemleri karşısında ek zam vermeye yanaşmadılar. Ancak işçilerin üretimi yavaşlatmaya başlamasıyla, işverenler işçilerin istemlerine kulak verdiler. Sonuçta kimi işyerlerinde hiç de azımsanmayacak ekonomik kazanımlar elde edildi.

İşçi sınıfı attığı her adımda geleceğe yönelik derslerini de çıkarmak zorundadır. Böylece hatalar varsa, sonraki adımlarda da aynı hatalara düşülmesinin de önüne geçilmiş olunur. Şu saptamaları yapmak istiyoruz. **İlki;** yasal hak olmasa da, toplumsal pratik, bazı durumlarda yasal olmayanın da haklı olabileceğini bir kez daha kanıtlamıştır. İşçiler, ek zam istemleri işverenler tarafından geri çevrilince, işi yavaşlatma eylemi yaparak, toplu sözleşmelerinin dışında ekonomik haklar elde edebilmişlerdir.

MEHMET TEVLİM

İkincisi; sınıf ile canlı bağları olmadığı için sınıfın çıkarlarını anında belirleyemeyen yönetimlerin öncü olamayacakları açığa çıktı. Ek zam talebinin yürütücüsü sendikalar olmayıp, doğrudan doğruya işyerlerindeki işçiler ve temsilcileri olmuştur. **Üçüncüsü;** işçi sınıfı için tehlikeli bir eğilim belirmiştir. Bu sendikaların eylemde sorunların çözüm merkezi olmaktan çıkmasıdır. Hiçbir aşamasında sendikasını yanında göremeyen işçi ve temsilciler, her işlerini kendileri kotarabiliyorsa, sendikalı olmaya ne gerek var, gibi bir düşünceye varabilirler ki, bu çizgiye gelmeleri için bu süreç boyunca işverenlerden epey nasihat dinlediler. Bu konuda tek olumlu örnek BANKS sendikasında yaşandı. Bu örnekle, işverenin karşısına sendika olarak çıkılmış, yaşanan eylem ve istemlerde kararlılık gösterilmiş ve olumlu sonuç alınmıştır. □ AYŞE KÖSELİ

Ya hep beraber, ya hiçbirimiz...

LONDRA'da Hyde Park'ta her istediğini söyleme fırsatı bulan bir İngiliz Şili Halkını anlamayabilir. Ama Taksim 1 Mayıs meydanında hiçbir isteğini söyleyemeyen Türkiyeli, Şili halkının mücadelesini daha iyi anlar.

Şili KP MK üyesi İvan Ljübetic'le Gün Aralık 87'de yayınlanan röportajla daha iyi anlama olanağına sahibiz. Şili faşist darbeyi bizden önce yaşadı. Şimdi de bizden daha önce sol birliğini oluşturdu. Türkiye halkından daha gelişkin mücadele deneyiyle de faşist diktatörlüğü daha önce alaşağı edecektir. Parti ve birlik tartışmalarının iyice dallandırılıp budaklandırıldığı günümüzde Şili Sol Birliği'ne bütün demokrat, sosyalist ve antifaşistlerin dikkati çekilmelidir. TBKP önderlerinin legalleşme girişiminin sınıf mücadelesinin ayağına takılan taşların temizlenmesine aday olduğu tarihi bir ortamda bu daha da önemlidir. Bu tarihi anda kendini sorumlu sayan herkesin harekete geçmesi gerektiğini düşünüyorum. Geleceği karamsar görenlere İspanya ve Portekiz halklarının 40'ar yıllık faşist diktatörlüğü yendiklerini hatırlatmak iyi bir ipucu verir.

Elbette gelişmelerin daha da hız kazandığı dünyamızda Türkiye halkları o kadar beklemeyecektir.

İSMET EVREN/İstanbul

Zam, zulüm, işkence...

İNSAN doğar, ölür. Bunlar nasıl birbirine bağlı kavramlarsa, sınıf çelişkilerinin olduğu ülkelerde, zam, zulüm, işkence de önce sürer, sonunda yenik düşer.

Her geçen gün, çalışanların üzerine yükler biniyor. Emeğin hiçe sayıldığı bir düzende, fiyatların dondurulmasını düşünmek zavallılıktan öte gitmiyor. Hergün yapılan zamlar, günlük olayların başına geçiyor. Dur demenin zamanıysa geçiyor.

Zamların peşpeşe geldiği günümüzde zulüm, işkence olanca varlığıyla karakol, cezaevinde sürmekte. Mahkum hastalandığında doktora götürmeyi ya geciktiririm ya ölmesini beklerim diye konuşan gardiyanın bu sözlerine karşı Adalet Bakanının, cezaevlerinin anahtarlarını mahkuma teslim ettik sözü ne kadar geçerli?

İnsan Hakları Derneğinin açtığı "genel af ve ölüm cezalarının kaldırılması" kampanyasına yazılan mektupların bile cezaevinden yasak damgası yiyerek çıkamadığı günlerde yaşıyoruz.

Zam, zulüm, işkence. İsmine demokrasi diyorlar.

Buyrun afiyet olsun, bunlara biz tokuz...

İSMET ÇOBAN/Tire Kapalı Cezaevi

Tek tip elbise kişiliksizleştirmek içindir

İSTANBUL'da bir ilaç fabrikasında işçi olarak çalışırken Ağustos 87'de siyasi polisce gözaltına alındım. 15 gün süren işkenceden sonra çıkarıldığım DGM tarafından tutuklanarak cezaevine gönderildim. Şu anda Sağmalcılar cezaevinde siyasi tutuklu olarak bulunuyorum. Burada çok kötü koşullar altında yaşıyoruz ve sesimizi duyuramıyoruz. Gün'ün ilgi göstereceğinden eminim. Dört aydır bulunduğum cezaevinde kötü koşullar altındayız. Fiziki ve psikolojik işkencelere maruz kalıyoruz. Mahkemeye gidiş gelişte, idare sivil giysilerimizi zorla parçalayarak, yırtarak, kişi başına on er vererek çıkartıyor, bir yandan da tekme tokat atıyor, ağzımızı elleriyle kapatıyor. Bu günlerden sonra üç dört gün yataktan kalkamıyoruz. Doktora çıkamıyoruz. TTE giymediğimiz için mahkeme düzenini bozmaktan 1-6 ay arası değişen cezalar alıyoruz.

Bunların tek nedeni tek tip elbiseyi, sevk zincirini kabul etmememiz. Ancak bilinsin ki, bu karardan geri dönülmeyecek. Çünkü bu uygulamalarla istenilen tek tip insan yaratmak, devrimci kişilikleri silmektir. Tüm fiziki ve psikolojik işkencelere karşı biz bıkmadan ve karamsarlığa kapılmadan bu uygulamalara karşı çıkacağız.

Sağmalcılar özel tip zindanından tüm emekçilerimize, işçi sınıfımıza selam.

KEMAL ALTINTAŞ/Bayrampaşa

TBKP liderlerinin dönüşüyle başlayan süreç

MADDİ yaşam kendisiyle tutarlı düşünceleri de beraberinde getirir, getirmelidir de. Gerçekçi yaklaşım değişen maddi yaşama uygun düşünce ve eylemleri de ortaya koymayı gerektirir. Değişen koşullara karşı getirilen, değişmeyen düşünceler, tutumlar yaşamdan ve gereksinmelerden kopukluğun göstergeleridir. Ve bu düşüncelerin bu yaşama katabileceği bir şey de olamaz. Ülkemizin varolan koşulları, birbirinden kopmaz bağlarla bağlı olan demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin yasal platformda, ülke içinde sürdürülmesini zorunlu kılmaktadır.

TBKP liderlerinin dönüşüyle başlayan süreç hem desteklenmek hem de genişlemek durumundadır, dolayısıyla.

Maddi yaşamın dışında durulmamalıdır, yitirilecek zaman da yoktur.

ÖZKAN DEMİR/Ankara

Demokrasi için birlik

BİZLER son yirmi yılın çocukları, 70 ve 80 kuşağı Boran'ların mirasını devralıyoruz. O'nun mücadelesini, hedeflerini ve yapıtlarını onurla taşıyacağız, geliştirmeye yöneleceğiz. Ben bir işçi olarak Gün'den, tüm solculara, demokratlara, antiemperyalistlere, sosyalistlere sesleniyorum:

O'nun bıraktığı ve henüz taze olan birlik mirasını sahiplenelim. Demokrasiye varmak değil mi hedeflerimiz? Ve şu son seçimlerden de çıkardığımız sonuç yine aynı olmadı mı? Nedir bu sonuç? Demokrasi için birlik! Her türlü duygusallığı ve sekterliği bir yana bırakıp baskıya ve işkenceye karşı omuz omuza direnelim. İşte somut öneriler :

İnsan Hakları Derneği ve TAYAD ortak eylemlere girişmelidir. Öğrenci dernekleri, sendikalar, tüm demokratik kitle örgütleri elbirliğiyle kitle eylemlerine yönelmelidir.

Sosyalistler burjuva muhalefetiyle ortaklaşa, 141-142-163'ün kaldırılması için kitle eylemlerine girişilmelidir. Bu da yine dilekçe eylemleriyle, konser ve panellerle gündeme getirilmelidir.

Ülke çapında hayat pahalılığını protesto eylemleri yükseltilmeli ve yapılan eylemler desteklenmelidir.

BAHRİ YAZAN/Tarsus

düşmana inat

Kağıda, malzemeye zam üzerine zam getiriliyor. İsteniyor ki, kitap yayınlanmasın, ilerici ve demokrat yayınevleri teker teker kapansın. İşte bunun için diyoruz ki, DÜŞMANA İNAT BİR KİTAP DAHA...

Yayınevlerimiz, **1 Haziran 1988** tarihine kadar, yayınevine doğrudan gelerek ya da ederince posta pulu göndererek, **yüzde elli** indirimle kitap edinme olanağını sağlıyor. **H**er okur, istediği kitapların **üst fiyatlarının yarısı** kadar para ödeyerek kitapları alabilecektir. **B**u kampanyamıza sizler de, BİR KİTAP DAHA, diyerek katılın, katılın ki, çabalarınızla yeniden bir kitap daha basılabilsin, okunabilsin. HAYDİ...

BİLİM VE SANAT KİTAPLARI

YARIN YAYINLARI

Varolan kitaplarımız:

- **Kim Korkar Matematikten**, N. Tepedelenlioğlu, **1260 lira**
- **Asimov Açıklıyor**, **2625 lira**
- **Nükleer Tehlike**, Haluk Gerger, **1680 lira**
- **Edebiyat Barış Özgürlük**, Aziz Çalışlar, **3360 lira**
- **Sanat Edebiyat Üstüne**, **Nâzım Hikmet**, **4200 lira**
- **Edebiyat Bilimi 1**, Pospelov, **2500 lira**
- **Topluluk ve Birey 2**, Petrovski, **1890 lira**
- **Irk ve Irkçılık Düşüncesi**, Alâeddin Şenel, **1890 lira**
- **Güney Afrika Cumhuriyeti**, Gürhan Uçkan, **3150 lira**
- **El Salvador'da Devrim**, **1470 lira**
- **Yenilenme ve Kadro Politikası**, **Mihail Gorbaçov**, **1260 lira**
- **Nükleer Silahsızlanma ve Barış**, Gorbaçov, **945 lira**
- **Ekim ve Perestroyka, Devrim Sürüyor**, Gorbaçov, **1350 lira**
- **Ekonominin Köklü Yenilenmesi**, Gorbaçov, **1350 lira**
- **Felsefe Nedir?** **2100 lira**
- **Kapitalizm Nedir?** **2310 lira**
- **Palmiro Togliatti, Yaşamı Savaşımı**, **3360 lira**
- **Görülmüştür**, **1680 lira**
- **İçerden Dışarıya Sevgilerle**, **1470 lira**
- **Günlerimiz**, **Yağmur Atsız**, **735 lira**
- **Yolculuk**, **Şükrü Erbaş**, **735 lira**
- **Yine de Gülümseyerek**, **Nihat Behram**, **2625 lira**
- **Dingin ve Kuşkusuz**, **Kemal Durmaz**, **735 lira**
- **Güneyde Söyleşiler**, Marta Traba, roman, **2520 lira**
- **İki Oyun**, Gorki-Schneider, tiyatro, **1680 lira**
- **Steinberg** karikatür, **1575 lira**

1 Hazirana kadar

İsteme ve havale adresi: Asmalıçeşme sk. 14/2, Binbirdirek, İstanbul. Not: Ödemeli istekte bulunmayınız, toplu istekleriniz için ederi posta havalesiyle gönderiniz, yayınevlerimize bildiriniz.

bir kitap daha

DEMOKRASİ İÇİN DAYANIŞMA ÇAĞRISI

Biz aşağıda imzaları bulunan yurttaşlar, yurdumuzu uygar dünya önünde küçültücü ve çağın gerisine düşürücü insanlık dışı işlemlerin uygulanması dolayısıyla, devletin sorumlu ve yetkili kişilerini uyarmayı kaçınılmaz bir yurttaşlık ve yurtseverlik görevi saymaktayız.

Ötedenberi ülkemizde varolan işkence, özellikle 12 Eylül 1980'den sonra kurumlaştırılmış ve bu yüz kızartıcı kurum günümüze dek de sistemli bir biçimde şiddeti arttırılarak sürdürülmüştür. İşkence ile yapılan sorgulamalara dayanılarak, suçsuz insanların yargılanmalarının ve mahkum edilmelerinin örnekleri pek çoktur. Böyle mahkumluklar adli hata değil, işkenceciler yüzünden işlenmiş birer adli cinayettir. Bugün işkence görenlerin fizik ve psikolojik tedavileri için Kopenhag'da kurulmuş olan hastanede (rehabilitasyon merkezinde) tedavi görmekte olanların pek çoğu Türklerdir.

Başbakan Turgut Özal, Büyük Millet Meclisi kürsüsünden "her türlü işkencenin karşısındayız" derken ve kendi iktidarları döneminde işkence yapılmamış olduğunu söylerken, bu sözleri dinleyenler arasında gerek muhalefet partilerinden ve gerek kendi iktidar partisinden milletvekilleri bile seçimlerden önce işkence görmüş olduklarını bildirmektedirler. Bugün Türkiye'de ayrıcalıklıların konutları dışında nerdeyse her evden bir yurttaş işkenceden geçirilmiştir.

İşkencenin basına yansıyan yeni kurbanları TKP ve TİP genel sekreterleri Haydar Kutlu ile Nihat Sargın olmuştur. Bunlara yapılan işkence herkesin ve gazetecilerin önünde, gözleri bağlanarak polis arabalarına bindirilmeleriyle başlamıştır. Her ikisi de ağır işkence altında sorgulandıklarını basına ve kamuya duyurmuşlar ve avukatları da yapılan işkence nedeniyle gerekli yerlere başvurmuşlardır.

İşkence, salt Haydar Kutlu ve Nihat Sargın'a yapılmış olduğu için değil, hangi dünya görüşünden olursak olalım bir yurttaş olarak hepimizi ilgilendirmektedir.

Kendi istekleriyle yurtlarına dönmüş iki insana yapıldığı anlaşılan işkencenin ana amacının, Türk halkına siyasal özgürlükleri ve örgütlenmeyi yasaklayıcı TCK140-141-142 ve 163. maddelerinin kaldırılması isteklerini sindirme çabasından kaynaklandığı apaçık ortadadır.

Bütün bu nedenlerle, biz aşağıda imzaları bulunan yurttaşlar;

1- Ülkemizde insanlık dışı bütün uygulamalara en küçük bir kuşku bırakılmadan son verilmesini,

2- Anayasa ve bütün yasalardaki (TCK 140-141-142-163 maddeleri gibi) antidemokratik, insan haklarını ve özgürlüklerini kısıtlayıcı maddelerin kaldırılmasını,

3- İnsan haklarına aykırılığın son örneği, sözü edilen TKP genel sekreteri Haydar Kutlu ve TİP genel sekreteri Nihat Sargın'a yapılan işkence olgusunun inandırıcı biçimde üstüne gidilmesini, işkencecilerin işkence edilmeden bulunarak yargılanmalarını istiyoruz.

Bu konularda ortak çaba göstermek ve tam demokratik Türkiye'yi yaratmak için sosyo-politik bütün kurum ve kuruluşları ve demokrat bütün yurttaşlarımızı dayanışmaya çağırıyoruz.

Aziz Nesin	Demirtaş Ceyhun	Vedat Türkali
[signature] Nesin	*[signature]*	Vedat Türkali

İmzalı metinlerin ulaştırılacağı adresler:

GÜN İstanbul bürosu	: Asmalıçeşme Sk. 14/2, Sultanahmet-İSTANBUL
GÜN Ankara bürosu	: Menekşe Sk. 27/5, Kızılay-ANKARA
GÜN İzmir bürosu	: 856. Sk. 3/502, Nurhan, Konak-İZMİR
YARIN Ankara bürosu	: Sağlık Sk. 56/7, Kolej-ANKARA
YARIN İstanbul bürosu	: Divanyolu Hocarüstem Sk. 7, Zafer Han, Cağaloğlu-İSTANBUL
YARIN İzmir bürosu	: 846. Sk. Ezberci İşhanı No: 36/2-3, 1.Beyler, Konak-İZMİR
GÖRÜŞ İstanbul bürosu	: Nuruosmaniye Cad. 5/2 Cağaloğlu-İSTANBUL
ALINTERİ İstanbul bürosu	: Piyerloti Cad. Dostluk Yurdu Sk. No: 8, Selimbey İşhanı, Kat: 2, Çemberlitaş-İSTANBUL
ALINTERİ Ankara bürosu	: Necatibey Cad. 92/16, Sıhhiye-ANKARA
ALINTERİ İzmir bürosu	: 452. Sok. No. 9, Ürün Han, Kat: 4, Daire 411 (otopark yanı) Konak-İZMİR

Dergimizin ekidir.

Nezih Danyal

